

Palača Milesi - Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU : Trg braće Radić 7, Split : povijest gradnje, valorizacija i prijedlog konzervatorskih smjernica

Horvat-Levaj, Katarina

Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2024**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:254:185504>

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-23**

Repository / Repozitorij:

[PODEST - Institute of Art History Repository](#)

PALAČA MILESI – ZAVOD ZA ZNANSTVENI I UMJETNIČKI RAD HAZU

TRG BRAĆE RADIĆ 7, SPLIT

POVIJEST GRADNJE, VALORIZACIJA I
PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI
ZAGREB, OŽUJAK 2024.

PALAČA MILESI – ZAVOD ZA ZNANSTVENI
I UMJETNIČKI RAD HAZU

TRG BRAĆE RADIĆ 7, SPLIT

POVIJEST GRADNJE, VALORIZACIJA
I PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA

Zagreb, ožujak 2024.

KONZERVATORSKI ELABORAT

Autorica

Dr. sc. Katarina Horvat-Levaj

Arhitektonska snimka

Jerko Marasović, dipl. ing. arh.

Grafička obrada nacrtā

Maja Kamenar, mag. ing. arch.

Stručna suradnja

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh.

Fotografije

Paolo Mofardin

Restauratorsko sondiranje

Špatula d.o.o.

Mirta Krizman, dipl. restaurator-konzervator,
kiparica (voditeljica)

Dijana Fadljević Hulina, mag. konz.-rest.
umjetnina, slikarica (stručna asistentica)

Lucija Vukman (studentica ALU-OKIRU)

Grafičko oblikovanje

Franjo Kiš, ArTresor naklada

Lektura

Andrea Fišer

Recenzenti

Akademik Vladimir Marković

Dr. sc. Vanja Kovačić

Naručitelj

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Izvršitelj

Institut za povijest umjetnosti

Voditeljica istraživanja

Dr. sc. Katarina Horvat-Levaj

SADRŽAJ

UVOD	5	III. GENEZA GRADNJE I ADAPTACIJE	63	V.2.1. Glavno južno pročelje	94
I. POVIJESNA ANALIZA FORMIRANJA I OBLIKOVANJA PROSTORA	9	III.1. Gradnja palače Milesi (1701. – 1713.)	65	V.2.2. Bočno zapadno pročelje	94
I.1. Palača Milesi i njezino urbano okružje	11	III.2. Pregradnje palače u vlasništvu obitelji Pezzoli (oko 1833. – 1945.)	72	V.2.3. Bočno istočno pročelje	94
I.2. Naručitelji i korisnici	18	III.3. Prenamjena palače u Pomorski muzej (1949. – 1956.)	73	V.2.4. Sjeverno začelje	94
I.2.1. Plemićka obitelj Milesi (od početka 18. stoljeća do tridesetih godina 19. stoljeća)	18	IV. VALORIZACIJA PROSTORNO-ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA	81	V.2.5. Krovnište	94
I.2.2. Plemićka obitelj Pezzoli (od sredine 19. stoljeća do Drugoga svjetskog rata)	20	IV.1. Izvorna barokna faza palače Milesi	83	V.3. Instalacije	102
I.2.3. Pomorski muzej JAZU (od 1948. do 1981. godine)	21	IV.2. Palača Milesi u vlasništvu Pezzolija	88	V.4. Zaključci i smjernice za daljnje radove	102
I.2.4. Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU (od 1981. godine do danas)	22	IV.3. Pomorski muzej	88	VI. KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI ISTRAŽIVAČKI RADOVI U INTERIJERU	103
II. ANALIZA ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA I ZATEČENOG STANJA	23	IV.3.1. Valorizacija konzervatorskog pristupa	88	VI.1. Opis istraživačkih sondi	105
II.1. Smještaj	25	IV.3.2. Valorizacija projekta muzeja	88	VI.2. Zaključak	116
II.2. Organizacija unutarnjeg prostora	25	V. PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA ZA UREĐENJE I OBNOVU	91	VI.2.1. Prva veća povijesna obnova – prenamjena palače u Pomorski muzej (1949. – 1956.)	116
II.3. Unutarnja oprema	43	V.1. Unutrašnjost	93	VI.2.2. Druga povijesna obnova	116
II.4. Pročelja	53	V.1.1. Prizemlje	93	VI.2.3. Stolarija	117
II.5. Krovnište	61	V.1.2. Stubište	93	VI.3. Smjernica za daljnje radove	117
II.6. Materijal i tehnika gradnje	62	V.1.3. Prvi kat	94	VI.3.1. Oslici na svodovima stubišta	117
II.7. Građevinsko stanje	62	V.1.4. Drugi kat	94	VI.3.2. Reprezentativne dvorane na prvom i drugom katu	117
		V.1.5. Treći kat	94	VI.3.3. Kameni elementi stubišta	117
		V.1.6. Potkrovlje	94	VII. IZVORI I LITERATURA	119
		V.1.7. Unutarnja oprema	94	VII.1. Izvori	121
		V.2. Vanjština	94	VII.2. Literatura	121
				Licencije	122

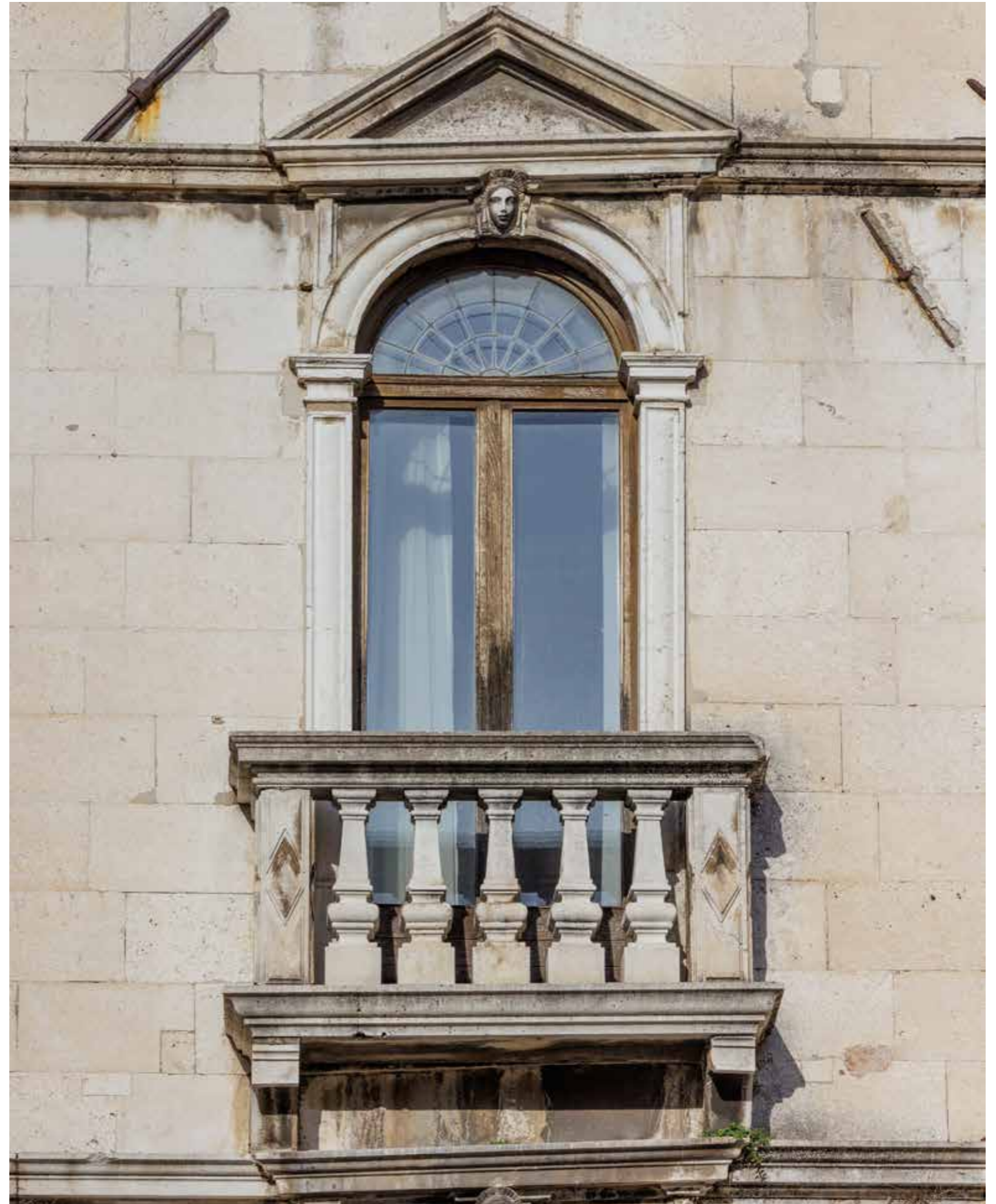
UVOD

Palača Milesi, danas sjedište Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, ubraja se u najkvalitetnije splitske barokne palače. Njezino građevinsko i spomeničko stanje nije, međutim, primjereno vrijednosti i namjeni palače te je stoga Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti na inicijativu voditelja Zavoda, akademika Radoslava Tomića, naručila od Instituta za povijest umjetnosti izradu konzervatorskog elaborata. U radu na elaboratu, kao arhitektonska dokumentacija, korišten je projekt obnove (1949.) sa snimkom zatečenog stanja, pohranjen u Državnom arhivu u Splitu, te arhitektonske snimke koje je izradio Zavod za zaštitu spomenika kulture Split (1970. – 1980.). Nakon preliminarnoga restauratorskog sondiranja, koje je proveo Hrvatski restauratorski zavod (2018.), u sklopu izrade elaborata tvrtka Špatula d.o.o. provela je dodatna sondiranja u interijeru palače (2022./2023.).

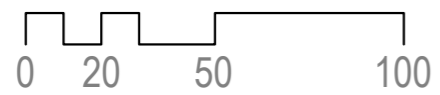
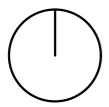
Ovu palaču istaknutoga urbanističkog smještaja na Voćnom trgu (danas Trg braće Radić) u blizini venecijanskog kaštela i nekadašnjih gradskih vrata prema moru, daju podignuti pripadnici ugledne splitske obitelji Milesi, neposredno nakon svojega ulaska u plemstvo 1711. godine. Uspjeli urbanistički smještaj prati i impozantna vanjština palače, koja se unatoč gradnji u srednjovjekovnom gradskom bloku odlikuje gotovo slobodnostojećim položajem, s tri pročelja na trgu i začeljem orijentiranim prema unutarnjem dvorištu. Reprezentativno glavno pročelje, bogate raščlambe, s balkonima i francuskim prozorima, oda je znalačkog projektanta upoznatog sa suvremenom venecijanskom arhitekturom, ali otvorenog i primjeni bogate dalmatinske graditeljske i klesarske tradicije. Iste karakteristike čitamo i u prostornoj organizaciji palače, djelomično određenoj zatečenim strukturama, pa tako i zadržavanjem gotičko-renesansnog atrijskog, ali obilježenoj inovativnim tipom baroknog stubišta organiziranog unutar zasebnog prostora. Taj je interijer, međutim, nakon pregradnji u 19./20. stoljeću, kada palača dobiva nove vlasnike – plemićku obitelj Pezzoli, radikalno izmijenjen sredinom 20. stoljeća kada se u palači uređuje Pomorski muzej. No tada preoblikovana unutrašnjost dobila je, prema projektu splitskog arhitekta Budimira Pervana, i nove kvalitete. Stoga je prijedlog konzervatorskih smjernica za cjelovitu obnovu koju palača Milesi, kao pojedinačno zaštićeno kulturno dobro nedvojbeno zaslužuje, morao biti utemeljen na detaljnom terenskom i arhivskom istraživanju te pomnoj distinkciji faza gradnje i njihovoj valorizaciji.

Palača Milesi, južno pročelje na Trgu braće Radić (Voćnom trgu)

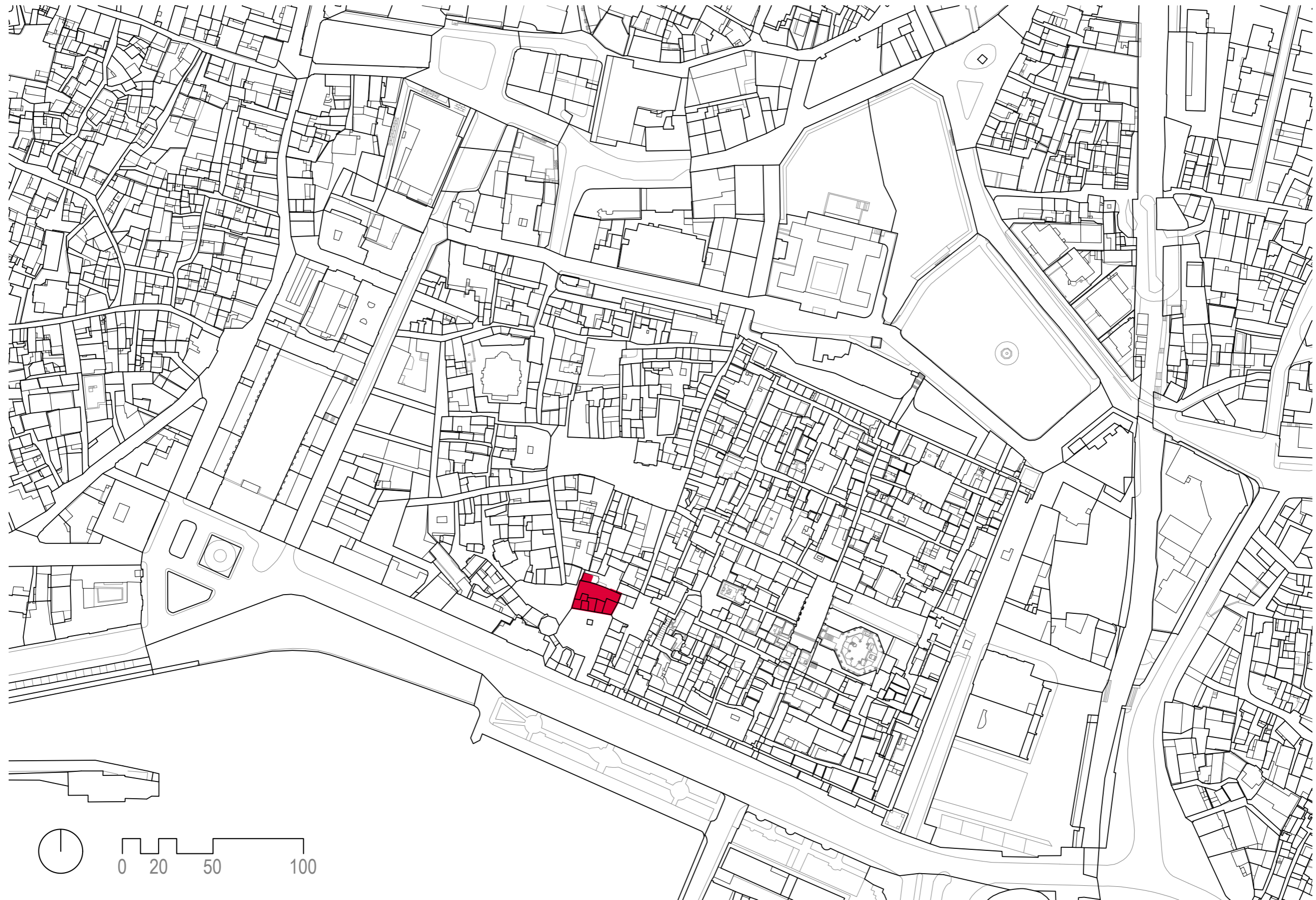
Balkon na drugom katu

Palača Milesi, smještaj označen na katastarskoj karti iz 1831. godine

Palača Milesi (danas Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU), smještaj označen na suvremenoj katastarskoj karti

Palača Milesi, Voćni trg i nekadašnji venecijanski kaštel,
pogled sa sjeveroistoka

1.1. Palača Milesi i njezino urbano okruženje

» Na pročelnom splitskom trgu diže se jedna od najvećih kuća starog Splita, Milesijeva palača. Sagrađena je u renesansno-baroknom stilu, isprsviši se na ulazu u grad, između tri trga i na raskršću četiriju ulica, koje odavle zrakasto idu prema unutrašnjim gradskim dijelovima. Tim svojim položajem i veličinom, koji prelazi omjere ondašnjeg Splita, ta zgrada pokazuje baroknu težnju za afirmaciju u tijesnom okviru srednjovjekovnog grada. U toj težnji začela se već volja za izrazitijim urbanističkim rješenjem, i to ne samo za oblikovanjem novih splitskih trgova, već i za prodor k moru i za razbijanje srednjovjekovnog gradskog oklopa, i ona će se kasnije ostvariti u novoj i prostranoj obali.¹ Ovim je riječima Cvito Fisković opisao istaknuti položaj palače Milesi na sjevernoj strani nekadašnjega Voćnog trga (danas Trg braće Radić), nasuprot gradskim vratima prema moru, danas izlazu na Rivu.

Riječ je bila o srednjovjekovnom dijelu grada, neposredno uza zapadni perimetar Dioklecijanove palače, koji je u doba gradnje palače Milesi početkom 18. stoljeća već bio dobio artikulirana i atraktivna urbanističko-arhitektonska obilježja.

Proširenje Splita izvan okvira Dioklecijanove palače počinje, naime, ubrzo nakon što se stanovništvo razorene Salone u prvoj polovici 7. stoljeća povlači u Dioklecijanovu palaču te je transformira u grad.² Snažniji razvoj i širenje

Blok s palačom Milesi između Voćnog trga (južno), Pjace (sjeverno), Marulićeve ulice (istočno) i Šubićeve ulice (zapadno), ortogonalna snimka

1 CVITO FISKOVIĆ, Milesijeva palača, u: *Pomorski muzej. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Splitu*, (ur.) Grga Novak, Split, 1960., 11–15.

2 Više o urbanom razvoju Splita u: LJUBO KARAMAN, O počecima srednjovjekovnog Splita do godine 800., u: *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, 18–20 (1937. – 1940.), 419–434; GRGO NOVAK, Gradski bedem, javne zgrade i ulice u srednjovjekovnom Splitu, u: *Starohrvatska prosvjeta*, 3/1 (1949.), 103–114; IGOR FISKOVIĆ, Srednjovjekovna izgradnja i identitet grada Splita, u: *Kulturna baština*, 19 (1989.), 28–50; JOŠKO BELAMARIĆ, *Split. Od carske palače do grada*, *Kulturno-povijesni vodič*, Split, 1997.; DUŠKO KEČKEMET, *Prošlost Splita*, Split, 2002.; ŽELJKO RAPANIĆ, *Od carske palače do srednjovjekovne gradske općine*, Split, 2007.; DUŠKO MARASOVIĆ, *Povijesna jezgra Splita. Studije – programi – realizacije*, Split, 2009.

grada događa se, međutim, tek u 13. stoljeću, u doba prosperiteta autonomne splitske komune. Tada se zapadno od Dioklecijanove palače formira utvrđeni gradski predio – *Novi grad*, a nastaju i začetci budućih neutvrđenih predgrađa uz izvangradske sakralne građevine – Varoš zapadno i Lučac istočno te Manuš sjeverno od Dioklecijanove palače.³ Iako je *Novi grad* prema formatu bio gotovo jednak Di-

3 MARASOVIĆ (bilj. 2), 9–23.

oklecijanovoj palači, nasuprot njezinu kvadratnom tlocrtu i ortogonalnom rasteru s glavnim ulicama – *cardo* i *decumanus*, srednjovjekovno proširenje Splita karakterizira trapezoidni obris i organska struktura s velikim nepravilnim blokovima i uskim ulicama. Jedini trg, na kojem se koncentriraju komunalne građevine (današnja *Pjaca*), formira se uz Željezna vrata Dioklecijanove palače (*Porta ferrea*). U to doba na dva kraja grada, izvan zidina, podižu se redovnički samostani – franjevački zapadno i dominikanski

Dioklecijanova palača i srednjovjekovno proširenje Splita

istočno, te počinje gradnja zvonika uz katedralu – nekadašnji Dioklecijanov mauzolej.

Uključivanjem Splita u Mletačku Republiku 1420. godine gradska je autonomija smanjena, ali grad u arhitektonskom smislu prosperira. Sredinom 15. stoljeća dovršene su gradska vijećnica, loža i kneževa palača na Pjaci u stilu kasne gotike, a urbana se matrica mijenja izgradnjom reprezen-

tativnih gotičkih palača, među kojima se ističu one obitelji Papalić.⁴ Zbog osmanske prijetnje, odnosno mletačko-turških ratova, obnavljaju se gradske fortifikacije. Jedan od prvih takvih zahvata bila je gradnja mletačkog kaštela 1441.

4 DUŠKO KEČKEMET, Papalićeva palača i gotička arhitektura Jurja Dalmatinca u Splitu, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 3–6 (1982.), 158–178.

godine,⁵ što je obilježilo prostor koji će poslije zauzeti palača Milesi.

U 16. stoljeću situacija je pogoršana padom Klisa (1537.), tako da se zbog novog načina ratovanja teškim vatrenim oružjem srednjovjekovne visoke zidine pojačavaju niskim renesansnim kulama. Proces modernizacije fortifikacija nastavit će se u 17. stoljeću, kada je Split osobito ugrožen tijekom Kandijskog rata (1645. – 1669.). U sklopu tadašnje izgradnje novoga obrambenog prstena grada s bastionima, grade se i dvije bastionske tvrđave, na Gripama i Bačvicama.⁶

Iako su glavni zadatci u to doba bili usmjereni na moderan sustav bastiona, mijenja se i urbano tkivo unutar zidina, što će uzeti maha tijekom 18. stoljeća, kada se nakon Morejskog rata (1684. – 1699.) te Karlovačkog (1699.) i Požarevačkog mira (1718.) stanje stabilizira.⁷ No srednjovjekovna se urbana struktura unutar splitskih fortifikacija ne mijenja radikalno. Veće plemićke rezidencije nastaju pod cijenu spajanja nekoliko srednjovjekovnih kuća, tako da u pravilu, unatoč impozantnoj vanjštini nekoliko od njih, ne uspijevaju ostvariti odgovarajući urbanistički položaj.⁸ Iznimka je palača Milesi. Recimo stoga nešto o njezinu neposrednom urbanom okolišu.

Palača Milesi smještena je u velikom srednjovjekovnom bloku, unutar proširenoga utvrđenog Novoga grada, i to u njegovu jugoistočnom dijelu, znači neposredno uz peri-

5 Više o kaštelu u: DUŠKO KEČKEMET, Splitski kaštel, u: *Anali Historijskog Instituta u Dubrovniku*, IV–V (1956.), 267–303; KATJA MARASOVIĆ, Mletački kaštel u Splitu. Izgradnja i preobrazbe, u: *Prostor*, 20/2 (2012.), 250–263; ELVIRA ŠARIĆ KOSTIĆ, *Mletački kaštel u Splitu*, Muzej grada Splita, Split, 2021.

6 Više o splitskim bastionskim fortifikacijama u: ANDREJ ŽMEGAČ, *Bastioni jadranske Hrvatske*, Zagreb, 2009., 78–92, 178–180.

7 Isto, 23. Uspjesi u Morejskom ratu (1684. – 1699.) omogućili su proširenje teritorija u zaleđu i formiranje granice – *Linea Grimani*, a potom je, nakon Požarevačkog mira (1718.), dodatno proširen teritorij označen novom graničnom linijom – *Linea Mocenigo*.

8 KRUNO PRIJATELJ, *Barok u Splitu*, Split, 1947., 20–24; VIKI JAKAŠA, Barokna stambena arhitektura u Splitu, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 26 (2002.), 57–68.

Nekadašnji venecijanski kaštel, glavna kula

Glavna kula venecijanskog kaštela, palača Milesi i Voćni trg uz nekadašnja Morska vrata

metar Dioklecijanove palače, između današnje Marulićeve ulice istočno, Šubićeve zapadno, Narodnog trga – *Pjace* sjeverno te Trga braće Radić – Voćnog trga južno. Cijelom svojom širinom palača zauzima uži južni dio trapezoidnog bloka, tako da je s tri pročelja na trgu, dok je uz sjeverno začelje unutarnje dvorište. Iako je proširenje ulica u manji trg moglo biti na tom mjestu već u srednjovjekovnom razdoblju, jer su u produžetku Marulićeve ulice bila gradska vrata, arheološka su istraživanja pokazala da je u srednjem vijeku gotovo cijeli prostor današnjega Voćnog trga bio izgrađen.⁹ Formiranje slobodnog prostora na tom mjestu potaknula je gradnja venecijanskog kaštela uz more,¹⁰ ko-

9 MARASOVIĆ (bilj. 5), 253. Arheološka istraživanja provedena su 1999. godine.

10 Vidjeti bilj. 5.

ji je današnje vrijeme dočeka u fragmentarnom obliku, samo sa središnjom kulom na Voćnom trgu te s ostacima zida i bočnih kula ugrađenih u okolne kuće.

Planiranje gradnje kaštela u sklopu južnih zidina prema moru počinje odmah pošto je Split priznao mletačku vlast 1420., a gradnja je dovršena do 1441. godine.¹¹ No iako su molbu za odobrenje gradnje duždu poslali splitski izaslanici, tlocrtna dispozicija s kulama prema gradu i tanjim zidom bez kula prema moru govori da je kaštel podignut ponajprije za zaštitu venecijanske uprave, a ne za stanovnike grada.

Pisani izvori i arheološka istraživanja¹² pokazali su da je kaštel zauzeo mjesto Sabakove kurije (južno uz more na

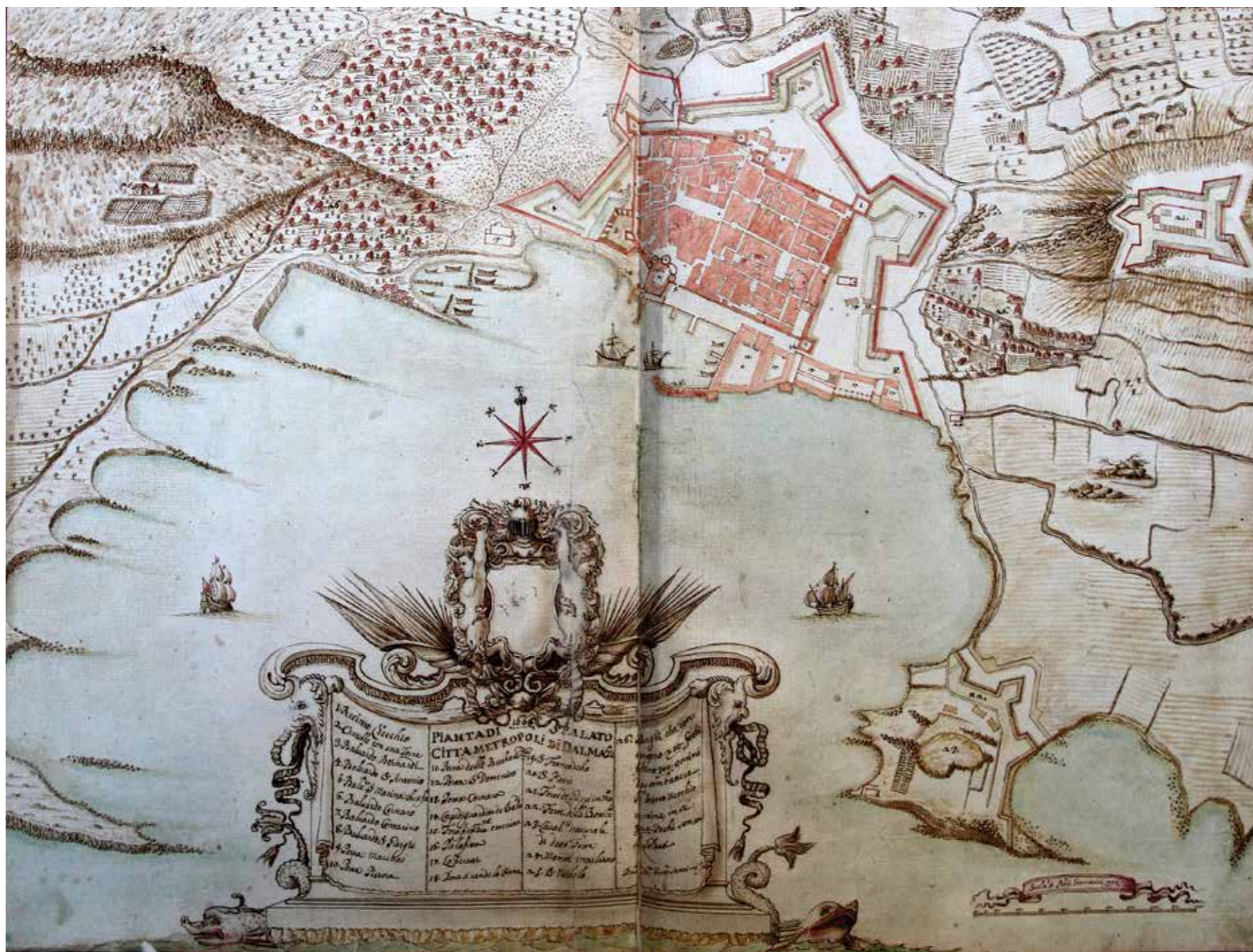
11 MARASOVIĆ (bilj. 5), 254.

12 Isto. Usporediti također: DUBRAVKA ČERINA, Arheološka istraživanja

mjestu Rive) i samostana klarisa (sjeverno uz Voćni trg). Tlocrt kaštela bio je u obliku nepravilnog peterokuta s tri poligonalne kule prema sjeveru – središnjom velikom kulom (*Torre grande*) pravilna osmerokutnog tlocrta te nižim bočnim kulama nepravilna osmerokutnog tlocrta, rastvorenih prema unutrašnjosti kaštela. U gradnji je korišten materijal porušenih kula Dioklecijanove palače. U tom su razdoblju otvorena i nova gradska vrata prema moru (*Porta marina*).

Tijekom vremena kaštel se dodatno učvršćuje te je izgrađen unutarnji prostor. Na strani grada formira se zaštićeni ograđeni pretprostor, a prema moru tzv. Mletačka obala. Slijed dograđivanja i nadopunjavanja kaštela ostao je zabi-

na zapadnom dijelu splitske Rive 2006. – 2007. godine, u: *Kulturna baština*, 35 (2009.), 43–58.

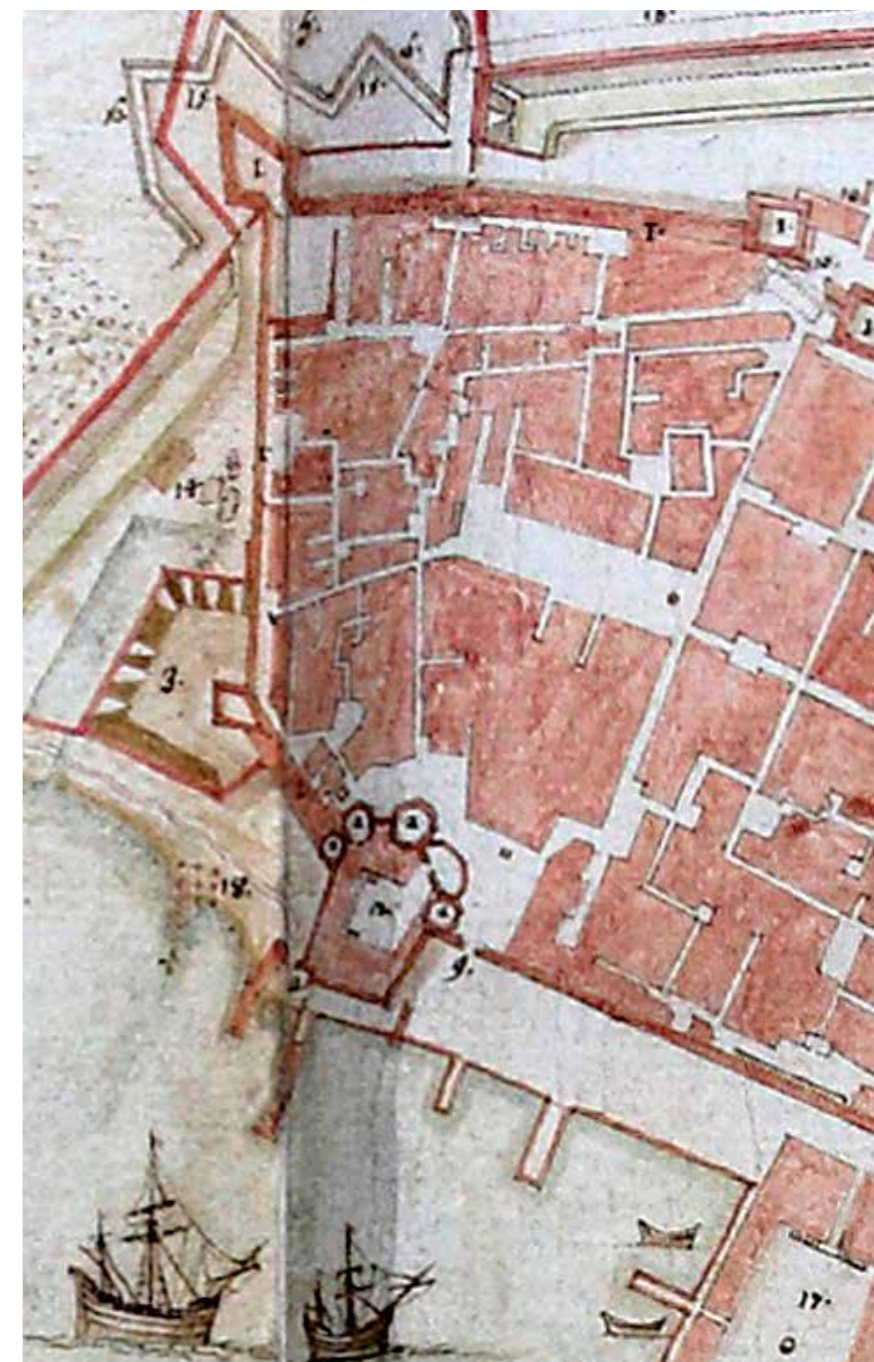
Split, plan grada s bastionskim utvdama, prikaz Giuseppea Santinija iz 1666. godine, Muzej grada Splita

lježen na nizu grafičkih priloga i planova među kojima se ističu plan Splita iz 1630. francuskog inženjera Antoinea de Villea, plan iz 1648. inženjera Alessandra Maglija itd.¹³

13 Više o prikazima i planovima kaštela i okolnog prostora u: ARSEN DUPLANČIĆ, *Splitske zidine u 17. i 18. stoljeću*, Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske, Zagreb, 2007. Usporediti također: ŠARIĆ KOSTIĆ (bilj. 5).

Za našu temu, a to je prostorni razvoj trga između kaštela i bloka u kojem će početkom 18. stoljeća biti sagrađena palača Milesi, od ključne su važnosti oni planovi koji uz fortifikacije prikazuju i strukturu grada. To je ponajprije plan Splita iz 1666. godine, koji je izradio venecijanski inženjer Giuseppe Santini.¹⁴ Što se obrisa bloka tiče, uključivo

14 Pohanjen u Muzeju grada Splita te objavljen u brojnim publikacijama.

Detalj s venecijanskim kaštelom i blokom s budućom parcelom palače Milesi

i njegova istaknutog južnog dijela – poslije parcele palače Milesi, on je identičan današnjem stanju. Između bloka i kaštela već je bio formiran trg, također tlocrtno gotovo jednak današnjem trgu u svojem sjevernom dijelu, dok će u južnom dijelu biti promjena nakon djelomičnog rušenja kaštela i nove izgradnje u 19./20. stoljeću. Na planu je

Detalj s palačom Milesi (k. č. 2550–2557) i ostacima venecijanskog kaštela

naznačen i branjeni pretprostor kaštela između središnje i istočne kule. Jednako stanje prikazuje i nešto kasniji Coronellijev plan iz 1694. te Justerov plan iz 1708. godine,¹⁵

¹⁵ Objavljeni u brojnim publikacijama. Usporediti: DUPLANČIĆ (bilj. 13), 24, 28.

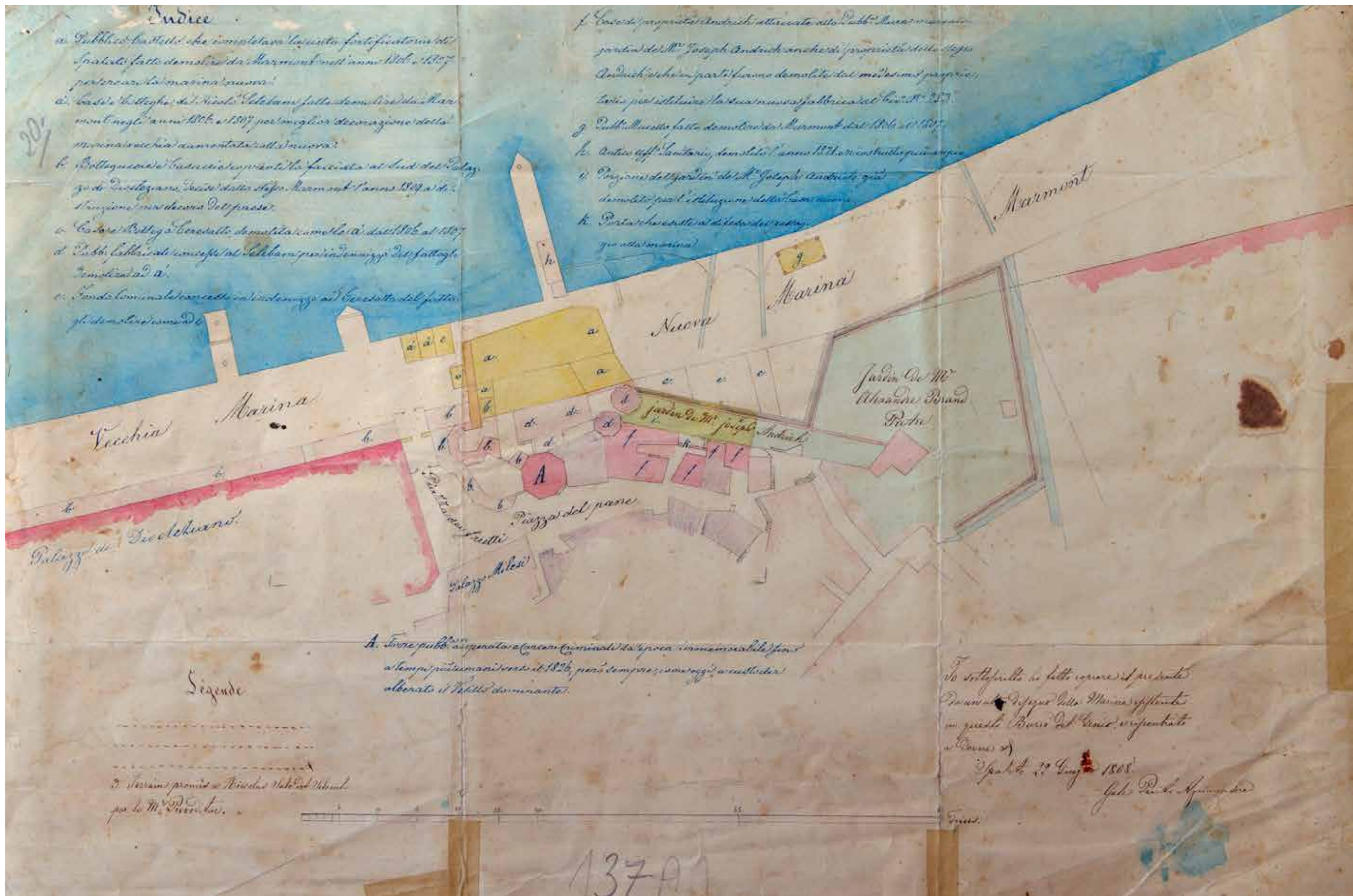
Split, austrijska katastarska karta iz 1831. godine, Državni arhiv u Splitu

nastao dakle neposredno prije početka gradnje palače Milesi, na kojem je naznačena i kapelica sv. Jakova smještena uza začelje palače.¹⁶

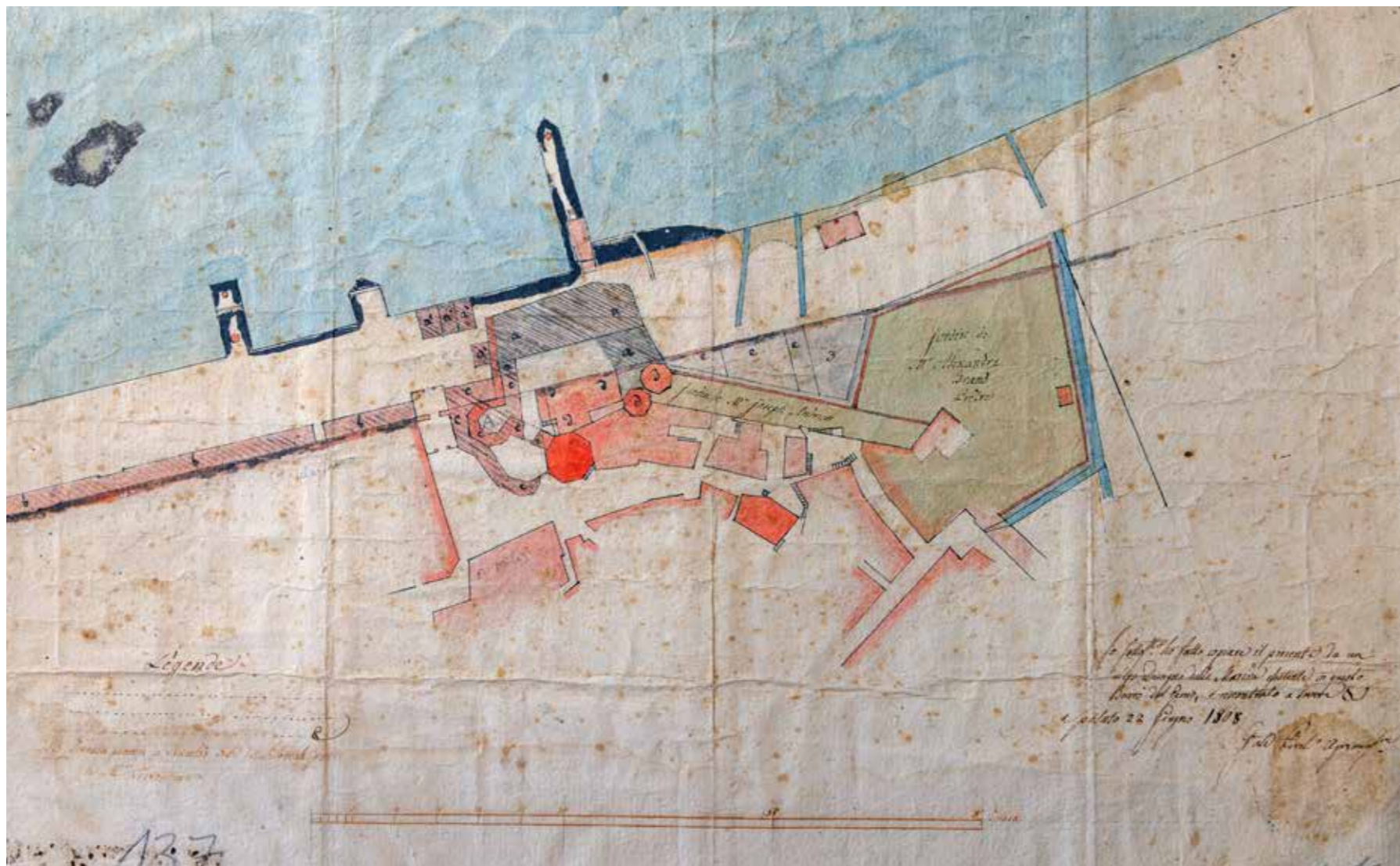
¹⁶ Više o kapelici sv. Jakova u: *Split u Arheološkome muzeju u Splitu*, katalog izložbe, (ur.) Zrinka Buljević, Split, 2007., 45.

Prema tome, palača Milesi gradi se na već formiranoj parceli, a pisani izvori upućuju da se gradila između 1711. i 1713. godine, o čemu će poslije biti više riječi.¹⁷ Jesu li čestice koje Milesiji otkupljuju bile u to doba još zasebne kuće ili su već

¹⁷ Vidjeti poglavlje I.2.1. u ovom elaboratu.

Venecijanski kaštel s dijelom gradskog zida i bastionom, prikaz mjernika Galea iz 1808. godine, Konzervatorski odjel u Splitu

Venecijanski kaštel s dijelom gradskog zida i bastionom, prikaz mjernika Galea iz 1808. godine, Konzervatorski odjel u Splitu

bile objedinjene u veću palaču, ostaje otvorenim, no u svakom slučaju njihovi su obrisi odredili tlocrtni obris baroknog zdanja. Da je mogla biti riječ o gotičko-renesansnoj palači na toj poziciji, upućuje ostatak atrija s portalom u sjeverozapadnom dijelu palače te nalaz arhitektonske plastike i dekoracije iz tog vremena tijekom njezine obnove pedesetih godina 20. stoljeća.¹⁸ Da je ta zatečena rezidencija možda pripadala uglednoj obitelji Papalić, govori grb otkriven tijekom navedenih radova u strukturi palače Milesi.¹⁹ Tlocrt i prikaz

18 DUŠKO KEČKEMET, *Renesansna klesarsko-kiparska djela u Splitu*, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 7 (1953.), 59–82, 77.

19 Isto, 77.

pročelja palače Milesi iz Katastra obitelji, koji je 1751. godine izradio mjernik Petar Kurir,²⁰ uz to što bilježi izvorno stanje, uključujući i naznaku spomenute kapelice sv. Jakova, upućuje na to da je već tada prostor trga bio podijeljen prema namjeni robe (riba, povrće, drvo) kojom se trgovalo: *Piazza del pesce* u sredini, *Piazza dell'erbe* na istoku i *Piazza delle legna* na zapadu.

Nakon pada Mletačke Republike 1797. godine kaštel gubi primarnu funkciju, tako da se postupno mijenja i okolni

20 Prvi put objavio: KRUNO PRIJATELJ, *Novi prilozi baroku u Splitu*, u: *Anali Histojskog instituta u Dubrovniku*, II (1954.), 319–327.

gradski prostor. Iako se kaštelom najprije koristi austrijska vojska, ulaskom u sustav Ilirskih pokrajina pod francuskom upravom maršal Marmont naređuje rušenja splitskih zidina, uključivo i južni dio kaštela (1806. – 1807.),²¹ a tom je građom nasuta obala prema samostanu sv. Frane, nazvana Marmontova obala. Srušena su i Morska vrata.

Godine 1808. mjernik Gale izradio je plan kaštela i trga,²² koji tada već nosi ime Voćni trg – *Piazza dei frutti*, dok je potez trga zapadno nazvan *Piazza del pane*. Prema tom planu, trgovac Nikola Seleban dobio je, u zamjenu za srušene kuće na rivi, zapadne dijelove kaštela, koje je uklopio u novopodignutu trokatnicu. Na nju se ubrzo nadovezalo nekoliko historicističkih kuća, koje su formirale novu frontu grada prema rivi i moru.²³ Glavna kula ostala je u funkciji zatvora, a prema austrijskoj katastarskoj karti iz 1831. godine,²⁴ uz nju se formirao blok koji je obuhvatio istočnu kulu.

Potkraj 19. stoljeća kuće u istočnom bloku su preuređene i tako su dobile historicistički izražaj. Početkom 20. stoljeća (1911. – 1912.) nekadašnja kuća Seleban zamijenjena je predimenzioniranom četverokatnicom Jadranske banke, koja je potaknula potpuno rušenje ostataka zapadnog dijela kaštela, a ujedno je s morske strane zaklonila i pogled na glavnu kulu.

Unatoč tim promjenama, trgov i dalje dominira trokatna palača Milesi, sa svojim elegantnim pročeljem, u prizemlju rastvorenim dućanskim otvorima na koljeno, a svoj prepoznatljiv izgled trg je dobio 1924. godine postavljanjem kipa pjesniku Marku Maruliću, djela Ivana Meštrovića.

21 Plan uređenja obale izradio je B. Mazzoli. DUPLANČIĆ (bilj. 13), 42–43.

22 Planovi su pohranjeni u Konzervatorskom odjelu u Splitu.

23 MARASOVIĆ (bilj. 5), 259.

24 Državni arhiv u Splitu (dalje: DAS), Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju.

Kruna bunara iz atrija palače Milesi, detalj s obiteljskim grbom, Arheološki muzej u Splitu

I.2. Naručitelji i korisnici

I.2.1. Plemička obitelj Milesi (od početka 18. stoljeća do tridesetih godina 19. stoljeća)

Palaču Milesi na Voćnom trgu u Splitu sagradili su početkom 18. stoljeća pripadnici ugledne splitske obitelji, koji 1711. godine stječu status plemstva (*conti*), kada im je uručena diploma (*ducala*).²⁵ Na precizniju dataciju gradnje upravo u to doba upućuju stihovi pjesnika Jerolima Kavanjina (1641. – 1714.) u spjevu *Bogatstvo i uboštvo*,²⁶ nastalom za vrijeme pjesnikova boravka u Sutivanu pred kraj života (1701. – 1713.), nakon što se 1700. godine povukao iz javne službe. Uspon Milesija u status plemstva i gradnju njihove palače pjesnik navodi sljedećim stihom:

*Sad su i knezi učinjeni,
grade kuću tizim skladnu.*

Time je korigirano prijašnje stajalište da je palača sagrađena početkom 17. stoljeća, ali i da su Milesiji pripadnici najstarijega splitskog plemstva.²⁷ Nasuprot tome, novija su istraživanja pokazala da obitelj dolazi u Split tek potkraj 16. stoljeća, i to iz Bergama,²⁸ gdje se u izvorima spominjala od početka 14. stoljeća.²⁹ No uspon splitskih Milesija počinje tek na prijelazu 17. i 18. stoljeća kada se ističu na vojnom i trgovačkom planu.³⁰ Izvještaji generalnog providura svjedoče o zaslugama i požrtvovnosti Petra Milesija i njegovih sinova Franje i Josipa u Morejskom ratu (1664. –

25 DENIS MARTINOVIĆ, Splitski Milesi i njihova diploma iz godine 1711., u: *Kulturna baština*, 31 (2002.), 179–188.

26 FISKOVIĆ (bilj. 1), 14. Više o tome u: ARSEN DUPLANČIĆ, Splitski spomenici u Kavanjinovu »Bogatstvu i uboštvo«, u: *Kulturna baština*, 13 (1982.), 17–34.

27 PRIJATELJ (bilj. 8), 20, 30 prema: SFRIEDRICH HEYER, *Der Wapenbuch des Königreich Dalmatien*, Nürnberg, 1874., sv. I, 5–10.

28 MARTINOVIĆ (bilj. 25). Usporediti također: MIROSLAV GRANIĆ, Dalmatinske obitelji u »Libro aureo dei veri titolati«, u: *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 30 (1992.), 159–208.

29 Zahvaljujući ratovanju u Svetoj zemlji Giovanni Antonio Milesi (1472. – 1558.) stekao je naslov viteza Jeruzalema. Obitelj se u Bergamu podijelila u dvije grane, od kojih se jedna preselila u Split, a druga u Rim.

30 FISKOVIĆ (bilj. 1), 14.

Katastar obitelji Milesi, izradio mjernik Petar Kurir 1751. godine, naslovnica, Gradska knjižnica u Splitu

Detalj naslovnice s vedutama Trogira i Splita

Detalj iz Katastra

1699.),³¹ u kojem su oslobođeni Knin, Sinj, Čitluk, Herceg Novi i Risan. Milesiji su se osobito istaknuli u oslobođenju Herceg Novog 1687. godine, što je Venecija nagradila dodjelom posjeda te statusom građana Herceg Novog (1703.). Sve svoje vojne zasluge istaknuli su sinovi pok. Petra – Franjo i Josip u spomenutoj molbi za dodjelu plemstva 1711. godine.³² Inače, Josip Milesi (oko 1670. – 1751.) oženio se Agnesinom, kćeri splitskog plemića Andrije Gaudencija, s kojom je imao tri sina i dvije kćeri (1701. – 1714.) te je, prema mišljenju Cvite Fiskovića, upravo on glavni inicijator gradnje palače na Voćnom trgu.³³

Zahvaljujući stečenom statusu konta te moći i ugledu, Milesiji su 1721. godine primljeni u Plemićko veliko vijeće grada Splita.³⁴ Ubrzo će biti uključeni i u gradske službe³⁵ – Josip Milesi izabran je za gradskog savjetnika (1731.), a Antun za superkomta (1734.). Godine 1732. Milesiji postaju rimski i ankonitanski patriciji. Kao takvi imali su i plemićki grb, sastavljen od stabla omotanog zmijom te flankiranog parom uspravljenih lavova, kako to svjedoči kruna cisterne iz atrija splitske palače Milesi, danas u Arheološkom muzeju.³⁶

O materijalnoj pak moći obitelji svjedoči Katastar iz 1751. godine koji je po narudžbi Josipa i Antuna Milesija izradio mjernik Petar Kurir: *Catastico de beni speciali acqvistati dagl'iluss. con:fralli:Milesi nobili di Spalato esistenti nelli territorij di Spalato e Trau. Fatto da me Pietro Curir Pub.*

31 MARTINOVIĆ (bilj. 25), 180.

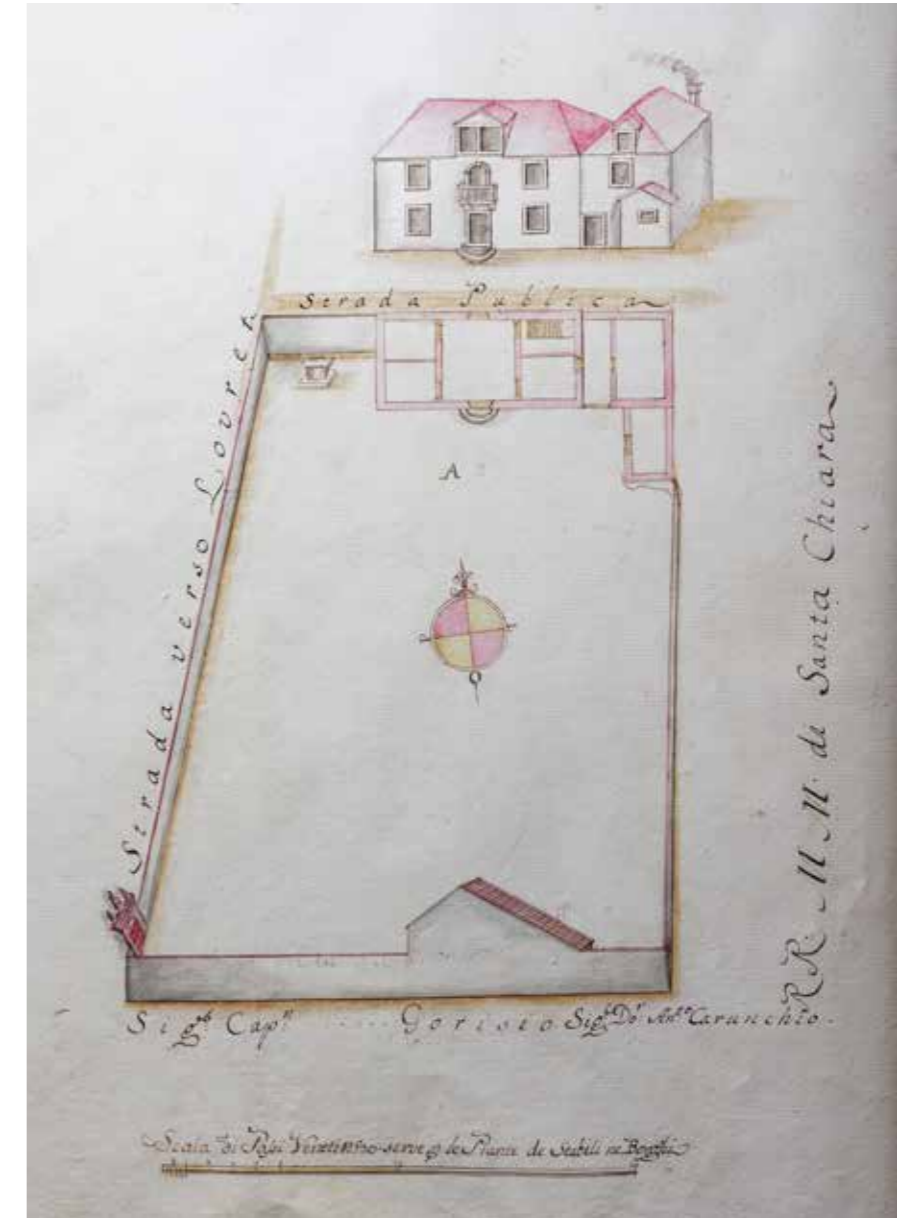
32 Isto, 181–182.

33 FSKOVIĆ (bilj. 1), 14.

34 MARTINOVIĆ (bilj. 25), 180.

35 FSKOVIĆ (bilj. 1), 14, prema Zapisnici Splitskog gradskog vijeća 17. – 18. stoljeća, Rukopisi u Gradskoj knjižnici u Splitu.

36 Krunu bunara dali su Arheološkom muzeju novi vlasnici palače – Pezoli 1923. godine. *Split u Arheološkome muzeju u Splitu*, (bilj. 16), 54–55.

Ancona, palača Milesi-Ferretti u Via Ciriaco Pizzecolli

*Per. Anno 1751 Spalato.*³⁷ Riječ je o raskošnom rukopisu ukrašenom akvarelima i uvezanom u kožu sa zlatorezom i metalnim kopčama, pohranjenom u Gradskoj knjižnici u Splitu. Uz to što u tehničari akvarela donosi tlocrt prizemlja i nacrt glavnog pročelja palače na Voćnom trgu u središtu Splita, iz katastra je vidljivo da su Milesiji posjedovali nekoliko kuća i dućana u gradu, ljetnikovac s perivojem te voštarnicu u splitskom predjelu Dobrom, nadalje mastionicu s bazenima na Lučcu te velike zemljoposjede u okolici Splita, Trogira i u Kaštelima. Kuće i posjedi također su ilustrirani akvarelima, a Petar Kurir osobito je pozornost posvetio dizajniranju naslovnice s vedutama Splita i Trogira, ne izostavljajući uz splitski kaštel naznačiti impozantnu palaču Milesi.

Uz sve te posjede, Milesiji se šire i u Anconu ženidbom Petra (Josipova sina) s kontesom Lidijom Ferreti 1729. godine.³⁸ Prezimenu Milesi dodaju i Ferreti te u glavnoj ulici podižu palaču. Palaču Milesi-Ferretti u Via Ciriaco Pizzecolli sagradio je prema zapisu na pročelnoj ploči arhitekt Francesco Maria Ciaraffoni (1720. – 1802.), poznat i po gradnji drugih palača u Anconi te proširenju i preoblikovanju nekoliko crkava u istom gradu, među ostalima i franjevačke crkve s gotičkim portalom, djelom Jurja Dalmatinca.

Plemstvo je Milesijima priznala 1822. godine i Austrija. U ispisu austrijske katastarske karte iz 1831. godine, kao vlasnici palače navode se i dalje Milesiji,³⁹ no 1833. godine splitski ogranak obitelji izumire po muškoj liniji.⁴⁰

I.2.2. Plemićka obitelj Pezzoli (od sredine 19. stoljeća do Drugoga svjetskog rata)

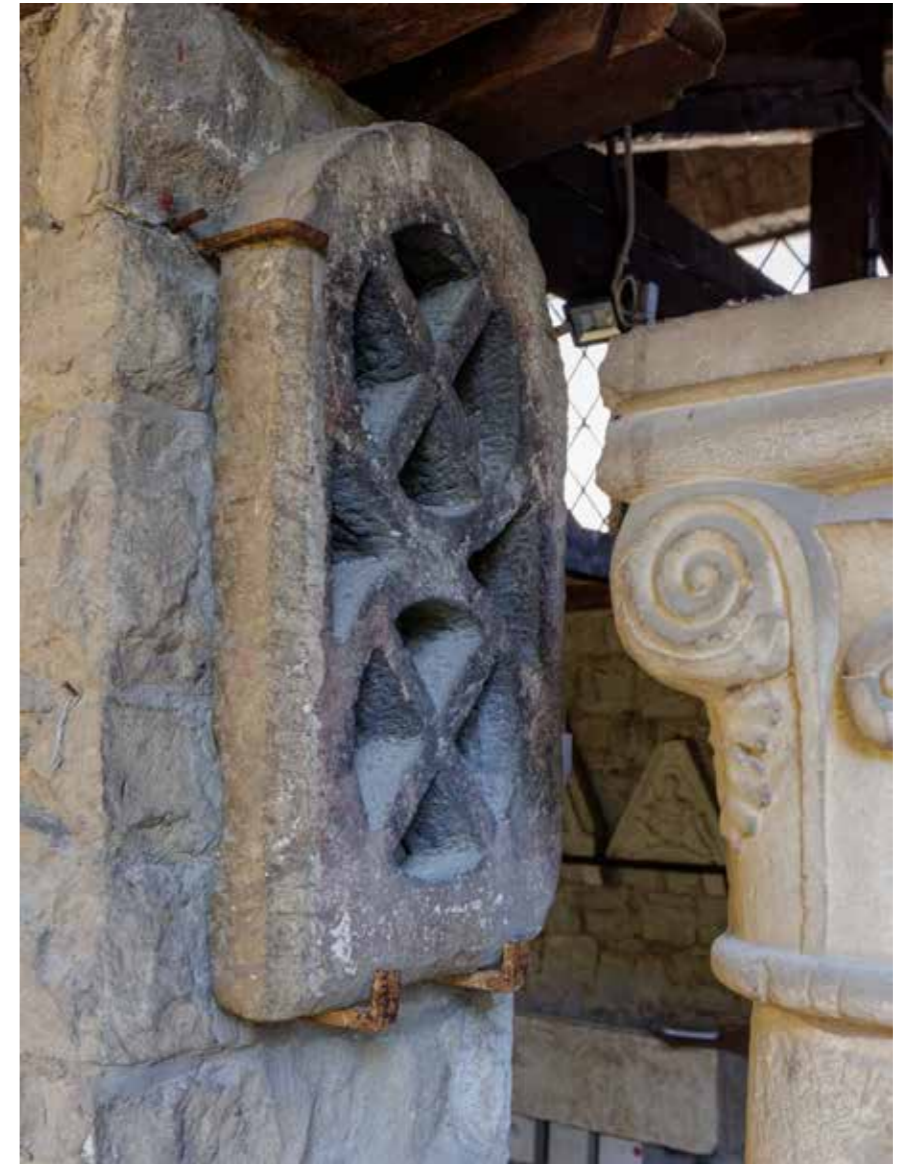
Tijekom 19. stoljeća palača Milesi na Voćnom trgu dobiva novoga plemićkog vlasnika – obitelj Pezzoli, koja je zadržala palaču sve do Drugoga svjetskog rata. Dokumentacija

37 PRIJATELJ (bilj. 20), 319–327.

38 MARTINOVIĆ (bilj. 25), 181.

39 DAS, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju.

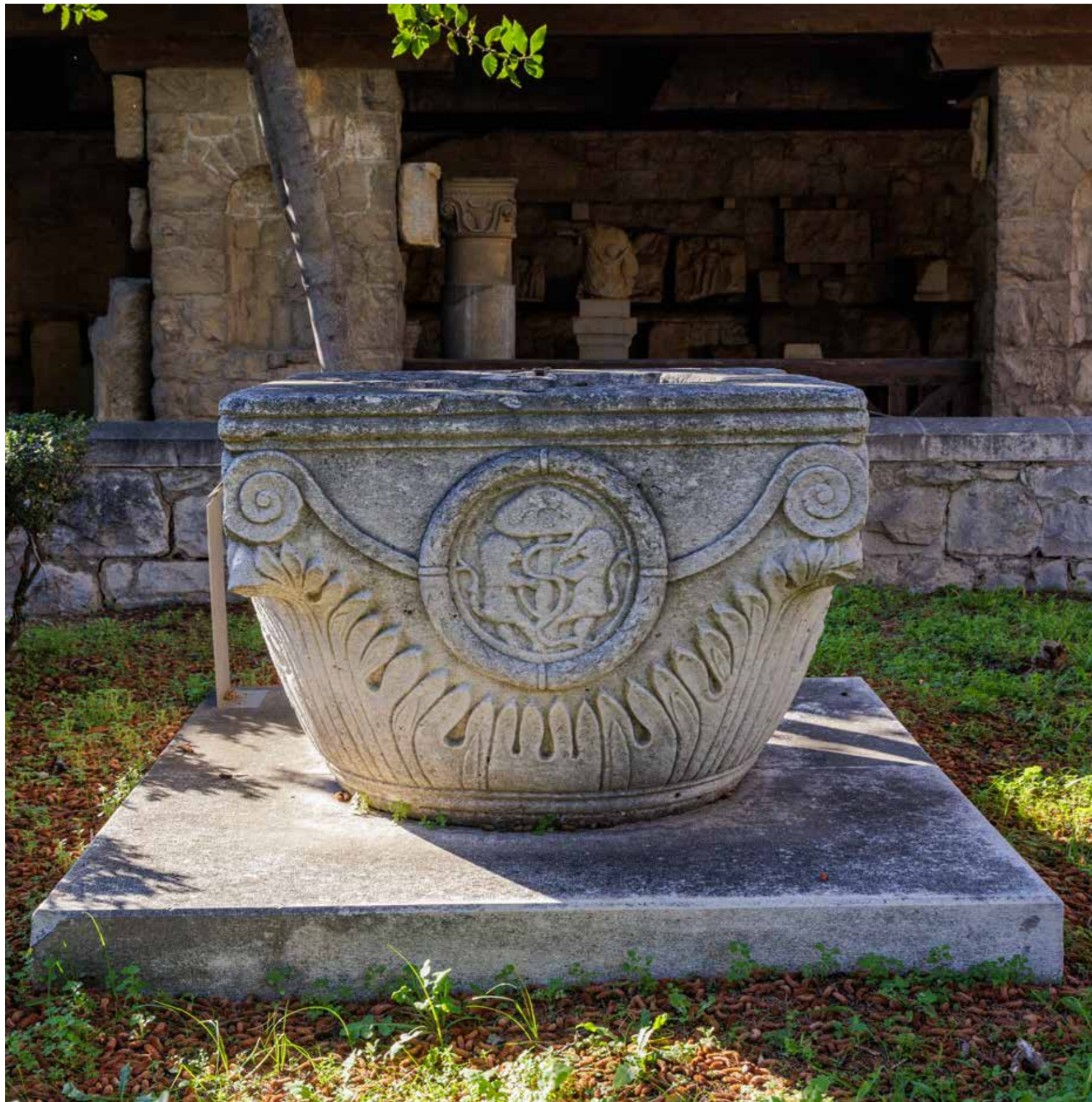
40 MARTINOVIĆ (bilj. 25), 181.

Tranzena sa srušene kapele sv. Jakova, Arheološki muzej u Splitu

u Konzervatorskom odjelu u Splitu svjedoči o nekoliko zahvata povezanih s različitim korisnicima koji su očito bili u najmu u »starinskoj palači Milesi, sada Pezzoli«.⁴¹ Tako Zadružna gospodarska banka podnosi 1938. godine Arhitektonskom odsjeku Općinskog upraviteljstva molbu za postavljanje četiriju ploča s natpisom na tri pročelja palače, što je odobreno. Čehoslovački konzulat u Splitu dao je pak postaviti grb na sam balkon, što je Konzervatorski ured dao ukloniti iz estetskih razloga, jednako kao što je 1939. godi-

41 Arhiva Konzervatorskog odjela u Splitu. Zahvaljujem kolegicama Vanni Kovačić i Sandi Bulimbašić na ustupljenoj dokumentaciji.

Kruna bunara iz atrija palače Milesi s obiteljskim grbom, Arheološki muzej u Splitu

ne naredio da se s portala palače ukloni svjetleća reklama brijača Tukića. Unatoč djelovanju Konzervatorskog ureda u Splitu, u tom je međuratnom razdoblju 1928. godine srušena srednjovjekovna kapelica sv. Jakova, uz samo začelje palače Milesi, od koje je ostala fotografija i predromanička tranzena, pohranjena u Arheološkom muzeju u Splitu.⁴²

I.2.3. Pomorski muzej JAZU (od 1948. do 1981. godine)

Nakon Drugoga svjetskog rata Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti preuredila je palaču u Pomorski muzej.⁴³ Riječ je bila o muzeju čije je osnivanje potaknula velika Jadranska izložba, otvorena 1925. godine u povodu puštanja u promet Ličke pruge. Temelj stalnog postava bili su eksponati te izložbe, a svoj provizorni prostor muzej je dobio 1933. godine u društvenom domu na Sustjepanu. Plan iz 1939. godine za izgradnju zgrade muzeja na obližnjoj lokaciji prekinuo je, međutim, Drugi svjetski rat. Godine 1948. muzej je preuzela Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, točnije Odjel za filozofiju i društvene nauke (od 1952.). Odluka JAZU-a da Pomorski muzej smjesti u palaču Milesi, čiji su plemićki vlasnici izbjegli u Trst, bila je potaknuta ne samo namjerom da muzej dobije primjereno mjesto u središtu grada nego i željom da se trošna palača spasi od propadanja. Projekt je izradio arhitekt Budimir Pervan 1949. godine, a obnova je trajala sedam godina.⁴⁴

Palača se obnavljala pod nadzorom Konzervatorskog zavoda za Dalmaciju u Splitu, čiji je ravnatelj bio Cvito Fisković, a obnovi pročelja pridonijela su i istraživanja Krune

⁴² *Split u Arheološkome muzeju u Splitu* (bilj. 16), 45.

⁴³ OLIVER FIJO, Pomorski muzej Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu (Historijat i djelovanje muzeja i nova muzejska postava povijesnog odjela), u: *Pomorski muzej. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Splitu*, (ur.) Grga Novak, Split, 1960., 17–28.

⁴⁴ Isto, 19. Usporediti također: ROBERT PLEJIĆ, Splitski arhitekt, urbanist i prostorni planer Budimir Pervan, u: *Budimir Pervan: iz arhiva arhitekta*, Studije 1, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2019., 28.

Model broda, eksponat nekadašnjega Pomorskog muzeja (sada u knjižnici palače Milesi)

Prijatelja, odnosno njegov pronalazak prikaza palače u već spomenutom Katastru Petra Kurira iz 1751. godine.⁴⁵ No, restauracija palače bila je usmjerena samo na vanjštinu, dok je unutrašnjost, prema zaključku sudionika obnove, zbog naknadnih pregradnji i lošega konstrukcijskog stanja, uključivo i truljenje drvenih pilota na kojima je konstrukcija počivala, u cijelosti iznova uređena. Muzej u obnovljenoj palači otvoren je 29. studenog 1956. godine.

1.2.4. Zavod za znanstveni i umjetnički rad HAZU (od 1981. godine do danas)

Transformacijom Zavoda za pomorsko-društvene nauke 1981. godine, osnovan je Zavod za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, koji u palači Milesi djeluje i danas.

45 PRIJATELJ (bilj. 20), 320.

II.1. Smještaj

Palača Milesi smještena je u velikom srednjovjekovnom bloku neposredno uza zapadni perimetar Diolekijanove palače, koji je omeđen Marulićevom ulicom na istoku i Šubićevom na zapadu te Narodnim trgom (Pjacom) na sjeveru i Trgom braće Radić (Voćnim trgom) na jugu. Izduženi blok trapezoidnog tlocrta, sa širom stranom na Pjaci, a užom na Voćnom trgu, najveći je u povijesnoj jezgri Splita te sadrži nekoliko slijepih prilaza i unutarnjih dvorišta. U tako koncipiranom bloku palača Milesi zauzima istaknut položaj južno na trgu – gotovo je cijelim svojim korpusom slobodnostojeća, s tri pročelja (samo je sjeveroistočnim uglom spojena s izgradnjom bloka). Na sjevernoj strani palača je graničila s kapelicom sv. Jakova (srušenom 1928.) te s dvorištem u koje vode prilazi s Voćnog trga i iz Marulićeve ulice. Najreprezentativnije izduženo južno pročelje rastvoreno je u prizemlju dućanskim otvorima, a glavni je ulaz smješten na bočnom zapadnom pročelju kroz nekadašnji atrij.

II.2. Organizacija unutarnjeg prostora

Nastala početkom 18. stoljeća na mjestu nekoliko srednjovjekovnih čestica, barokna trokatna palača Milesi ima nepravilan četverokutni (trapezoidni) tlocrt – sjeverna i zapadna strana su pod pravim kutom, južna je strana ukošena, a istočna blago lomljena. Između etaža provedena je distinkcija na dva visoka kata, od kojih je prvi reprezentativniji – *piano nobile*, dok je treći kat sveden na nisku potkrovnju etažu. Tlocrt palače uvjetovan je zatečenim rasporedom starijih čestica koje su ostale prepoznatljive i u današnjoj prostornoj organizaciji, unatoč naknadnim pregradnjama tijekom 19. stoljeća, kada je prostor usitnjen a atrij zatvoren, te radikalnoj pregradnji sredinom 20. stoljeća (1949. – 1956.) kada je palača tijekom prenamjene u Pomorski

Blok s palačom Milesi, ortogonalna snimka

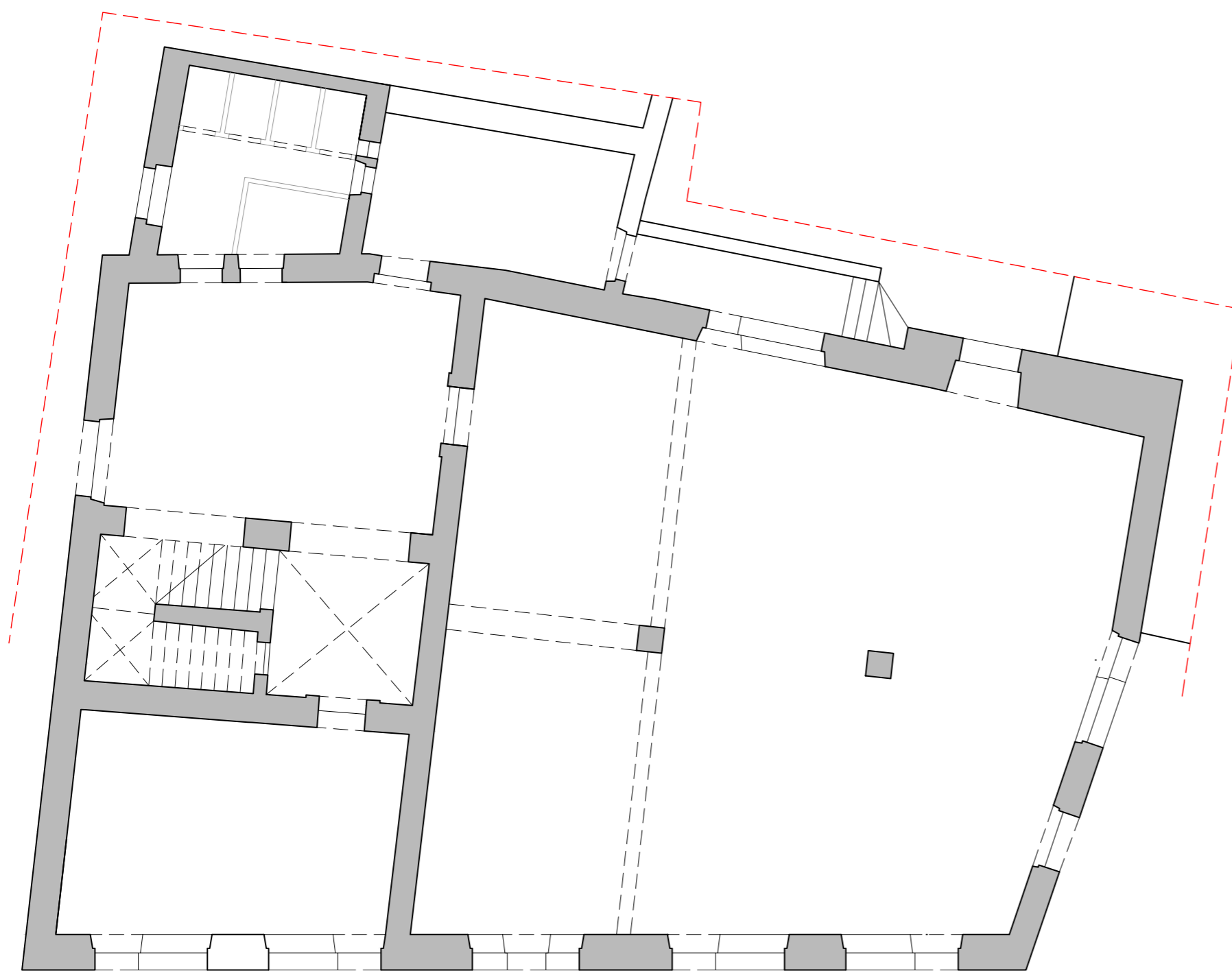
Palača Milesi i Voćni trg

muzej dobila armiranobetonske temelje i konstrukciju te nove pregradne zidove, kako bi se mogle formirati velike izložbene dvorane. Kao jedini djelomično očuvan prostor iz vremena gradnje palače Milesi ostalo je samo stubište.

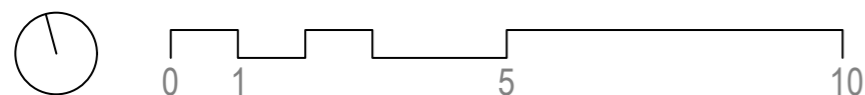
U svim etažama uočljiva je tlocrtna podjela na manji zapadni i veći istočni dio. U zapadnom su dijelu po tri prostorije, od kojih je središnja stubište. Istočni dio, nekad s

dva niza prostorija sjeverno i južno, u obnovi pedesetih godina ostao je bez svih zidova, čiju su nosivu ulogu zamijenila dva armiranobetonska pilona, postavljena umjesto središnjega zida, koji se protežu kroz sve etaže od temelja do armiranobetonske ploče u potkrovlju.

Ulaz u palaču organiziran je kroz renesansni portal na bočnom zapadnom pročelju što vodi u sjeverozapadnu pro-

TLOCRT PRIZEMLJA

storiju **prizemlja** – nekadašnji atrij, koji je natkrivanjem, odnosno dogradnjom prostorija u zoni katova, pretvoren u ulazno predvorje. Atrij komunicira kroz lučni otvor sa

stubišnim podestom, formiranim uz središnji zid između zapadnog i istočnog dijela palače, na koji se dalje prema jugu nadovezuje prostor knjižare (Školska knjiga), rastvore-

Maniristički portal sekundarno ugrađen u predvorju (nekadašnjem atriju)

ne prema trgu s dva dućanska otvora na koljeno. Iz atrija se kroz sekundarno ugrađen maniristički portal ulazi i u istočni dio prizemlja.

Pogled iz predvorja na stubište, u pozadini sekundarno ugrađeni barokni portal

Portal na podestu stubišta u prizemlju

Herma na podestu stubišta u prizemlju

Podest između prizemlja i prvog kata

Istočni dio prizemlja obuhvaća velik prostor, nedavno pregrađen tankim pregradama na dućan (knjižara) i banku na pročelnoj strani te spremišta knjižare na začelnoj strani. Dućanski prostor knjižare rastvoren je jednim otvorom na koljeno na južnom pročelju dok prostor banke ima na južnom pročelju dva otvora na koljeno, a na istočnom

bočnom pročelju portal i otvor na koljeno (navedeni broj otvora odgovara nekadašnjem broju dućana). Spremište je rastvoreno lučnim otvorom na koljeno i prozorom prema unutarnjem dvorištu, a u njega se može ući i kroz spomenuti maniristički portal u atriju. Sjeverno od atrija, na mjestu srušene kapelice, u nedavnoj je prigradnji smje-

šten sanitarni čvor i hladnjača susjednog restorana, u koje se također ulazi iz atrija, a hladnjača ima i pristup iz dvorišta. Pod atrija popločen je lomljencem, jednako kao i podovi dućana u zapadnom dijelu prizemlja, dok su u istočnom dijelu prizemlja kvadratne kamene i keramičke ploče.

Herma na podestu na prvom katu

Dvokrako kameno **stubište**, s podestima na razini etaža i međupodestima osvjetljenim prozorima na bočnom pročelju, povezuje sve etaže od prizemlja do potkrovlja. Prostrani podest u prizemlju nadsvođen je jednim travejem križnog svoda, dok su ostali uži podesti i međupodesti nadsvođeni s po dva traveja križnih svodova. Svodovi po-

Podest na prvom katu i portal iz 1950-ih godina

čivaju na kamenim konzolama. Između krakova su zidovi koji nose bačvaste svodove, osim u zoni potkrovlja gdje su krakovi otvoreni (s ogradom), a prostor je nenadsvođen. Ispod drugog stubišnog kraka je spremište s ulazom kroz jednostavni kameni portal s prvog podesta, odakle je kroz kameni lučni, sekundarno ugrađen portal omogućen i ulaz

Renesansni pilastar sekundarno ugrađen na podestu između drugog i trećeg kata

u dućan. Lučni nadvoji otvora krakova počivaju na dekorativnim kamenim nosačima uz zid između krakova te na konzolama u bočnim zidovima stubišta. Nosače čine manierističke herme u prizemlju i prvom katu te pilastri na ostalim međupodestima i podestima, od kojih su renesansni pilastri na međupodestima (između prizemlja i prvog kata

Barokni portal na podestu na drugom katu

Pogled iz trećeg kata na stubište

Svod podesta na prvom katu

Barokni portal na trećem katu
Stube

te između prvog i drugog kata) ukrašeni reljefnim vegetabilnim motivima, dok su od drugog kata naviše pilastri jednostavniji i oblikovani u baroknom razdoblju. U prizemlju je podest kvadratičnog tlocrta dvostruko veći nego pravokutni podesti na katovima gdje taj prostor zauzimaju, osim samih podesta, stubišta i mala predsoblja iz kojih se ulazi

u bočne prostorije i u veliku dvoranu u istočnom dijelu palače. Između podesta i predsoblja u svim su katovima postavljeni kameni lučni portali bez vratnica, s time da je na prvom katu kameni okvir iz novijeg razdoblja, dok su u gornjim katovima sačuvani kameni portali iz baroknog razdoblja, nalik već spomenutom portalu između podesta u

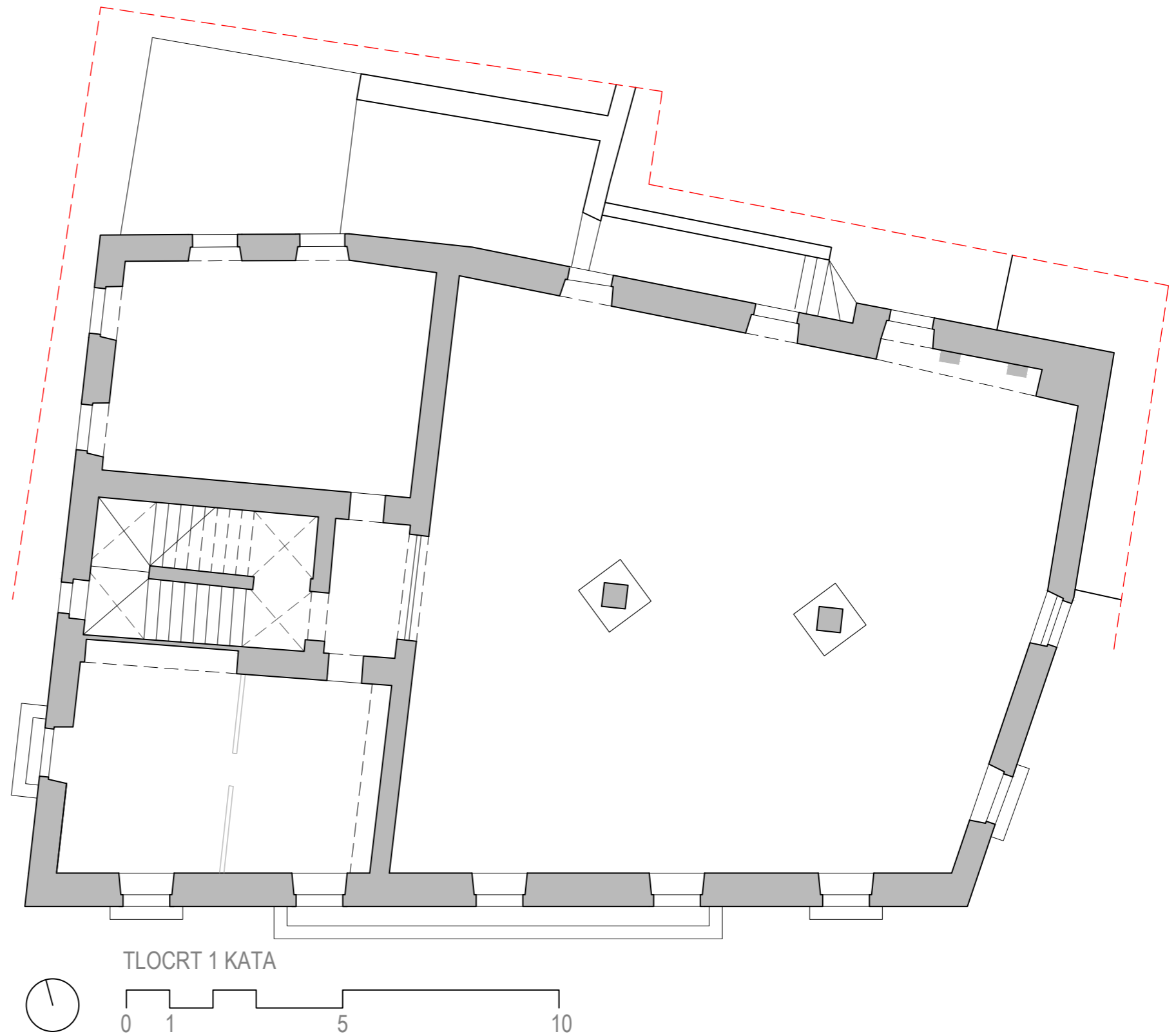

Knjižnica na prvom katu

prizemlju i dućana. U dvorane u istočnom dijelu palače na sva se tri kata pristupa kroz široke lučne otvore, a u bočne prostorije iz predsoblja vode vrata.

Na **prvom katu** južno od stubišta smještena su dvije prostorije (ured tajnice), međusobno odvojene tankom pregradom, a sjeverno je knjižnica (formirana u prostoru iznad nekadašnjeg atrija). Cijeli istočni dio zauzima, kako je već spomenuto, dvorana s dva nosača u sredini (betonski piloni ovdje su prekriveni knaufom, kako bi se dobili zidovi za izlaganje eksponata nekadašnjeg muzeja).

Prostorije su osvijetljene prozorima na odgovarajućim fasadama. Duž triju središnjih otvora na južnom pročelju postavljen je balkon (jedna su balkonska vrata u uredu uz stubište, a dvojna u dvorani). Dvorana je osvijetljena još jednim francuskim prozorom južno, nadalje balkonskim vratima malog balkona i prozorom istočno te lučnim vratima i

prozorom sjeverno. Ured uz stubište osvjetljava jedan francuski prozor južno i vrata prema malom balkonu zapadno, dok prostor knjižnice ima dva francuska prozora sjeverno i dva prozora zapadno. Balkonska vrata i francuski prozo-

ri na južnom i zapadnom pročelju lučno su zaključeni, a ostali su otvori pravokutni, iznutra postavljeni u skošene niše segmentnih nadvoja. Vrata između predsoblja i bočnih prostorija su u pravokutnim nišama ravnih nadvoja.

Dvorana na prvom katu

Dvorana na prvom katu

Kamin u dvorani na prvom katu

Ured tajnice na prvom katu s ugrađenim ormarima

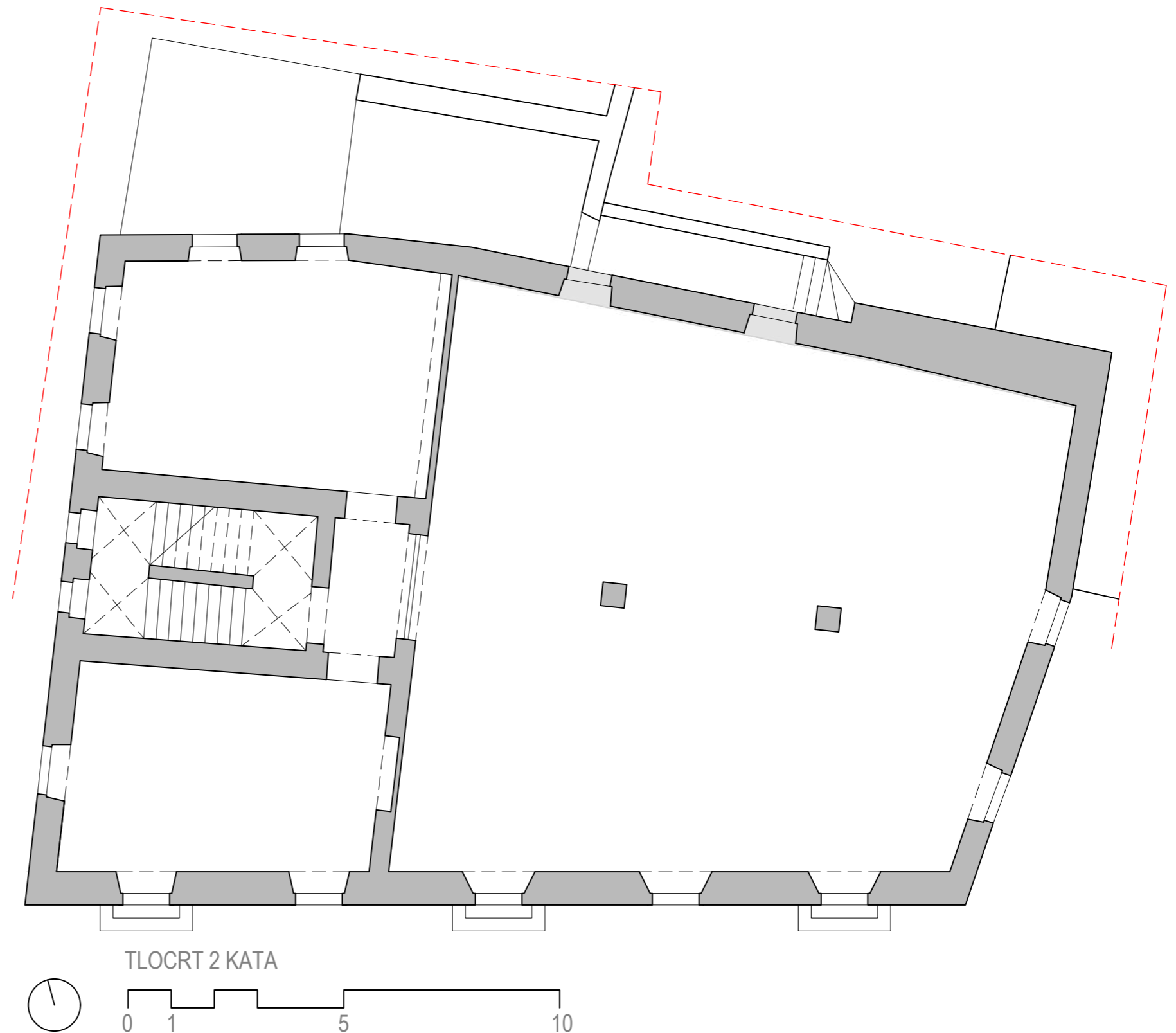
Ured tajnice

Predsoblje na drugom katu

Na začelnom zidu dvorane, u velikoj plitkoj niši zaključenoj segmentnim lukom, ugrađen je barokni kamin od crvenkastog kamena. Na podu u predsoblju je kameno popločenje, u prostorijama i dvorani je parket, a strop je u dvorani snižen i opremljen reflektorima.

Na **drugom katu** raspored prostorija je jednak, s razlikom da je južno od stubišta jedna uredska prostorija (ured voditelja Zavoda). Jednak je i raspored prozora, ali ovdje umjesto jednoga velikog balkona na južnom pročelju nalazimo tri manja balkona s lučnim vratima (jedan u uredu, dva u dvorani), izmjenično postavljena s pravokutnim prozorima (jedan u uredu, drugi u dvorani). Dvorana je osvijetljena i kroz pravokutna balkonska vrata i prozor istočno te kroz dva prozora sjeverno. Ured ima još jedan balkon na zapadnom pročelju, a prostorija iznad nekadašnjeg atrija osvijet-

ljena je s po dva prozora zapadno i sjeverno. Na činjenicu da je taj prostor naknadno oblikovan, nakon zatvaranja atrija, upućuje oblikovanje prozorskih niša koje su ovdje ravno zaključene. U zidu između te prostorije i dvorane ve-

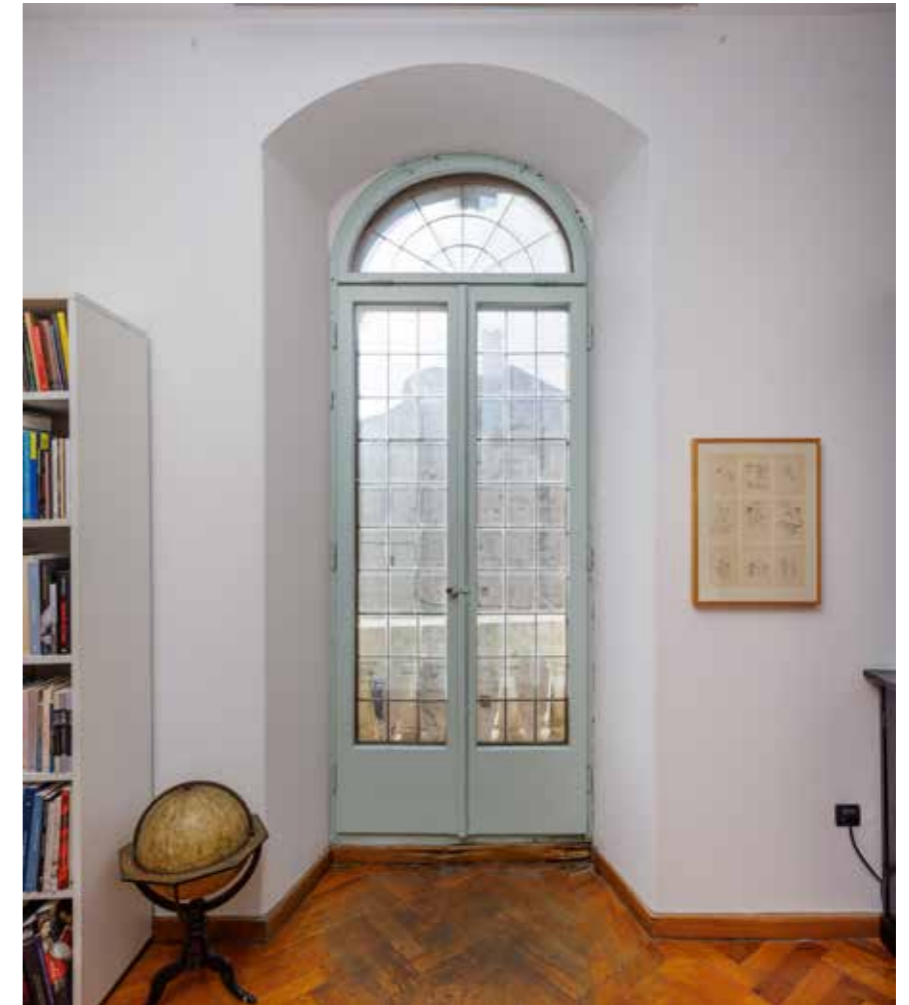
lika je plitka niša – trag nekadašnjega lučnog otvora koji je obuhvaćao gotovo cijeli nosivi zid. Piloni u dvorani obloženi su kamenom, a na podovima svih prostorija je parket, osim u predsoblju koje je popločeno kamenim pločama.

Ured voditelja Zavoda na drugom katu

Ured voditelja Zavoda

Balkonska vrata u uredu voditelja Zavoda

Knjižnica na drugom katu

Dvorana na drugom katu

Vrata između dvorane i stubišta na drugom katu

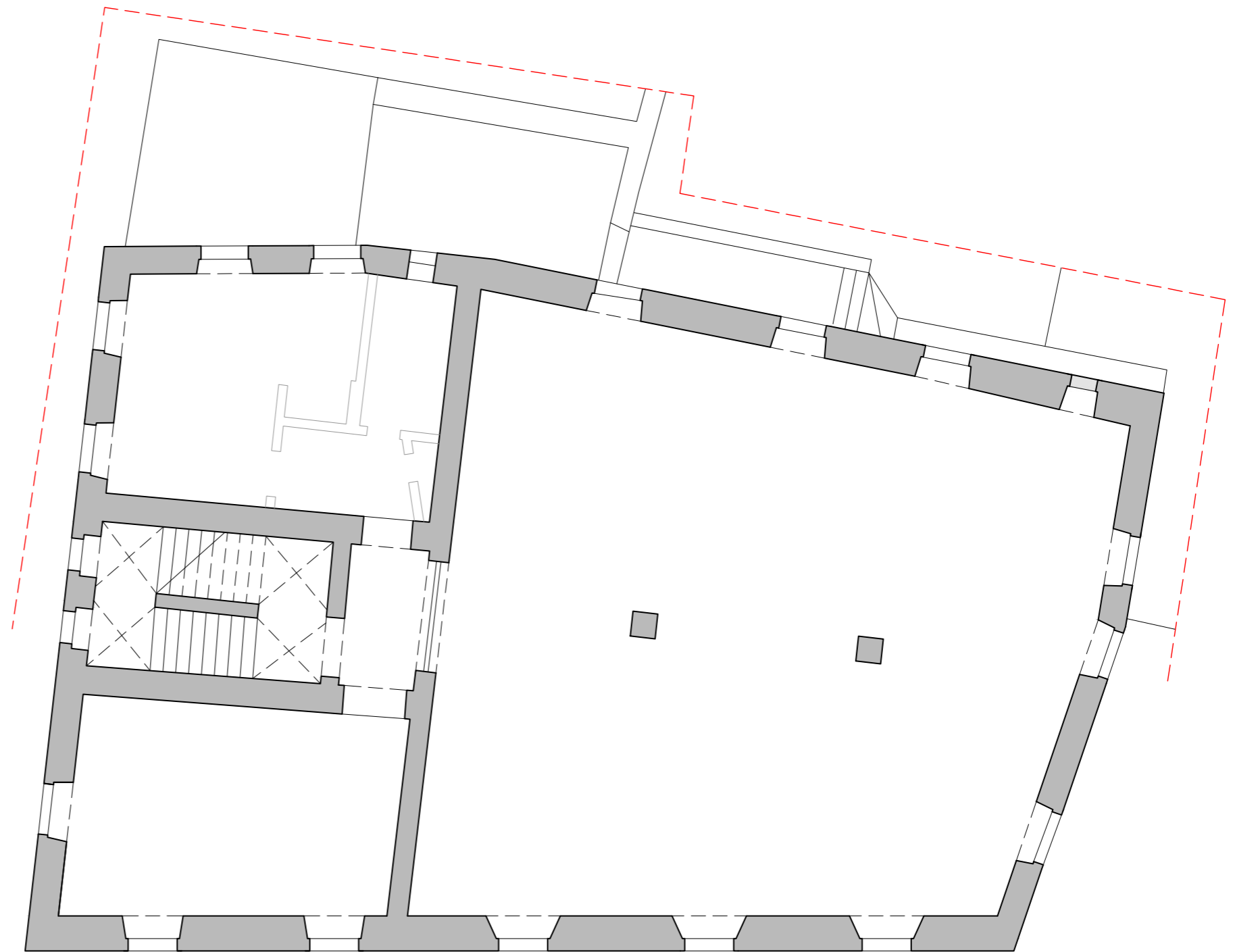
Prozor u dvorani na drugom katu

Uredi na trećem katu

Apartman na trećem katu

TLOCRT 3 KATA

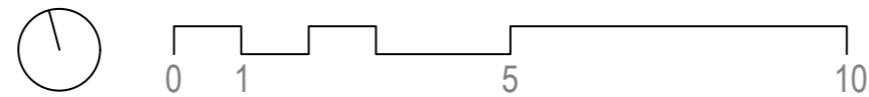
Jednaki raspored obilježava i niski **treći kat** u kojemu je u sjeverozapadnoj prostoriji iznad nekadašnjeg atrija uređen apartman. Raspored prozora podudara se s onim na nižim katovima, no ovdje je format prozora mali, a oblik kvadratični. Iznimka je sjeverni zid dvorane, u ko-

jem su probijena četiri velika prozora (umjesto po dva, kao na nižim katovima). Kao i na drugom katu, piloni u dvorani imaju kamenu oplatu. Na podovima je u svim prostorijama parket, osim kamenog popločenja predso- blja.

TLOCRT POTKROVLJA

Potkrovlje obuhvaća jedinstven prostor pod četverostrešnim krovom s mansardnim prozorima – luminarima (tri južno, jedan istočno i dva sjeverno). Pod je armiranobetonska

ploča, bez oplata. Iznad nekadašnjeg atrija formirana je terasa s ulazom iz stubišta. Na zidu između terase i potkrovlja probijen je prozor.

II.3. Unutarnja oprema

Iz ranijih faza gradnje unutarnja je oprema samo djelomično sačuvana te se odnosi ponajprije na kamene okvire vrata te raščlambu i oslikavanje stubišta. Dio starije opreme potječe iz renesansnog i manirističkog razdoblja, dok drugi dio opreme pripada vremenu gradnje i uređenja palače u 18. stoljeću. U obnovi pedesetih godina 20. stoljeća dio starije opreme premješten je na nove pozicije (portali, herme), a dio opreme je nov – popločenja podova, vratnice i stolarija te dekorativne ograde i rasvjetna tijela od kovanog željeza.

Starijim elementima unutarnje opreme pripada kameni portal u nekadašnjem atriju što vodi u veliku začelnu prostoriju u istočnom dijelu prizemlja, a koji je na tu poziciju ugrađen u spomenutoj obnovi sredinom 20. stoljeća. Okvir je izveden u stiliziranoj rustici s jastučastim kamenim blo-

kovima (*bugnato*). Dovratnici počivaju na neprofiliranim kockastim bazama, a zaključuju ih profilirani kapiteli. U prvi jastučasti kvadar poviše baze svakog dovratnika uklesan je ukrasni motiv piramide, inače uobičajeni element za ukrašavanje samih baza. Ravni nadvratnik (arhitrav) sastoji se od blago zrakasto formiranih *bugnato* blokova, od kojih je središnji, trapezoidnog oblika, veći (zaglavni kamen), ukrašen reljefnim prikazom kaleža s hostijom. Poviše dovratnika postavljen je jastučasti friz s listovima akanta, a iznad njega je profilirani vijenac. Tako oblikovani portal sam po sebi pokazuje maniristička obilježja, poput naglašenog *bugnata* ili ambivalencije u oblikovanju nadvratnika – zrakasto oblikovanje kvadara odgovaralo bi arhivolti iako je ovdje riječ o arhitravu. Dio »manirističkih« obilježja rezultat je, međutim, očito sekundarne uporabe u kojoj je portal povećan: ispod originalnih baza s uklesanim piramidama umetnute su nove baze, a iznad dovratnika pro-

filirani kapiteli. Izvornom portalu vjerojatno ne pripada ni friz, drukčijeg izražaja, neusklađenog sa samim portalom, ali tipičnog za jednostavniji rječnik portala u razdoblju od kasnog 16. do 18. stoljeća, a očito je novoklesani i profilirani vijenac.

Maniristička obilježja nose i herme (volutni nosači sa ženskim glavama) ugrađene u stubištu, i to na podestu u prizemlju u ugao zida između prvog stubišnog kraka i spremišta ispod drugog kraka, te u zid između dvaju krakova na podestu u prvom katu. U prizemlju, herma je ugrađena tako da je prema stubišnom prostoru okrenuta stražnjom stranom. Sastoji se od profilirane baze, donjeg dijela u obliku dviju voluta (koje asociraju na donji dio tijela), gornjeg dijela s istacima (koji asociraju na ruke) te ženske glave s ogrlicom oko vrata i kosom uvijenom u punđu. Plohe herme obrađene su glatkim trakama i bosiranjem, a u gornjem dijelu uklesane su i dvije girlande. Iznad herme je profilirani ka-

Maniristički portal, detalj nadvratnika

Maniristički portal, detalj kapitela

Portal spremišta ispod stuba, detalj

Portal spremišta ispod stuba i herma na podestu u prizemlju

Herma na podestu u prizemlju, detalji

Herma na podestu na prvom katu, detalji

Renesansni pilastar (izvorno dovratnik) na podestu između prvog i drugog kata, detalji

Renesansni pilastar (izvorno nadvratnik) na podestu između drugog i trećeg kata, detalj

pitel na kojem počiva luk stubišnog kraka. Herma na katu sastoji se od volute i ženske glave te baze i profiliranog kapitela koji podupire lukove stubišnih krakova. Voluta je raščlanjena jakim profilacijama, a u sredini ima u kamenu uklesani ring (prsten za vezanje konopa). Lice je shematski modelirano jednako kao i kosa, nalik onoj na hermi u prizemlju.

Starijem, renesansnom razdoblju pripadaju i dva pilastra na prvom i drugom međupodestu, koji kao i herme nose lukove iznad stubišnih krakova, a obilježava ih reljefna obrada plohe, s gustim vegetabilnim motivima akanta. Riječ je o

Konzola na podestu na prvom katu

Konzola na podestu na trećem katu

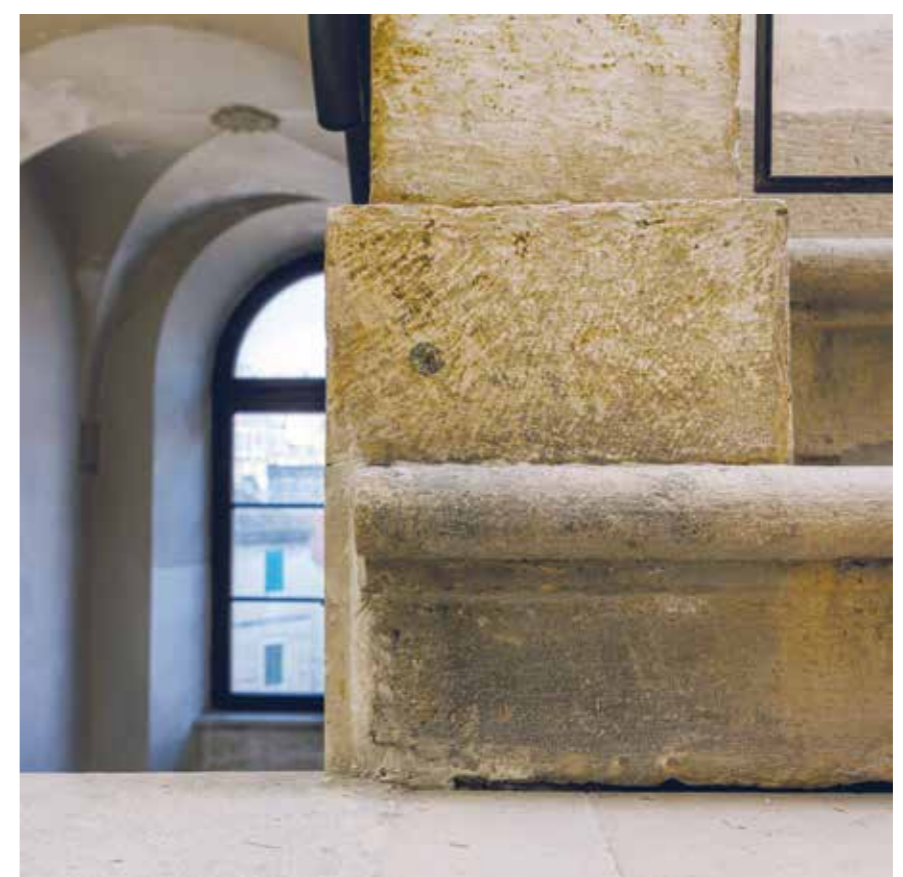
Pilastar na podestu na trećem katu

Konzola na podestu u prizemlju

Konzola na podestu na prvom katu

Baza pilastra na podestu na trećem katu

Barokni medaljoni s oslicima na svodovima iznad stubišnih krakova

Rozete na svodovima iznad podesta

Kamin u dvorani na prvom katu

naknadnoj ugradnji, s time da je donji pilastar izvorno bio dovratnik (njegov pandan odložen je u predvorju), dok je gornji, s obzirom na raspored ukrasa, očito bio nadvratnik. Iznad donjeg pilastra ugrađen je korintski kapitel, a gornji pilastar ima jednostavniji profilirani kapitel.

Arhitektonska plastika interijera, koja se može pripisati baroknom razdoblju, nešto je jednostavnija i također je koncentrirana u stubištu. Riječ je ponajprije o pilastrima lukova u gornjem dijelu stubišta (između drugog i trećeg kata) s glatkim tijelom te neprofiliranom bazom i kapitelnom zonom. Na sličan su način oblikovani kameni portali na stubišnim podestima, sastavljeni od istaknutih neprofiliranih kvadratičnih baza i kapitela, nadalje neprofiliranih dovratnika i luka te zaglavnog kamena, koji je u prizemlju i drugom katu ukrašen maskeronom, dok je u trećem ka-

Prozor na trećem katu

tu zaglavni kamen bez ukrasa. Starijem razdoblju pripada pravokutni kameni portal na ulazu u spremište ispod stuba s profilacijom oblog štapa uz svijetli otvor.

Sastavni dio arhitektonske plastike čine kamene konzole svodova u stubištu. Njihova razmjerna neujednačenost mogla bi biti posljedica različitog vremena nastanka, ali i različitog stupnja reprezentativnosti u donjim i gornjim zonama stubišta. U prizemlju i na prvom međupodestu svodovi počivaju na profiliranim konzolama s donjim dijelom u obliku obrnute piramide, zaključene kuglicom i tekstilnim ukrasom. Na prvom katu profilirane konzole u donjem dijelu imaju udvojene volute što formiraju srco-like motive. Na drugom katu svodovi počivaju na jednostavnijim profiliranim konzolama, a na trećem na neprofiliranim konzolama. Većina križnih svodova ukrašena je

Vratnice glavnog portala palače

kamenim rozetama koje su također međusobno različito oblikovane.

U gornjem dijelu stubišta, od međupodesta između prvog i drugog kata, sačuvani su iznad krakova naslikani ovalni medaljoni, koji se mogu pripisati baroknom razdoblju 18. stoljeća. Na medaljonima su bili prikazani mitološki i alegorijski likovi u krajoliku.⁴⁶

Dio kamene plastike u stubištu je obnavljan tako da su mijenjani pojedini elementi, poput baza hermi i kapitela iznad njih te konzola ili njihovih dijelova, gdje je očito riječ o replikama izvedenima prema uzoru na izvornik u obnovi sredinom 20. stoljeća. Između prizemlja i prvog kata

46 FISKOVIĆ (bilj. 1), 13. Danas su motivi neprepoznatljivi. Fotografije medaljona pohranjene su u Konzervatorskom odjelu u Splitu.

Vrata u predvorju u prizemlju

izmijenjene su i same stube dok su u gornjim dijelovima stubišta izmijenjena samo kamena popločenja na podestima, koja karakteriziraju razmjerno velike ploče.

U začelnom zidu dvorane na prvom katu ugrađen je kamin od crvenkastog kamena. Sastoji se od dvije visoke volutne konzole na lavljim šapama, koje nose profilirano gređe. Kamin je na to mjesto postavljen nakon nedavne restauracije jer se tu nalazio dimnjak.⁴⁷

Od vratnica iz starijih razdoblja ništa nije sačuvano, osim metalnih vrata spremišta ispod stuba s mrežastim ojačanjem pričvršćenim zakovicama.

47 Više o kaminu u: VANJA KOVAČIĆ, Prilog za tipologiju kasnorennesansnih kamina, u: *Klesarstvo i graditeljstvo*, XXXII, 1–2, (2018.), 28–41.

Vrata u predsoblju na drugom katu

Dio prozorskih krila potječe možda iz 19./20. stoljeća, jednako kao i stolarija u apartmanu poviše atrija na trećem katu. Ostali dio opreme izveden je, kako je već spomenuto, u radikalnoj obnovi palače pedesetih godina 20. stoljeća. Obilježja tog vremena nosi ponajprije popločenje poda atrija i dućana lomljenjem. U prizemlju i predsobljima na katovima izvedena su popločenja od velikih pravokutnih kamenih ploča, dok je u apartmanu sačuvano i popločenje poda od *terazza*.

Unutrašnje vratnice iz tog doba rađene su u crvenkastom drvu s kvakama od kovanog željeza. U atriju su bogatije oblikovane vratnice s profilacijama i ostakljenjima. Glavni pročelni ulaz u atrij ima dvokrilne vratnice s velikim ostakljenjima zaštićenim rešetkom od kovanog željeza (motiv

Detalj vrata s kvakom

krugova), a slično su oblikovana i jednokrilna vrata koja iz atrija vode u dvorište. Na ulazu iz stubišta u dućan dvokrilne su vratnice s ostakljenjima te s nadsvijetlom u luneti. Uska jednokrilna vrata sanitarnog čvora u atriju ostakljena su mutnim staklom, dok su dvokrilna vrata u manirističkom portalu izvedena u punom drvu, bez profilacija. Uredske prostorije na katovima imaju također jednokrilna (prvi kat) ili dvokrilna vrata (drugi kat) bez profilacija i ostakljenja, ali su bojom drveta i kvakama od kovanog željeza ujednačena s opisanim vratima u prizemlju. Veliki lučni otvori na ulazima u dvorane na katovima su ostakljeni.

Prozori i balkonska vrata obnovljeni su sredinom 20. stoljeća. Većina otvora na pročeljima prema trgu dobila je ta-

Vrata između dvorane i predsoblja na trećem katu

Detalj vrata s rukohvatom

da stakla ojačana olovom (tzv. »katedralna stakla«), s time da su na prozorima i balkonskim vratima prvog i drugog kata metalna ojačanja kvadratna, a na prozorima trećeg kata okrugla. Na unutarnjoj strani prozora na trećem katu izvedene su grilje od punog drva, dok su u apartmanu grilje novijeg tipa u obliku rebrenica.

Prepoznatljiv izražaj obnovi iz pedesetih godina daju elementi od kovanog željeza. Ograde od kovanog željeza postavljene su u luk uz prvi stubišni krak u atriju te uz stube u potkrovlju, a na ulazu u stubište za drugi i treći kat su vrata od željezne rešetke. Iste provenijencije su i rukohvati u stubištu. Luster od kovanog željeza je u atriju i u predsoblju na katovima dok su u stubištu zidne lampe od istog materijala i iz istog vremena.

U atriju i predsobljima katova oblikovani su jednostavni profilirani konkavni stropni vijenci.

Obnovi radi prenamjene palače u Pomorski muzej pripadaju i ugrađeni ormari na prvom katu, te kaljeve peći. U palači je sačuvan i vrijedan stilski namještaj iz 18., 19. i ranog 20. stoljeća. Tu su i umjetničke slike, dijelom i ekspanati nekadašnjeg muzeja, te nekoliko modela brodova.

Fotelja

Luster u predsoblju

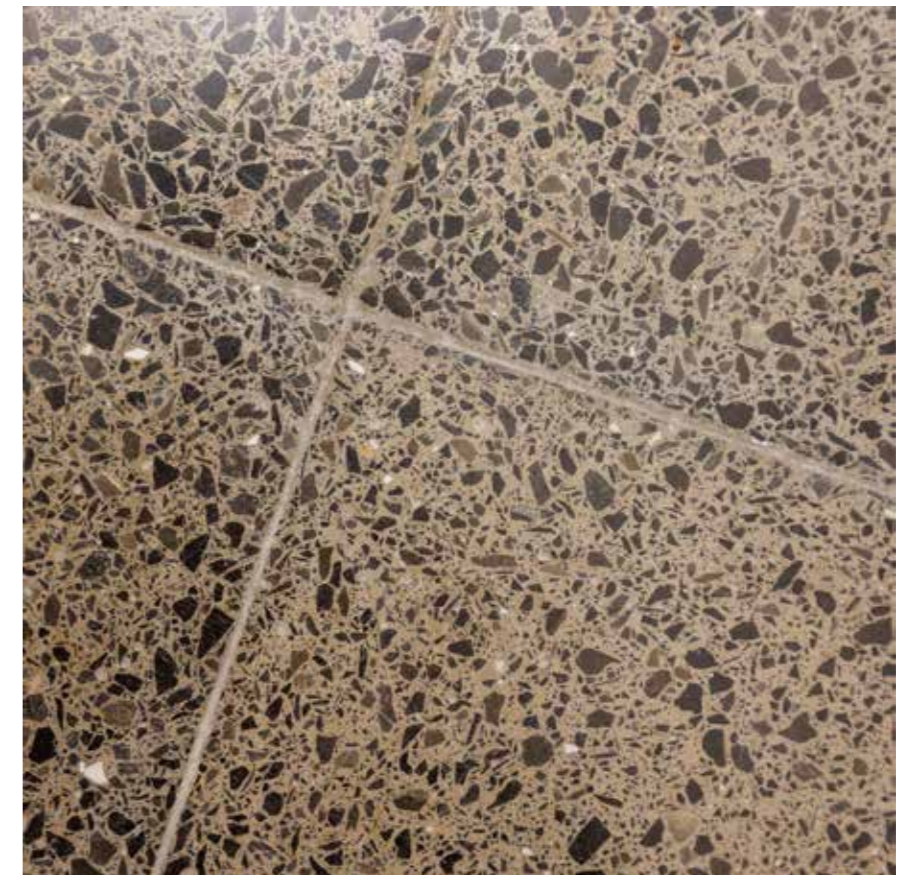
Rukohvat u stubištu

Popločenje predvorja

Stube

Popločenje apartmana

Južno pročelje

II.4. Pročelja

Glavno južno pročelje, rastvoreno s pet prozorskih osi, ističe se u usporedbi s ostalim pročeljima reprezentativnošću raščlambe i finoćom strukture ziđa od razmjerno velikih kamenih kvadara s uskim fugama. Između etaža oblikovani su kameni profilirani razdjelni vijenci, a fasadu zaključuje profilirani vijenac – žlijeb na kamenim konzolama. U prizemlju su veliki lučni otvori na koljeno, uokvireni kamenim okvirima s profilacijom oblog štapa uz svijetli otvor te s profiliranim klupčicama. Otvori su simetrično oblikovani tako da središnji otvor ima ulaz u sredini luka (te dva prozora s klupčicama sa svake strane), dok bočni otvori imaju ulaze uz rubove (a prozore s klupčicama samo na jednoj strani, raspoređene tako da formiraju dvije simetrične skupine).

Najreprezentativniji prvi kat rastvoren je s pet lučnih otvora, od kojih se uz središnja tri (vrata) proteže kameni balkon, dok su bočni otvori francuski prozori. Kamene balustrade na balkonu i francuskim prozorima su identične. Plitki balkon s kamenom pločom profiliranog ruba počiva na sedam volutnih konzola (koje se dižu s razdjelnog vijenca), a balustri su stupcima ukrašenima rombovima podijeljeni u šest skupina. Konzole ograda francuskih prozora jednostavnije su i pliće. Okviri svih otvora prvog kata raščlanjeni su plastičnom profilacijom te profiliranim kapitelima i zaglavnim kamenovima ukrašenima maskeronima (lavlje glave, glave muškaraca i žena), koji dodiruju razdjelni vijenac. Iznad bočnih otvora središnjeg balkona (balkonska vrata sa svake strane središnje prozorske osi) postavljeni su profilirani trokutni zabati tako da su iznad razdjelnog vijenca pročelja.

Drugi kat rastvoren je izmjenično postavljenim balkonima s lučnim vratima (središnja os i krajnje rubne osi) te pravokutnim prozorima između njih. Balkoni su malo širi i nešto jače istaknuti od francuskih prozora na prvom katu, ali konzole i balustri jednostavnije su im oblikovani. Profilacija okvira lučnih otvora, uključivo i postavljanje trokutnih zabata iznad vijenca, ovdje je identična. Poviše pravokutnih prozora pak, postavljeni su na istoj razini segmentni zabati. Sami prozor-

JUŽNO PROČELJE

ski okviri također su plastično profilirani, s klupčicama na plitkim konzolama i profiliranim vijencima (koji su zapravo obrati razdjelnog vijenca pročelja). Ispod klupčica izvedeni su izljevi za kišnicu u obliku malih maskerona.

Kvadratni prozori trećeg kata uokvireni su jednakim okvirima kao i prozori etaže ispod njih, a zaključuju ih jednoliki segmentni zabati, postavljeni ovdje ispod završnog vijenca pročelja.

Južno pročelje, francuski prozor na prvom katu

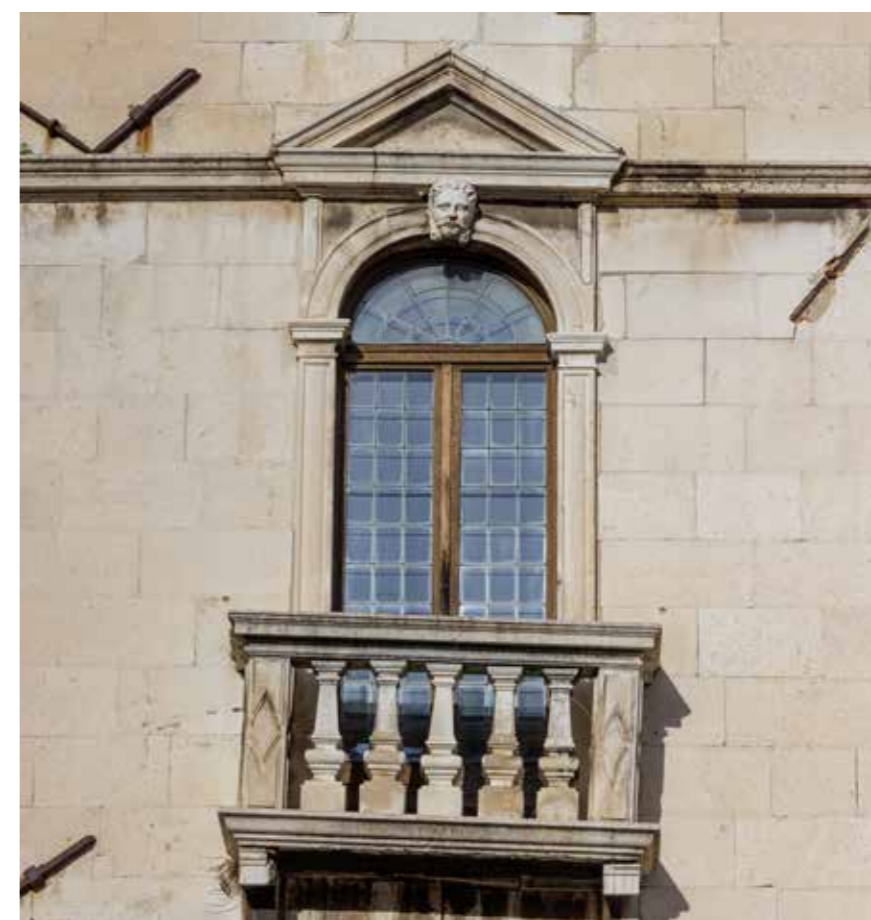
Balkonska vrata na prvom katu, detalj

Prozor na trećem katu

Prozor na drugom katu

Balkon na drugom katu

Južno pročelje, dućanski otvor u prizemlju

Ograda francuskog prozora na prvom katu

Ograda balkona na drugom katu

Konzole balkona na prvom katu

Maskeron na klupčici prozora na drugom katu

Konzola ograde francuskog prozora na prvom katu

Zapadno pročelje, renesansni portal (glavni ulaz u palaču)

Na bočnom **zapadnom ulaznom pročelju** u strukturi zida jasno se čita razlika između samog pročelja i naknadno dograđenog zida atrija. Pročelje je rastvoreno jednom prozorskom osi uz južni rub, dvojnim prozorima stubišta na razini međupodesta te dvjema prozorskim osima na dograđenom

dijelu iznad atrija, od kojih je u jednoj gotičko-renesansni portal – glavni ulaz u stambeni dio palače.

Gotičko-renesansni portal s profilacijom oblog štapa uz svijetli otvor ističe se oblikovanjem kapitela s akantom i anđeoskim glavama. Iznad nadvratnika je arhitrav skošenih

rubova te profilirani vijenac, koji potječu iz kasnijeg razdoblja te su očito zamijenili izvorni dovratnik iznad kojeg je mogla biti luneta s grbom vlasnika.

Prozori u dograđenom dijelu poviše portala, odnosno atrija, uokvireni su neprofiliranim kamenim okvirima, a forma-

Zapadno pročelje s glavnim ulazom u palaču

tom prate visinu etaža (na prvom i drugom katu su visoki pravokutni prozori, a na trećem katu manji kvadratični). Neprofilirani su i lučni prozori stubišta, postavljeni na razini međupodesta u katovima, dok je između prizemlja i pr-

vog kata nedavno postavljen manji otvor s kamenim zaslonom perforiranim kružnim otvorima. Prozorska os uz južni rub pročelja sadrži barokne prozore nešto jednostavnije od onih na južnom pročelju, ali formatom i obilježjima s

Balkon na prvom katu

njima ujednačene: na prvom je katu balkon, na drugom velik pravokutni prozor, a na trećem katu mali kvadratični prozor. Balkonski balustri jednostavnijeg su oblika nego na glavnom pročelju, a okviri svih otvora profilirani su oblim štapom i zaključeni profiliranim vijencima. U prizemlju južnog dijela pročelja naziru se tragovi većega zazidanoga lučnog otvora, možda izvorno otvora na koljeno.⁴⁸ Završni kameni vijenac na konzolama nastavlja se duž cijeloga zapadnog pročelja.

⁴⁸ Lučni otvor vidljiv je na starim fotografijama.

Bočno **istočno pročelje** rastvoreno je samo s dvije osi otvora jer je djelomično zaklonjeno susjednom kućom u bloku. U prizemlju je južno pravokutni portal, a sjeverno lučni otvor na koljeno. Otvori na katu identični su formatom i

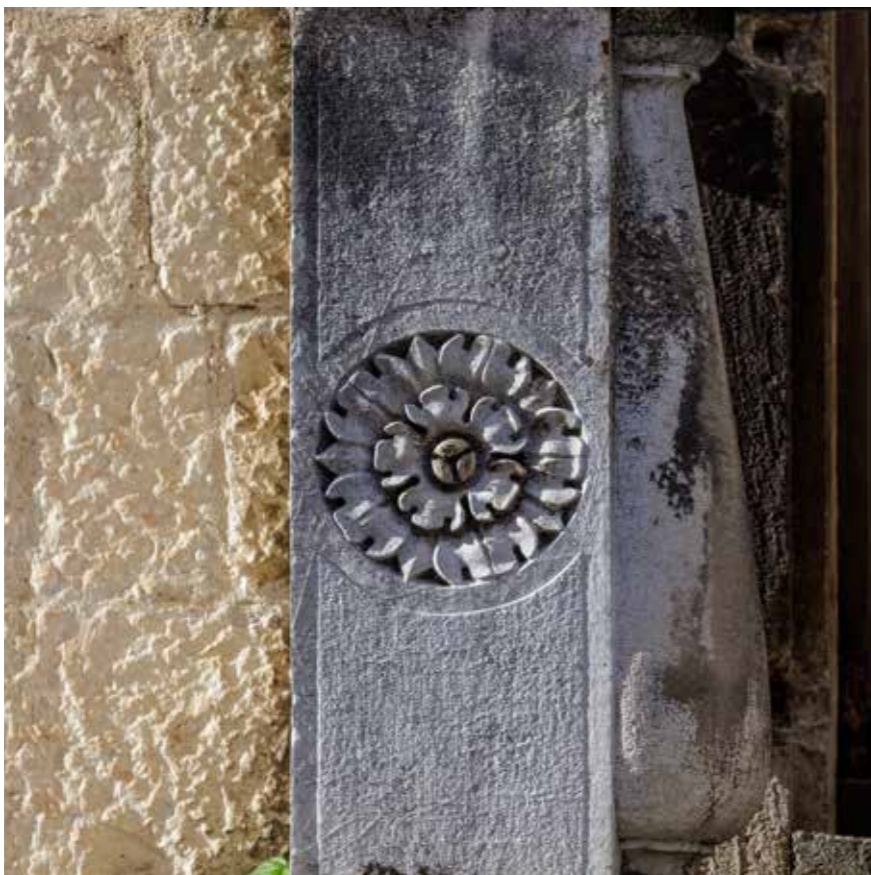
oblikovanjem okvira južnoj osi otvora na zapadnom pročelju. I ovdje balkon obuhvaća samo južnu os na prvom katu. Završni vijenac također je jednak kao i na zapadnom pročelju.

Istočno pročelje, balkon na prvom katu

Prozor na drugom katu

Balkon na prvom katu, detalj

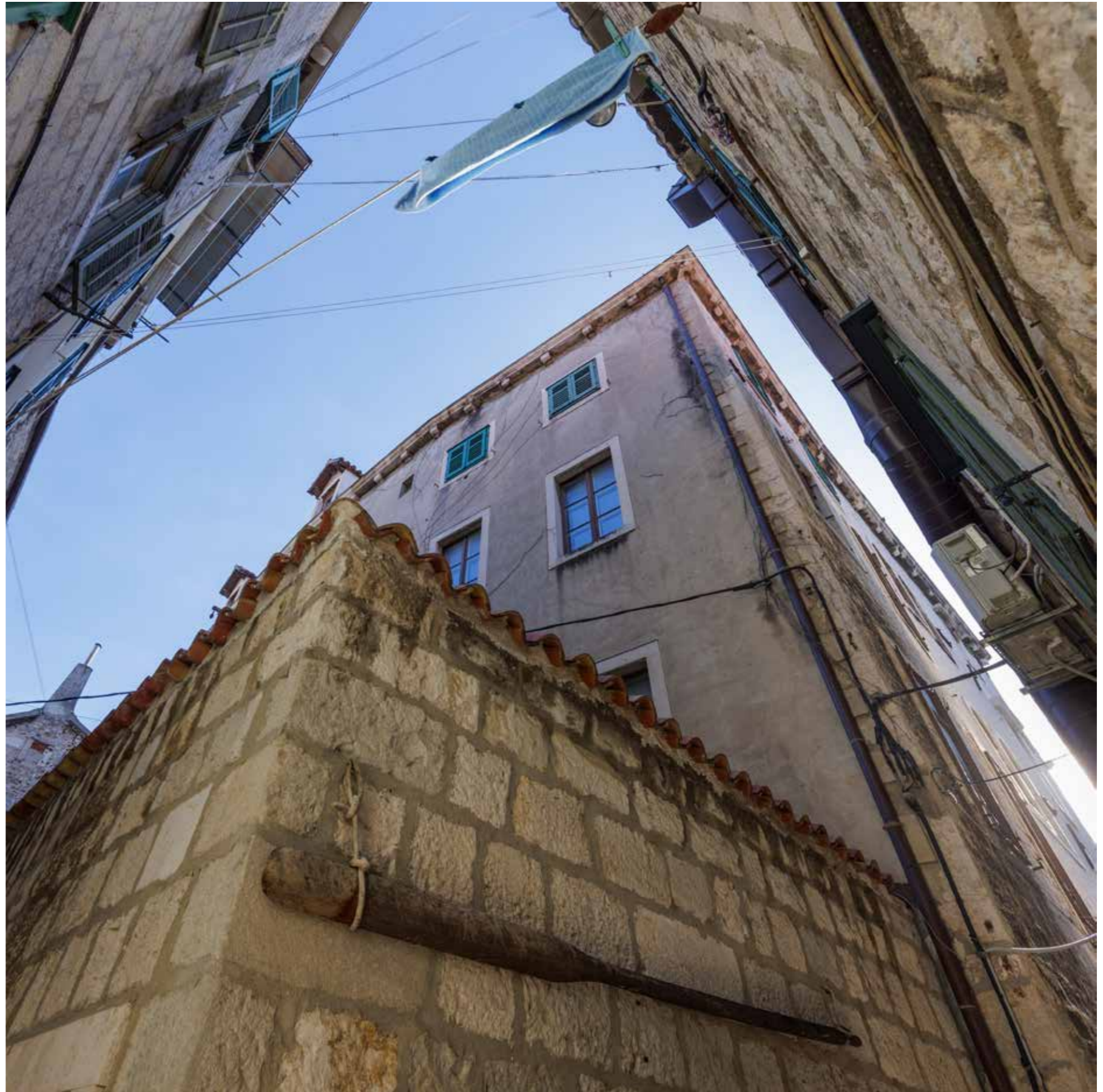

Istočno pročelje

Dvorišno **sjeverno začelje**, rastvoreno kao i južno pročelje s pet prozorskih osi, velikim je dijelom preoblikovano u obnovi sredinom 20. stoljeća. U prizemlju je središnji otvor na koljeno te dva pravokutna ulaza sa svake njegove strane. Na prvom su katu kamenom uokvirena lučna vrata, možda ostatak starijeg ulaza do kojeg je vodilo vanjsko stubište, s obzirom na to da je u lučnom nadvoju sačuvan fragment s gotičkim motivom izmjeničnih zubaca. Slijede od istoka prema zapadu francuski prozor, zatim prozor te dva francuska prozora u zoni dograđenoga atrija. Na drugom je katu prozor, francuski prozor te tri prozora, dok treći kat rastvaraju tri francuska prozora na istočnoj strani i dva mala kvadratična prozora na zapadu. Svi prozori uokvireni su neprofiliranim kamenim okvirima, a francuski prozori imaju parapetne ograde od kovanog željeza. Začelje je ožbukano, a zaključuje ga profilirani kameni vijenac na konzolama.

Sjeverno začelje

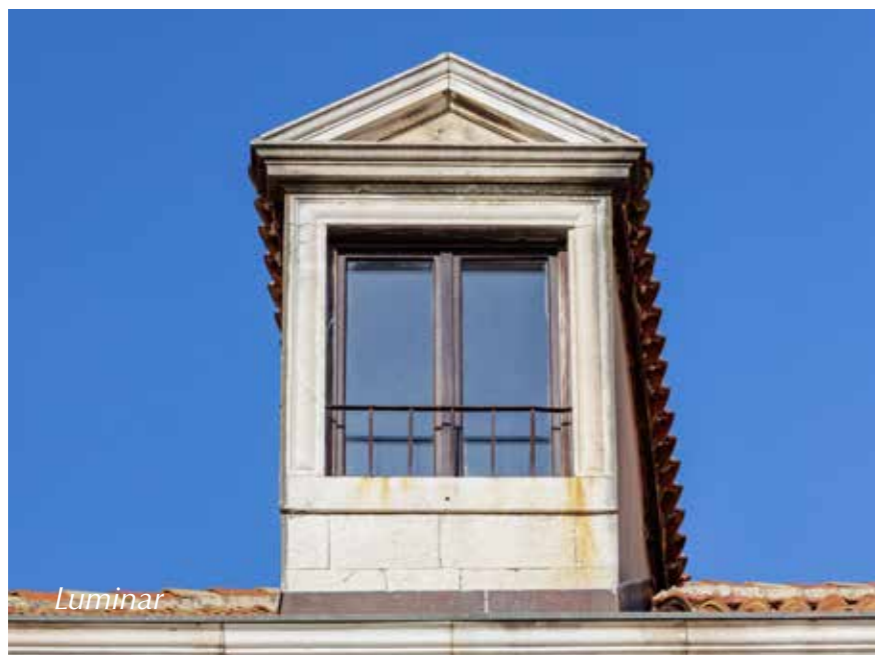
Sjeverno začelje i zid prigradnje na mjestu srušene kapele sv. Jakova

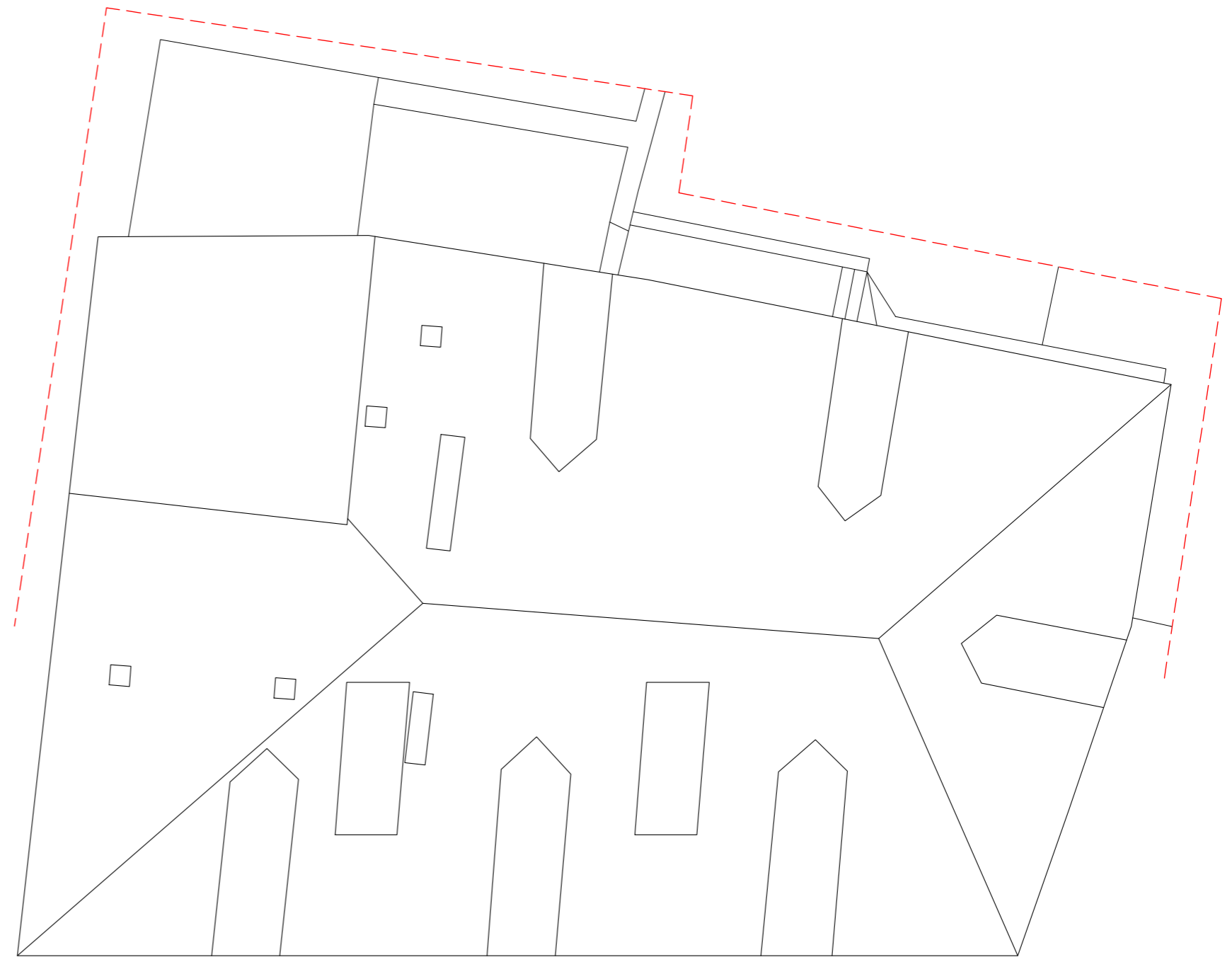
Krovište i terasa iznad nekadašnjeg atrija

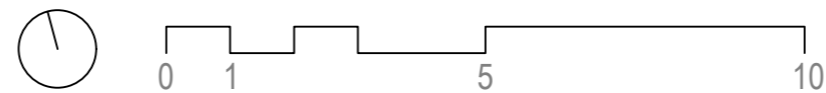
Dimnjak

Luminar

TLOCRT KROVA

II.5. Krovište

Krovište palače je četverostrešno, s time da je iznad nekadašnjeg atrija na razini krovišta terasa. Konstrukcija krovišta je drvena s pokrovom od kupa kanalice. Oblikovano je šest mansardnih prozora (*luminara*) – tri južno, jedan istočno i dva sjeverno. Prozori su uokvireni profiliranim kame-

nim okvirima s vijencima i kamenim trokutnim zabatima, a dvostrešni su im krovovi prekriveni kupama. Između mansardnih prozora na južnoj strani dva su manja novija mansardna prozora s drvenim okvirima i jednostrešnim krovovima. Iz krovišta se diže i nekoliko dimnjaka.

II.6. Materijal i tehnika gradnje

Palača je građena od kamena. No, osim vanjskih kamenih zidova te zidova stubišta, većina je ostalih pregradnih zidova iznova podignuta pedesetih godina 20. stoljeća od armiranog betona. Tada su izvedeni i armiranobetonski temelji, umjesto drvenih pilota, te armiranobetonske međukatne konstrukcije umjesto prijašnjih drvenih konstrukcija. Na pojedinim su mjestima obodni kameni zidovi podebljani opekom. Unutarnji zidovi su ožbukani, dok je na vanjštini vidljiva kamena građa od kvadara, osim dvorišnog začelja koje je ožbukano. Stubište je kameno.

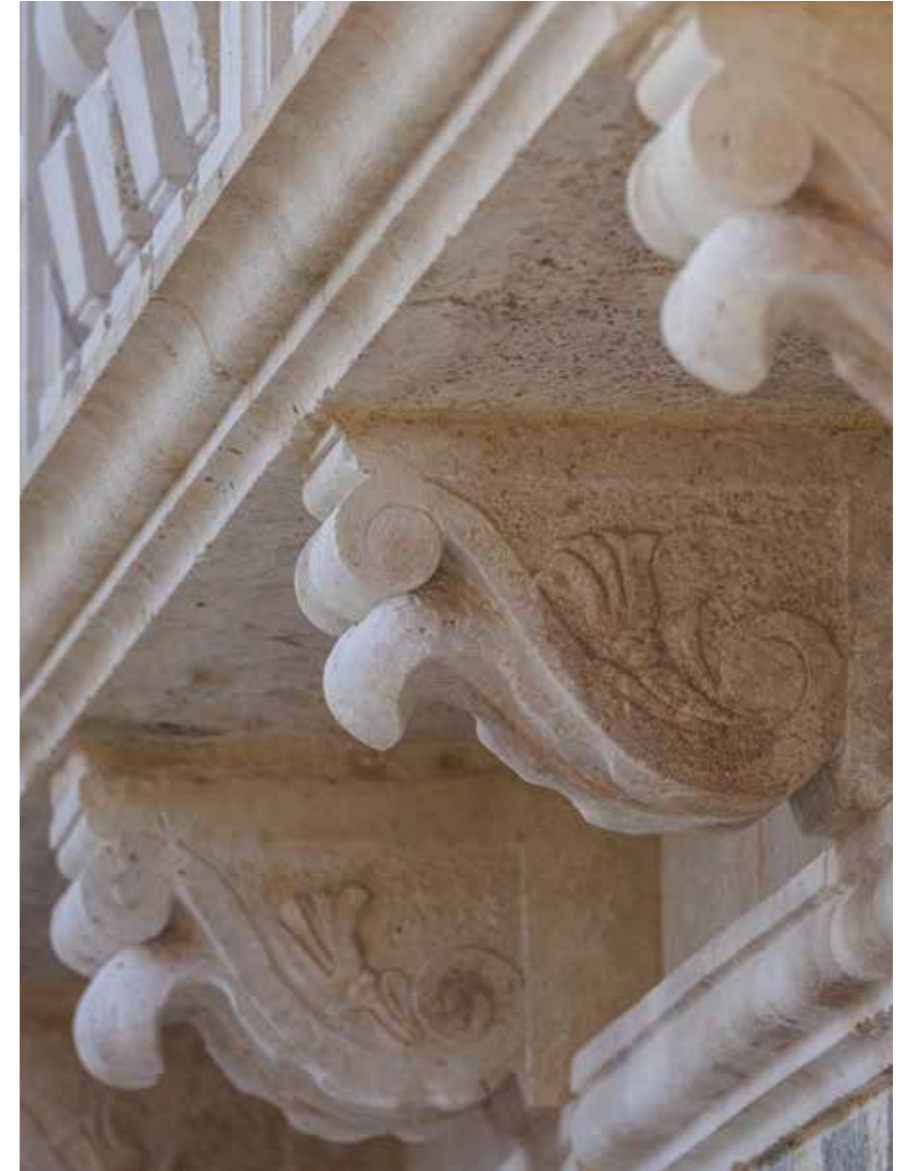
II.7. Građevinsko stanje

U obnovi pedesetih godina 20. stoljeća palača je konstrukcijski učvršćena izvedbom armiranobetonskih temelja, međukatnih konstrukcija i unutarnjih zidova. No moguće da je takva betonska konstrukcija preteška za tlo na kojem je građevina podignuta (izvorno su temelje činili drveni piloti a i međukatne su konstrukcije bile drvene), tako da postoji sumnja da palača tone. Na to ukazuju pukotine i veliki pomaci u arhitektonskoj plastici južnog pročelja. Stoga fragmentarna obnova plastike pročelja, poput nedavne restauracije balkona, nije cjelovito rješenje problema. Da je stanje arhitektonske plastike alarmantno loše, dokazuje nedavno padanje kamena s *luminara* poviše glavnog pročelja, što je sanirano.

Oprema interijera je također trošna. U lošem je stanju stolarija, osobito vanjska, a pojedini dijelovi interijera ostali su zapušteni (apartman) ili nedovršeni (potkrovlje). Dotrajale su cjelokupne instalacija, uključivo i zastarjeli sustav grijanja i hlađenja.

Francuski prozor na južnom pročelju, detalj s oštećenjima

Konzole balkona na južnom pročelju nakon restauracije

Barokno stubište, svodovi

III.1. Gradnja palače Milesi (1701. – 1713.)

Gradnju palače Milesi moguće je pobliže datirati zahvaljujući pisanim izvorima, koji donose i informacije o naručitelju. Naime, s jedne strane već spomenuti spjev *Bogatstvo i uboštvo* pjesnika Jerolima Kavanjina, nastao između 1701. i 1713. godine, navodi da Milesiji grade palaču pošto su postali knezovi. Sačuvana pak dukala (diploma) u Državnom arhivu u Zadru⁴⁹ svjedoči da su u plemstvo primljeni 1711. godine. Inicijatori dukale, braća Josip i Franjo, očito su bili i naručitelji palače, s time da je Josip, oženivši se plemkinjom Agnesinom Gaudencio, koju u svojim stihovima također spominje Kavanjin, i osnovavši s njom obitelj s petero djece, vjerojatniji kao glavni naručitelj i korisnik palače,⁵⁰ premda nije isključeno da je u palači obitavao i brat Franjo. Prema tome, palača se gradila između 1711. i 1713. godine, a kada je točno gradnja završila, nije ostalo zapisano. S obzirom na moć i uspon obitelji u to vrijeme, možemo pretpostaviti da gradnja nije dugo trajala.

I dok je vanjšina palače s impozantnim glavnim pročeljem na Voćnom trgu ostala tijekom vremena gotovo netaknuta, interijer je pretrpio mnoge radikalne pregradnje. No unatoč takvoj situaciji, moguće je u određenoj mjeri rekonstruirati izvornu prostornu organizaciju palače Milesi. Uz tragove u građevnoj strukturi, potkrijepljene restauratorskim sondiranjem (sonde 1–23),⁵¹ dragocjene podatke o tome donosi već spomenuti Katastar mjernika Petra Kurira iz 1751. godine,⁵² s tlocrtom prizemlja i prikazom glavnoga južnog pročelja, kao i istočnog pročelja (u perspektivno skošenoj vizuri). Za rekonstrukciju prijašnjega tlocrtnog rasporeda

49 MARTINOVIĆ (bilj. 25), 179. Vidjeti poglavlje I.2.2. u ovom elaboratu.

50 Taj je zaključak iznesen u: FISKOVIĆ (bilj. 1), 14.

51 Restauratorska sondiranja je u sklopu izrade ovoga elaborata provela Mirta Krizman sa suradnicima, Špatula d.o.o. Vidjeti poglavlje VI. ovog elaborata. Ovome sondiranju prethodilo je restauratorsko sondiranje zidova i oslika u stubištu, koje je proveo Hrvatski restauratorski zavod 2018. godine.

52 Vidjeti poglavlje I.2.2. u ovom elaboratu te bilj. 37.

Renesansni portal na zapadnom pročelju, nekadašnji ulaz u atrij

Detalj baze

Detalji kapitela

Herme u stubištu, detalji

palače osobito je važna činjenica da je projektant prenamjene prostora u muzej 1949. godine izradio tlocrte zatečenog stanja u svim etažama, ucrtane tankim linijama u projekt.

Iz svega navedenoga možemo zaključiti da je palača Mile-si sagrađena na mjestu nekoliko srednjovjekovnih čestica, odnosno starijih kuća, poredanih u dva nepravilna niza – južni uz Voćni trg te sjeverni uz kapelicu sv. Jakova i unutar-nje dvorište u bloku. Gotičko-renesansni portal, sačuvan *in situ* na zapadnom pročelju, s kapitelima oblikovanim u klesarskoj radionici bliskoj Jurju Dalmatincu, svjedoči da

su na toj parceli bile i reprezentativne palače. Nalaz pak Papalićeva grba u strukturi palače, koji je pripadao bifori,⁵³ upućuje na mogućeg vlasnika – poznatu splitsku plemićku obitelj. O kućama koje su prethodile palači Mile-si svjedoči i gotički luk s izmjeničnim zupcima ugrađen u začelje, a možda im pripada i raskošna unutarnja kamena plastika, poput renesansnih dovratnika s vegetabilnom dekoracijom, pronađenih tijekom obnove palače pedesetih godina 20.

53 FISKOVIĆ (bilj. 1), 12–13, prema: KEČKEMET (bilj. 18), 77. Grb je pohranjen u Muzeju grada Splita.

stoljeća.⁵⁴ Iz razdoblja prije gradnje palače Mile-si potječe i maniristički portal, sekundarno ugrađen u atrij. U vezi s tim zanimljive su i dvije herme u stubištu, o čijoj izvornoj lokaciji također nema podataka, no slično oblikovanu hermu nalazimo u jednoj palači u Visu (lokalitet Luka).

Pri formiranju barokne palače Mile-si, granični zidovi između čestica različite veličine i oblika nisu bili do kraja poništeni, nego su odredili raspored prostorija u svim etažama. Štoviše, zatečeni atrij kvadratičnog tlocrta u sjeve-

54 FISKOVIĆ (bilj. 1), 13.

Katastar obitelji Milesi, palača Milesi, tlocrt prizemlja i južno pročelje, izradio
 mjernik Petar Kurir 1751. godine, Gradska knjižnica u Splitu

Kruna bunara iz atrija palače Milesi, Arheološki muzej u Splitu

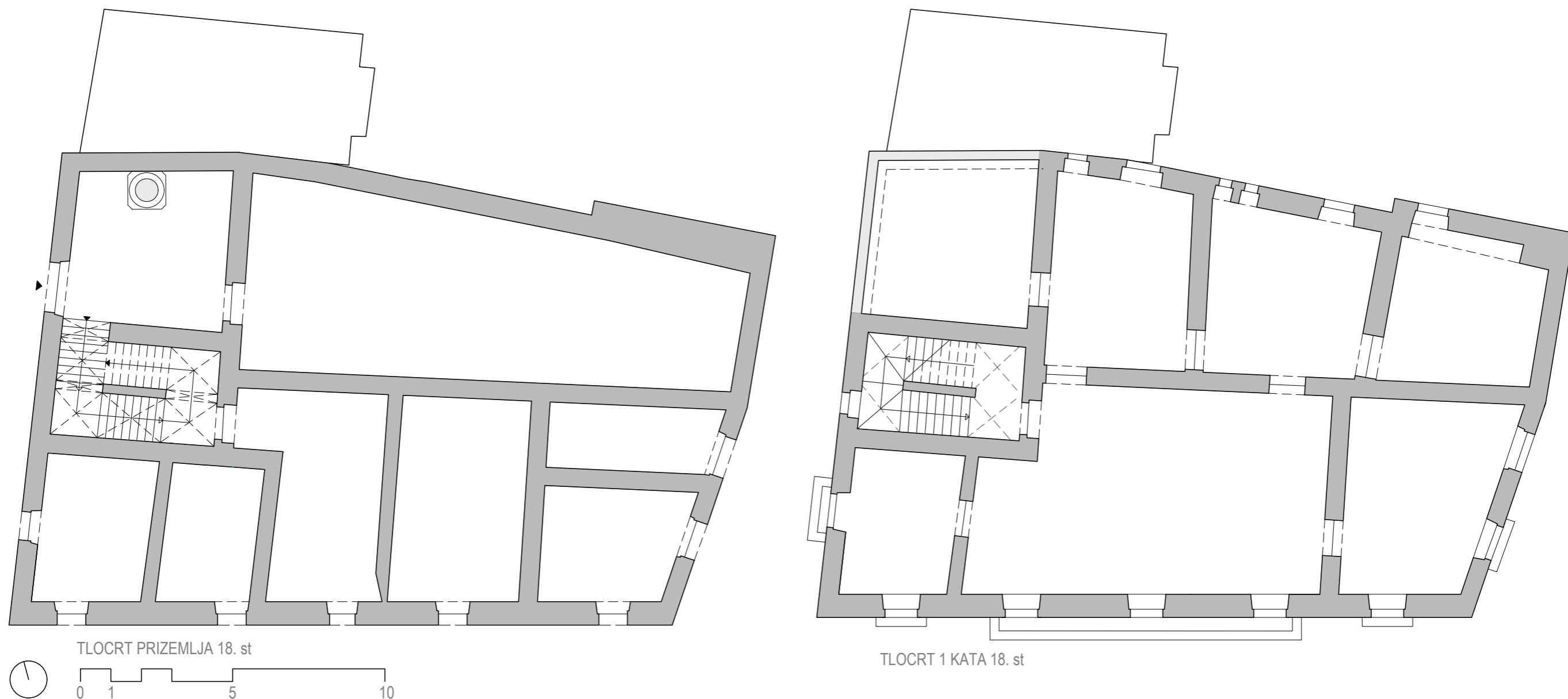
rozapadnom dijelu (uz kapelicu), visokim zidom odvojen od trga na zapadu, zadržan je kao ulazni prostor, jednako kao što je u funkciji glavnog ulaza u palaču ostao spomenuti gotičko-renesansni portal atrija, kojemu je u baroknoj obnovi jedino nekadašnja luneta zamijenjena arhitravom i vijencem.⁵⁵ U toj izvornoj fazi nenatkriveni atrij palače Milesi bio je nešto kraći od današnjega ulaznog predvorja, a krasila ga je raskošna kruna bunara s grbom Milesija, čiju poziciju bilježi Kurirov tlocrt iz 1751. godine.

Element koji je organizacijski objedinio interijer palače, a oblikovno mu dao novi stilski izražaj, barokno je dvokrako kameno stubište, smješteno u zasebnom prostoru uz atrij te opremljeno svodovima i kamenom plastikom. U izvornoj se baroknoj fazi početni dio stubišta, međutim, razlikovao od današnjega. Stubištu se nije pristupalo u dnu atrija kao danas, nego neposredno uz ulazni zid, tako da krakovi nisu bili u dijelu između prizemlja i prvog kata paralelni, kao u gornjim etažama, nego su bili L rasporeda: prvi krak bio je postavljen uza zapadni zid (bočno pročelje), a drugi krak uz južni zid stubišta. Svjedoči o tome tlocrt iz 1751., ali i ucrtano zatečeno stanje na projektu iz 1949. godine.⁵⁶

Raspored prostorija prizemlja, zabilježen na tlocrtu iz 1751. godine, uz atrij i stubište činilo je još šest dućana u južnom pročelnom dijelu te veliki magazin u sjevernom začelnom dijelu, a činjenica da su dućani bili različite dubine te da je pravocrtni središnji nosivi zid između pročelnog i začelnog dijela palače prekinut položajem stubišta, odrazila se i u rasporedu prostorija na katovima. Prema stanju ucrtanom na projektu iz 1949. godine, uz stubište su južno na svakom katu bile po dvije prostorije, dok su preostali (istočni) dio palače zauzimale po tri prostorije južno i sjeverno. Budući da to ne mora nužno biti izvorno stanje, nego rezultat naknadnih pregradnji, možemo pretpostaviti da je istočni dio palače na pročelnoj strani, umjesto tri ma-

55 Isto.

56 Promjenu organizacije početnog dijela stubišta u svojim tekstovima spominju i sudionici obnove. *Pomorski muzej. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Splitu*, (ur.) Grga Novak, Split, 1960.

Pretpostavljeno izvorno stanje palače Milesi u 18. stoljeću, tlocrt prizemlja i prvog kata

nje sobe u reprezentativnim katovima, a pogotovo na prvom katu s velikim balkonom, prvotno zauzimala po jedna velika dvorana.⁵⁷

57 Na tlocrtu zatečenog stanja iz 1949. prikazani su i brojni tanki pregradni zidovi koji unutar nekadašnjih većih prostorija formiraju hodnike i predsoblja, a također u to doba više nije bilo središnjega nosivog zida u krajnjem istočnom dijelu palače, koji je prikazan na tlocrtu prizemlja iz 1751. godine.

Tako adirani tlocrtni raspored, bez jasnog središta i simetrične dispozicije, prikriven je, međutim, izvana jedinstvenom kulisom glavnog pročelja, rastvorenog s pet prozorskih osi te naglašenog izduženim balkonom na prvome katu, koji povezuje središnje tri osi. Perspektivno skraćeni prikaz skromnijega bočnog istočnog pročelja na tom nacrtu pokazuje da je i ono ostalo do danas sačuvano, a isto možemo pretpostaviti i za zapadno pročelje, dok o dvorišnom začelju nema podataka o izvornom rasporedu i izgledu otvora.

I na kraju valja nešto reći o arhitektonskoj plastici, koja ponajprije krase pročelja, odnosno glavno južno pročelje. Boga profilacije prozorskih okvira, složenost balustara i ukrasnih zabata vrata i prozora te figurativnih maskerona govore o značajkom projektantu i klesarima koji su pročelje gradili. Nešto skromnija artikulacija bočnih pročelja također je usklađena s glavnim pročeljem. No od pročelja odudara plastika interijera, odnosno stubišta. Ako izuzmemo sekundarno ugrađene renesansne pilastre i herme, arhitektonska plastika stubišta jednostavnija je od one na pročelju – neprofilirani

Barokna arhitektonska plastika na južnom pročelju

dovratnici, kapiteli, lukovi i zaglavni kamenovi, samo mjestimice istaknuti maskeronima. Stoga možemo pretpostaviti da je plastika stubišta možda nastala i nešto kasnije, ili od ruke drugog majstora, nego plastika pročelja, ali svakako još u baroknom razdoblju u 18. stoljeću. Tom razdoblju prema svemu sudeći pripadaju i naslikani medaljoni u stubištu, a prema posrednim podacima takvim su oslicima bile ukrašene i prostorije na katovima palače.⁵⁸ Iako je sva unutarnja žbuka, osim na svodovima stubišta, u obnovi pedesetih godina bila otučena, restauratorskim je sondiranjem pronađen ostatak izvorne vapnene žbuke i naliča svijetlih tonova u prozorskoj niši dvorane na drugom katu (sonda 17).

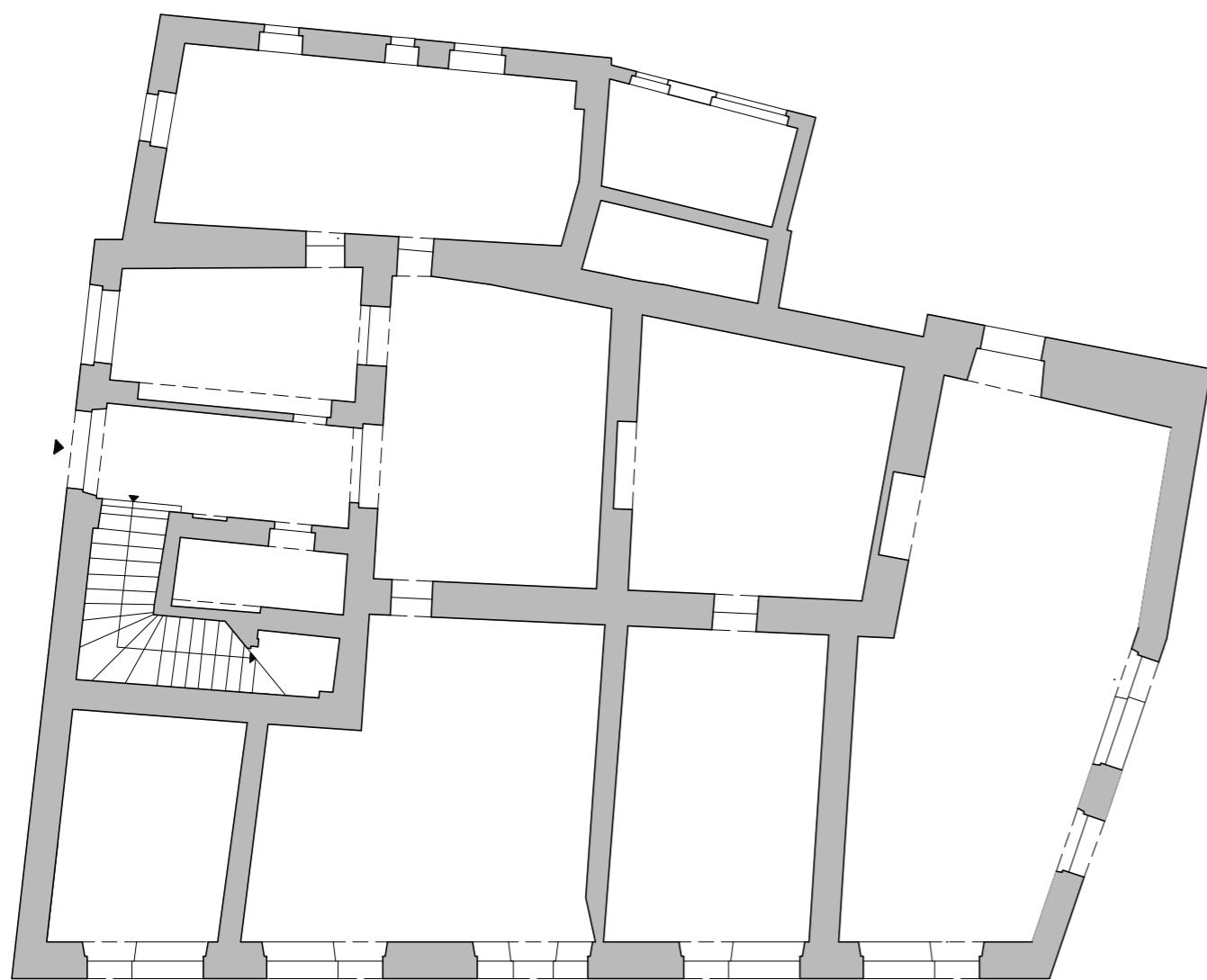
Opremi palače pripadalo je i brončano kucalo na glavnom ulazu sa životinjskim i ljudskim likovima, koje nije sačuvano *in situ*.⁵⁹

58 FISKOVIĆ (bilj. 1), 13.

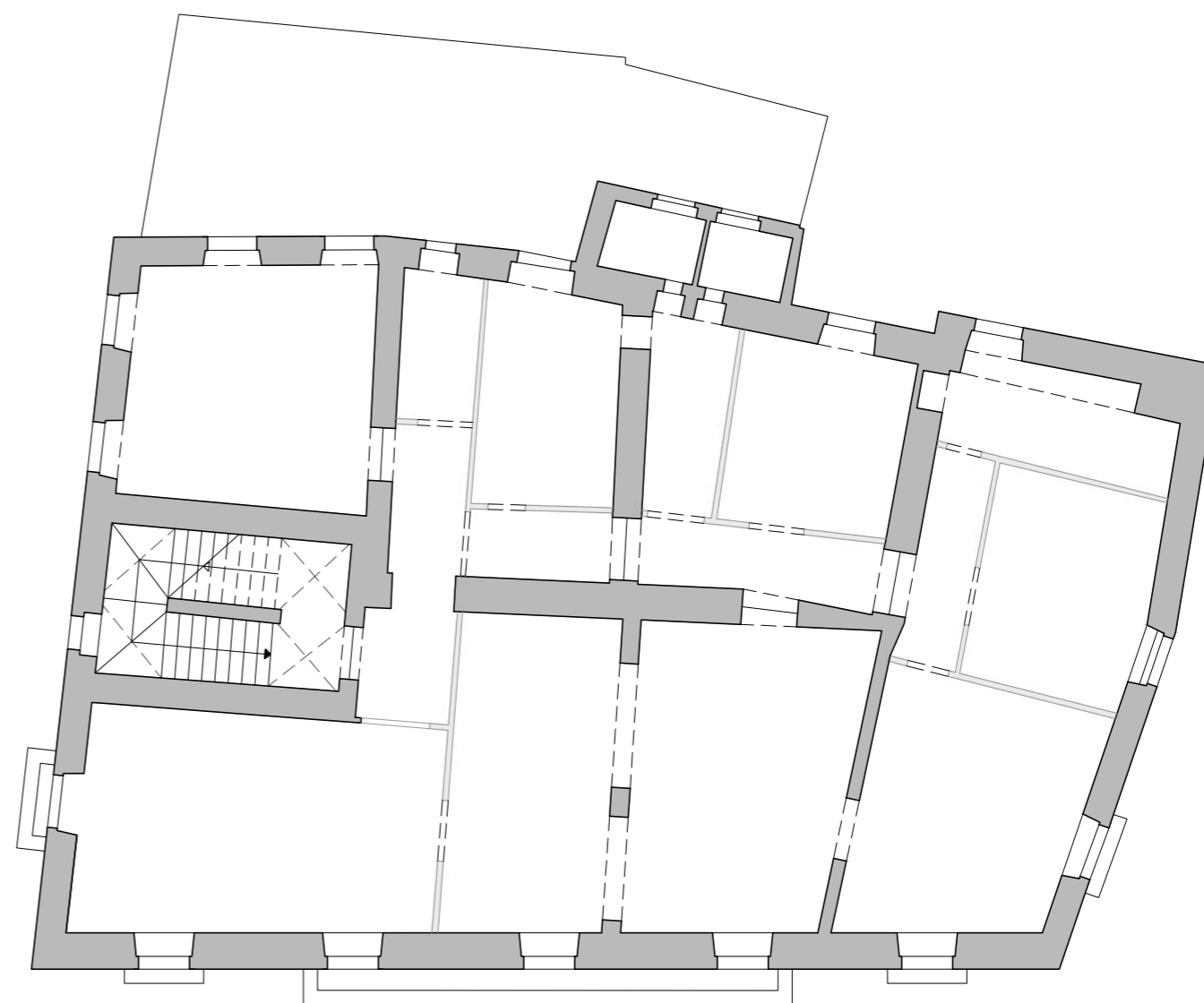
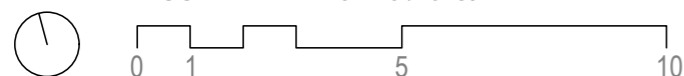
59 Obitelj Pezzoli je kucao odnijela u Trst. PRIJATELJ (bilj. 8), 24. Fotografiju kucala donosi ALESSANDRO DUDAN, *La Dalmazia nell'Arte Italiana*, sv. II, Milano, 1922., sl. 198a.

Barokna arhitektonska plastika u stubištu

TLOCRT PRIZEMLJA 19./20. st

TLOCRT 1 KATA 19./20. st

Pretpostavljeno stanje palače Milesi (tada Pezzoli) nakon pregradnji u 19./20. stoljeću, tlocrt prizemlja i prvog kata

III.2. Pregradnje palače u vlasništvu obitelji Pezzoli (oko 1833. – 1945.)

O tome što se događalo s palačom Milesi nakon njezina prelaska plemićkoj obitelji Pezzoli potkraj prve polovice 19. stoljeća malo je toga ostalo zabilježeno. Da je, unatoč tome što je također bila riječ o plemićkoj obitelji, unutrašnjost u određenoj mjeri bila degradirana, govore ponajprije izvješća o stanju palače u trenutku njezine prenamjene u Pomorski muzej. Naime, i Cvito Fisković i Kruno Prijatelj u svojim tekstovima o palači Milesi navode da je unutraš-

nost potpuno izgubila izvorna obilježja.⁶⁰ Na temelju pak prikaza zatečenog stanja na projektu prenamjene u muzej 1949. godine vidljivo je da se dogodilo određeno usitnjavanje prostora, ponajprije pročelne dvorane na reprezentativnim katovima.

U to doba zatvoren je i atrij tako da su iznad njega na katovima ugrađene prostorije. Podatak da 1923. godine Pezzoli daruju krunu bunara iz atrija s grbom Milesija Arheološ-

kom muzeju,⁶¹ možda je povezan s tim zahvatima. Na fotografiji kapelice sv. Jakova, snimljene prije njezina rušenja 1928. godine,⁶² vidljivo je da je atrij već dograđen. Tlocrti iz 1949. godine pokazuju da je atrij u prizemlju bio podijeljen na dvije prostorije, dok je na katovima iznad njih bila po jedna prostorija.

Određene je promjene u to doba pretrpjela i vanjšina palače, kako je to vidljivo na starim fotografijama, pohranjeni-

60 Isto. PRIJATELJ (bilj. 8).

61 *Split u Arheološkome muzeju u Splitu*, (bilj. 16), 54–55.

62 Isto.

ma u Konzervatorskom odjelu u Splitu. Dućanski otvori na koljeno bili su poništeni i pretvoreni u jednostavne lučne otvore, a jedan takav otvor bio je i na zapadnom pročelju (kojeg više nema). Bila su zamijenjena i sva prozorska krila, koja su izgubila olovne nosače stakala, kako to svjedoče stare fotografije. Od tih prozora iz 19./20. stoljeća, koji su uklonjeni i zamijenjeni današnjim prozorima u obnovi pedesetih godina, ostali su samo oni u zapadnom dijelu trećeg kata (iznad atrija), preuređenom u apartman, kako su to pokazala restauratorska sondiranja (sonde 22, 23).

Zahtjevi za postavljanje različitih reklama na pročeljima iz međuratnog razdoblja upućuju na to da u najmu nisu bili samo dućanski prostori u prizemlju, nego i prostorije na katu.⁶³ Naime, uz podatke o banci i brijačnici u prizemlju, činjenica da češka ambasada stavlja svoj grb na balkon prvog kata govori da je iznajmljena bila i nekadašnja dvorana.

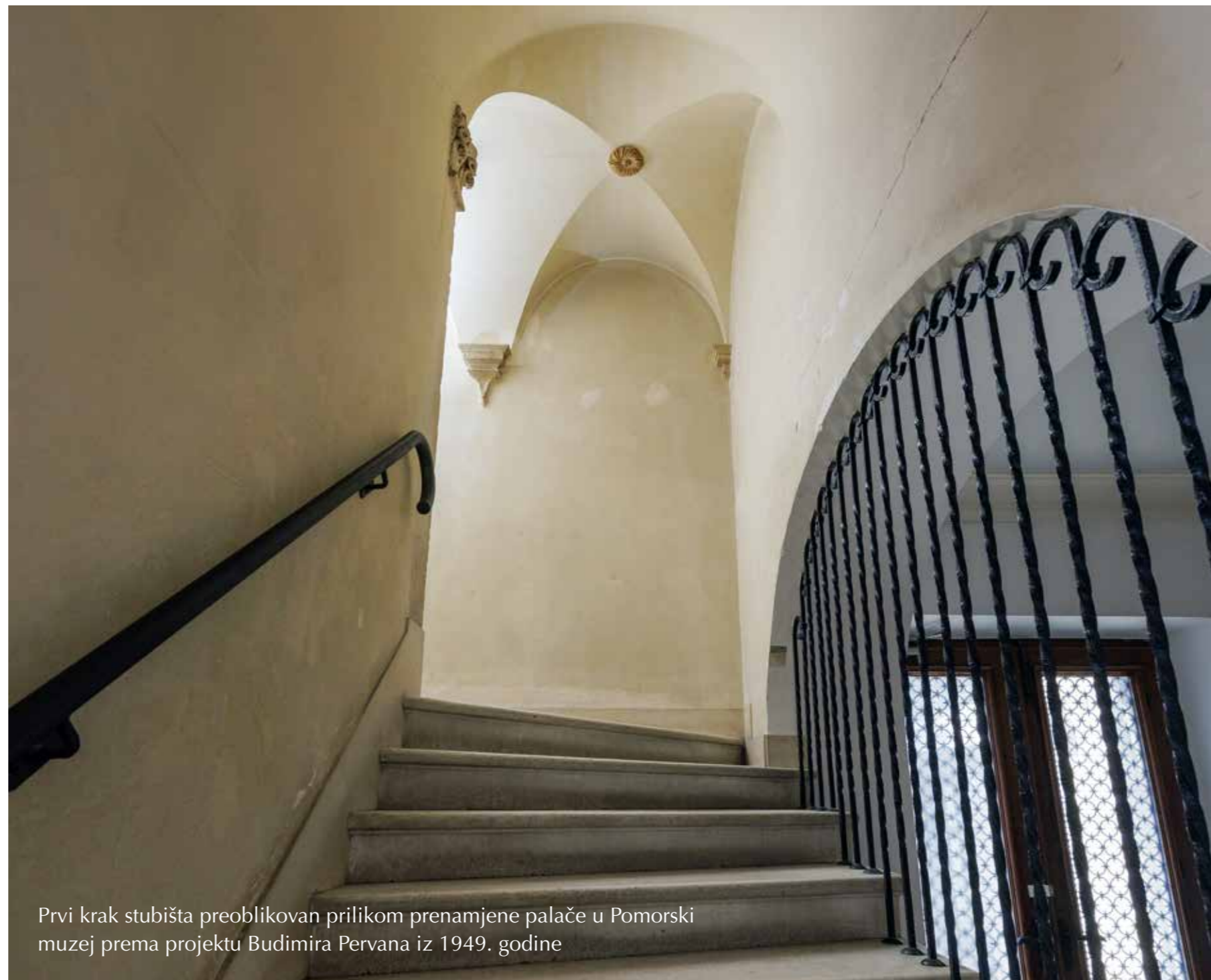
III.3. Prenamjena palače u Pomorski muzej (1949. – 1956.)

Izuzetna pozicija palače Milesi s jedne strane i vlasničke promjene nakon Drugoga svjetskog rata s druge, utjecale su na odluku da Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u palaču smjesti Pomorski muzej. Time je, prema mišljenju inicijatora, ne samo jedna vrijedna institucija našla primjereno mjesto u središtu grada, nego je od propadanja spašen i vrijedan spomenik arhitekture.⁶⁴

S obzirom na trošno stanje palače, osobito njezinih temelja na drvenim pilotima, obnova je zahtijevala velike konstrukcijske zahvate. Tadašnja stajališta konzervatora, među kojima su bila najistaknutija imena naše struke poput Cvite Fiskovića i Krune Prijatelja, omogućila su znatno radikalniju obnovu od onoga što bismo sa suvremenog stajališta

⁶³ Prema dokumentaciji u Konzervatorskom odjelu u Splitu. Vidjeti poglavlje 1.2.2. u ovom elaboratu.

⁶⁴ *Pomorski muzej. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Splitu* (bilj. 56).

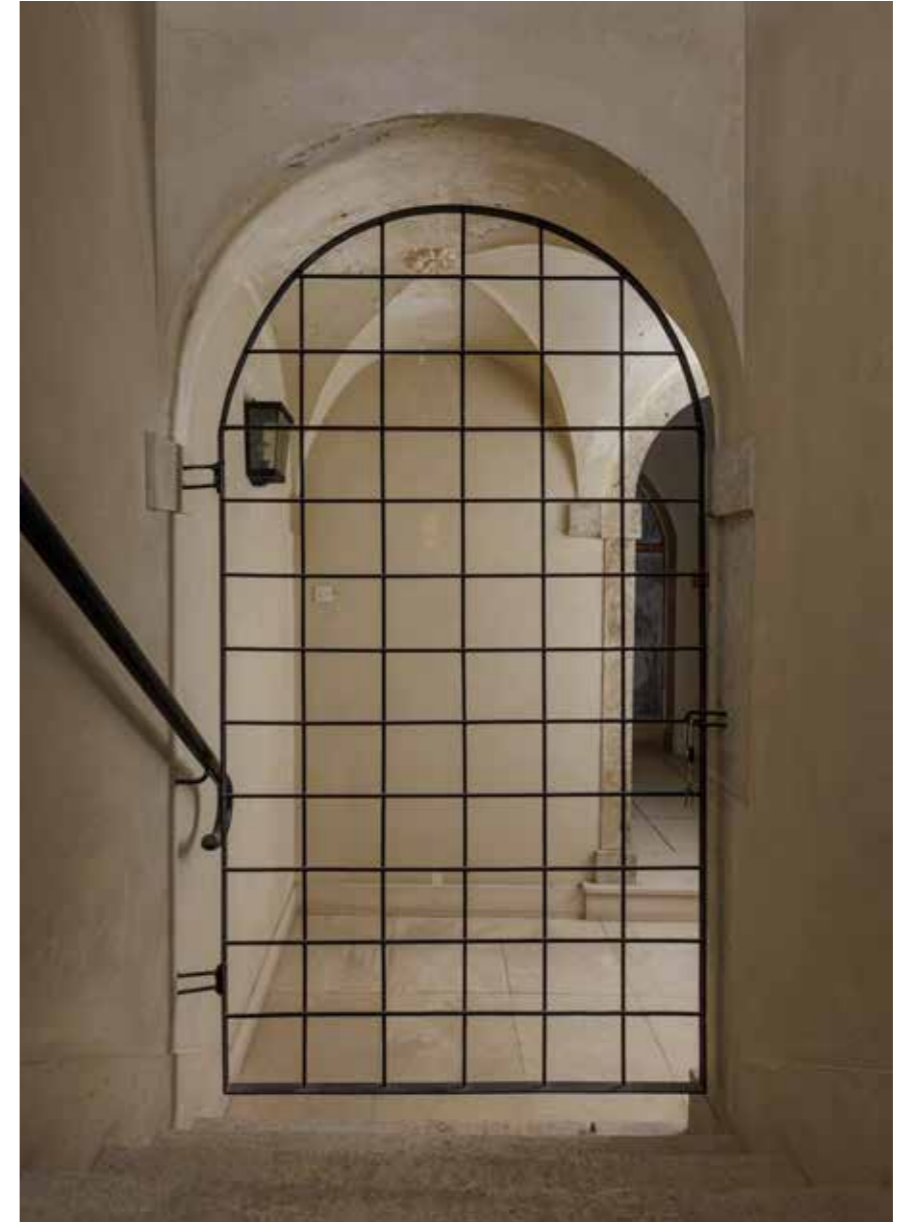
Prvi krak stubišta preoblikovan prilikom prenamjene palače u Pomorski muzej prema projektu Budimira Pervana iz 1949. godine

mogli smatrati primjerenim. Srušena je, naime, gotovo cijela unutrašnjost, a rezultati tadašnjih istraživanja palače Milesi, koja su proveli spomenuti stručnjaci, odrazili su se samo na restauraciju vanjštine.

Novi armiranobetonski temelji podrazumijevali su i nove armiranobetonske međukatne konstrukcije, čime su uklo-

njeni svi unutarnji nosivi i pregradni zidovi, osim zidova stubišta.⁶⁵ Pritom nije provedena analiza zatečenog stanja, koja bi uključila genezu gradnje, odnosno procjenu koji su zidovi originalni, a koji naknadni, je li ispod slojeva žbuke

⁶⁵ Više o tome u: FISKOVIĆ (bilj. 1), 15; FIJO (bilj. 43), 19.

Elementi oblikovani prilikom prenamjene palače u Pomorski muzej, 1949. – 1956., lučni otvor stubišta u prizemlju, lučni otvor dvorane na drugom katu, vrata u stubištu na trećem katu

ostalo tragova oslika, štukatura ili oslikanih grednika i sl. Kao svjedočanstvo o zatečenom stanju ostao je samo ucrtani raster starijih zidova u projekt obnove iz 1949. godine, koji potpisuje arhitekt Budimir Pervan.

Prema navedenim tlocrtima svih etaža očito je da novi zidovi nisu podizani na mjestu starih. U većem, istočnom dijelu palače, koji je u svim etažama u vrijeme tog zahvata obuhvaćao po šest prostorija (tri na pročelnoj i tri na začelnoj strani) formirana je jedna velika prostorija, a središnji nosivi zid zamijenila su dva armiranobetonska pi-

lona koji se protežu cijelom visinom palače. U prizemlju su tankim pregradama formirani prostori dućana, banke i spremišta, dok su u sva tri kata izvedene velike izložbene dvorane.

U zapadnom pak dijelu, gdje je, kako je spomenuto, zadržano središnje stubište, promijenjene su proporcije nekadašnjeg atrija pomicanjem graničnog zida prema istoku, tako da se nepravilna granična crta između istočnog i zapadnog dijela atrija izravnala, a atrij se povećao te je umjesto kvadratičnog dobio pravokutni tlocrt. Ta promjena

obuhvatila je i sve prostorije iznad nekadašnjeg atrija na katovima.

Iako se u obrazloženjima projekta navodi da je stubište sačuvano, ni ono nije bilo pošteđeno promjena. Ponajprije, ulaz u stubište premješten je s pozicije neposredno uz zapadni zid s glavnim ulazom u dno atrija, čime je izmijenjena i orijentacija stubišnih krakova u tom dijelu. Istodobno, povezano s pomicanjem i izravnavanjem zida između zapadnog i istočnog dijela palače, povećan je prvi podest stubišta, koji je dobio križni svod, kao i stariji dijelovi stu-

Prostori preoblikovani prilikom prenamjene palače u Pomorski muzej, 1949. – 1956., stubište na trećem katu, dvorana na drugom katu

bišta. Na katovima je pak takvo pomicanje zida rezultiralo formiranjem još jednog malog predsoblja uz stubište, iz kojeg se ulazi u prostorije bočno od stubišta (u zapadnom dijelu palače) te u veliku dvoranu u istočnom dijelu.

Uz promjenu tlocrtnog rasporeda, na nova su mjesta ugrađivani stariji elementi arhitektonske plastike. Tako je na novooblikovanom prvom podestu stubišta u prizemlju uz stubišni krak ugrađena maniristička kamena herma, koja je vjerojatno bila na prvom međupodestu izvornoga kraka uza zapadni zid. Na spoju pak novooblikovanog podesta i dućana ugrađen je barokni kameni lučni portal s maskeronom na zaglavnom kamenu, koji je odgovarao portalima u gornjem dijelu stubišta (da portal nije *in situ* potvrđuje sonda 3). Možemo pretpostaviti da je taj portal bio na ulazu u stubište, prije negoli je u spomenutoj obnovi stubište prema nekadašnjem atriju rastvoreno s dva velika lučna otvora. Sekundarno je ugrađen i efektan maniristički portal, smješten sred novoga

betonskog zida atrija (sonda 2), nasuprot glavnom ulazu, s time da je njegova izvorna pozicija nepoznata. Pri ugradnji iznova su izvedeni baze, kapiteli i vijenac portala. Na podestu stubišta u obnovi su ugrađeni renesansni nadvratnik i dovratnik koji dobivaju funkciju pilastara. Dio kamenih konzola u stubištu također je nanovo klesan, no ovdje je, prema svemu sudeći, riječ o replikama, a većina je starih konzola ponovno ugrađivana na ista mjesta (sonda 7).

U toj obnovi interijer je dobio i novu opremu – popločenja lomljencem u prizemlju, pravilno klesane kamene ploče u stubištu i predsobljima, dekorativne elemente od kovanog željeza (ograda, kvake, rasvjetna tijela) te unutarnju stolariju – koja svojim oblikovanjem, uz to što odgovara stilu vremena (uporaba kovanog željeza) nastoji biti usklađena sa starijim zdanjem.

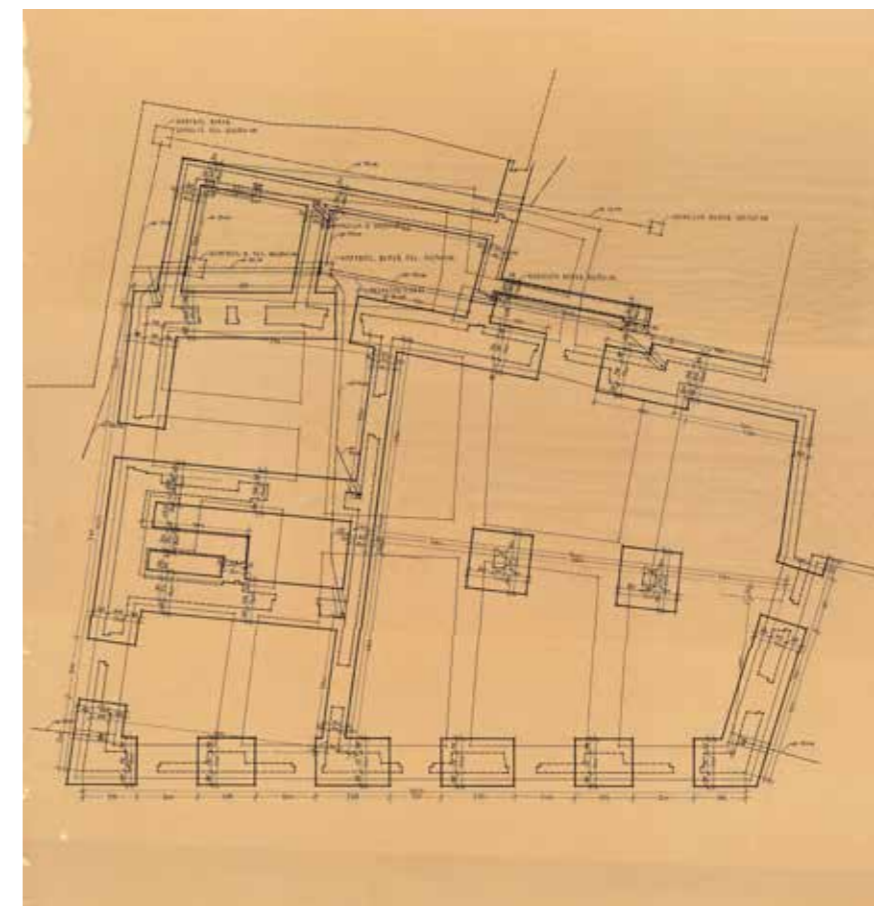
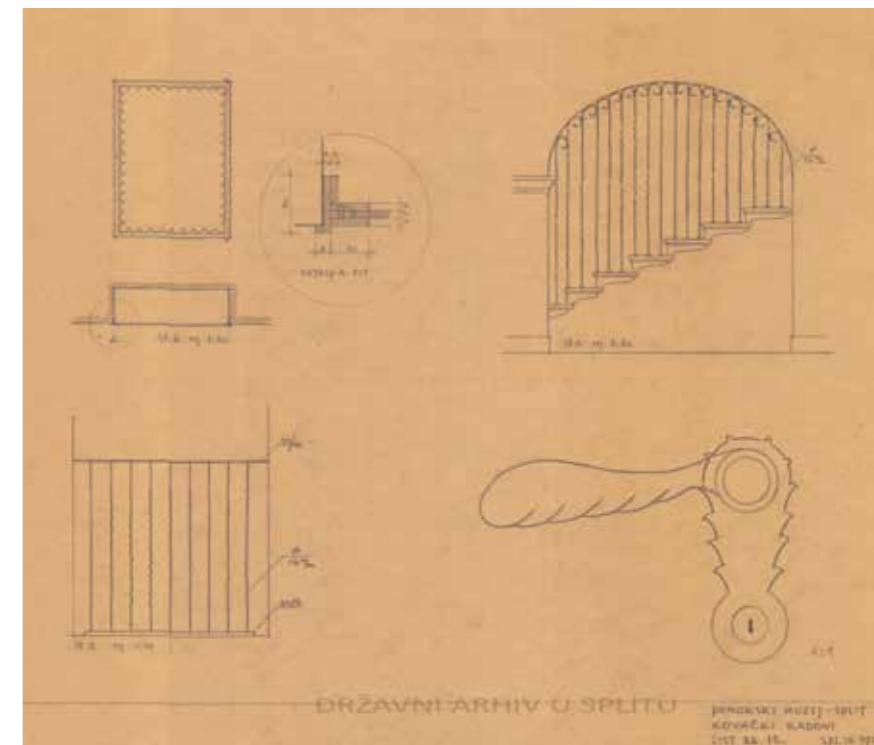
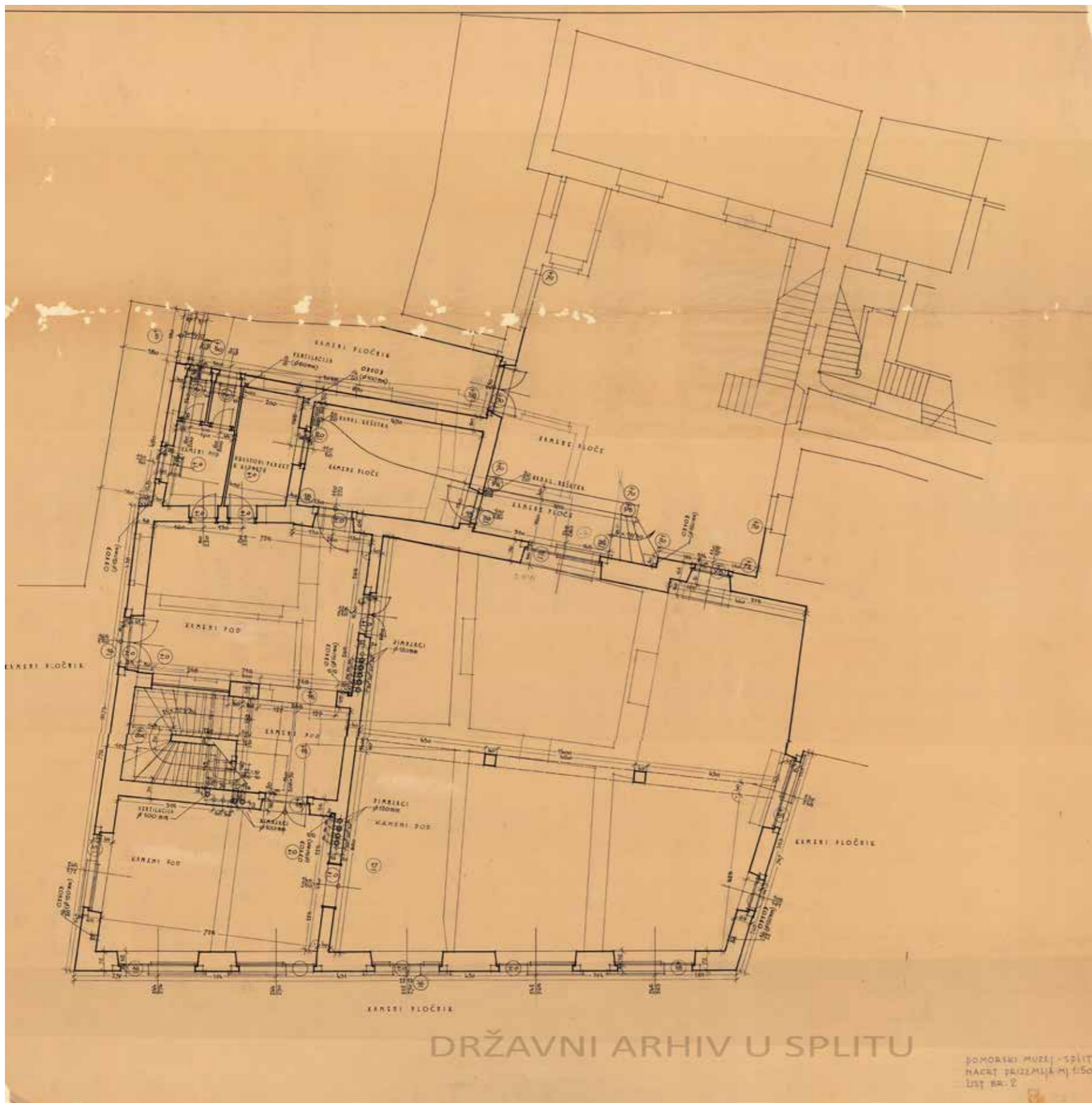
Većina zidova u toj je obnovi iznova ožbukana, a odgovarajući nalič bio je ružičaste boje (sonde 1–6, 8–10, 13–20).

Vanjšina palače zadržana je u zatečenome obliku, uz restauraciju onih dijelova koji su tijekom vremena bili promijenjeni, a to su dućanski otvori na koljeno te prozorska krila i balkonska vrata. Spomenutu restauraciju omogućio je nalaz prikaza palače u Katastru Petra Kurira, koji je objavio Kruno Prijatelj.⁶⁶

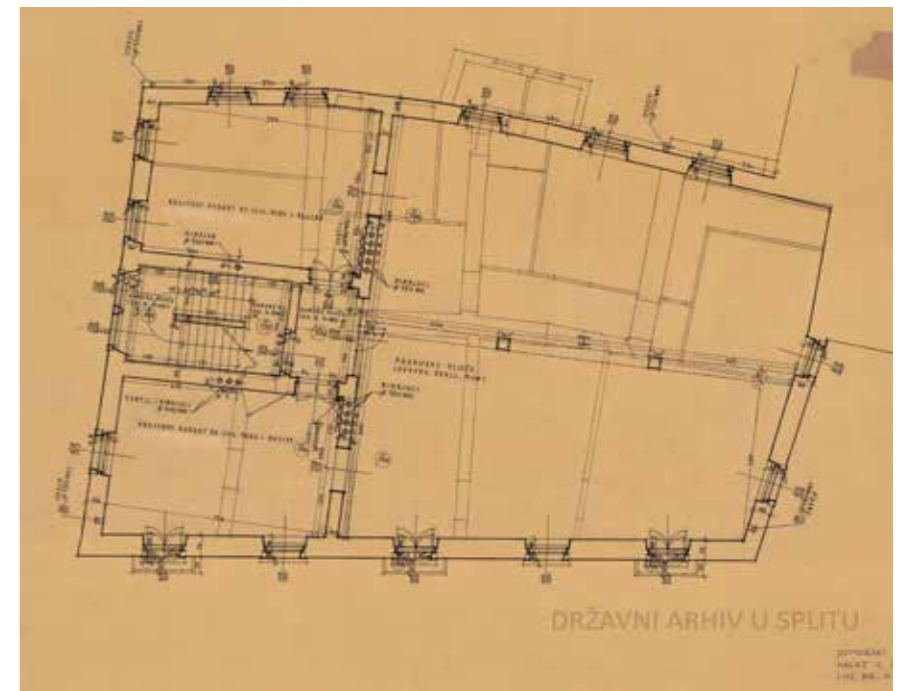
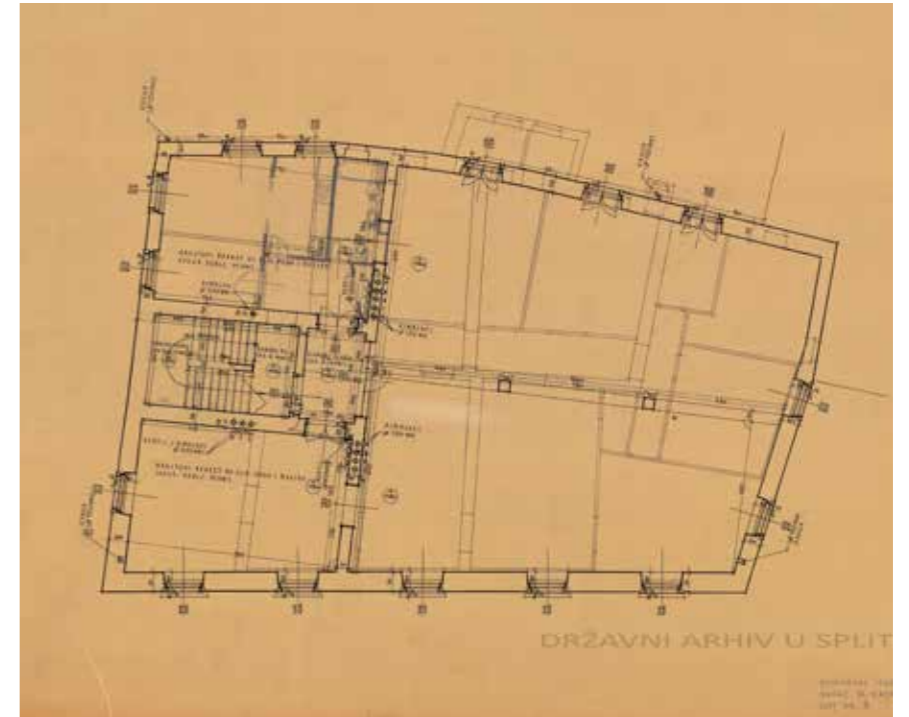
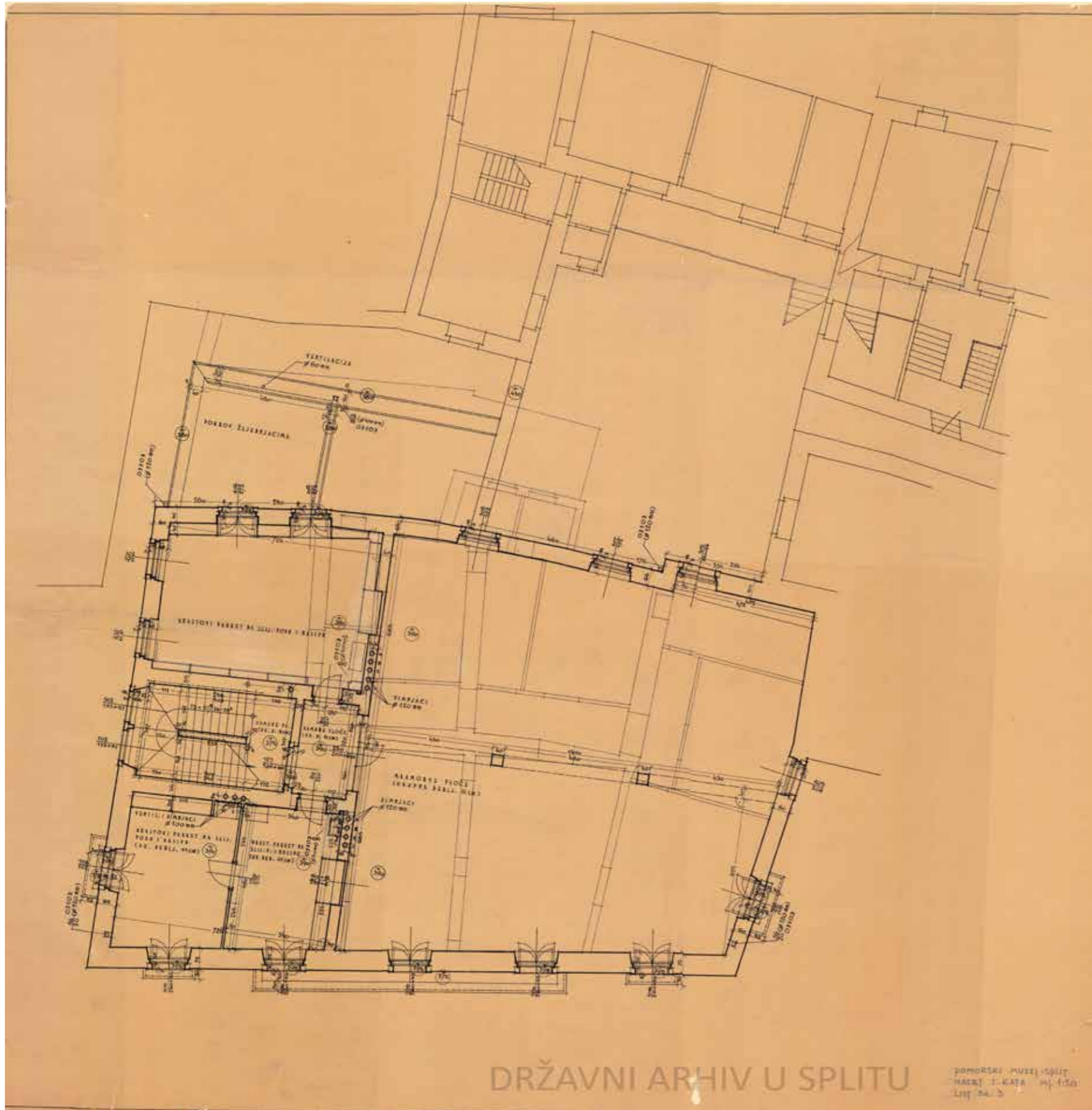
Dvorišno začelje palače potpuno je iznova rastvoreno velikim prozorima i ožbukano cementnom žbukom. Izvedeno je i drveno krovište, uz čuvanje materijala, nagiba i mansardnih prozora (*luminara*) te uz dodatak manjih krovskih prozora.

Nakon preuređenja palače u Pomorski muzej, interijer je još jedanput obnovljen, uz manje preinake (sonda 21) te uz nanošenje naliča zelenkastih i žutih tonova, kako su to pokazala restauratorska sondiranja.

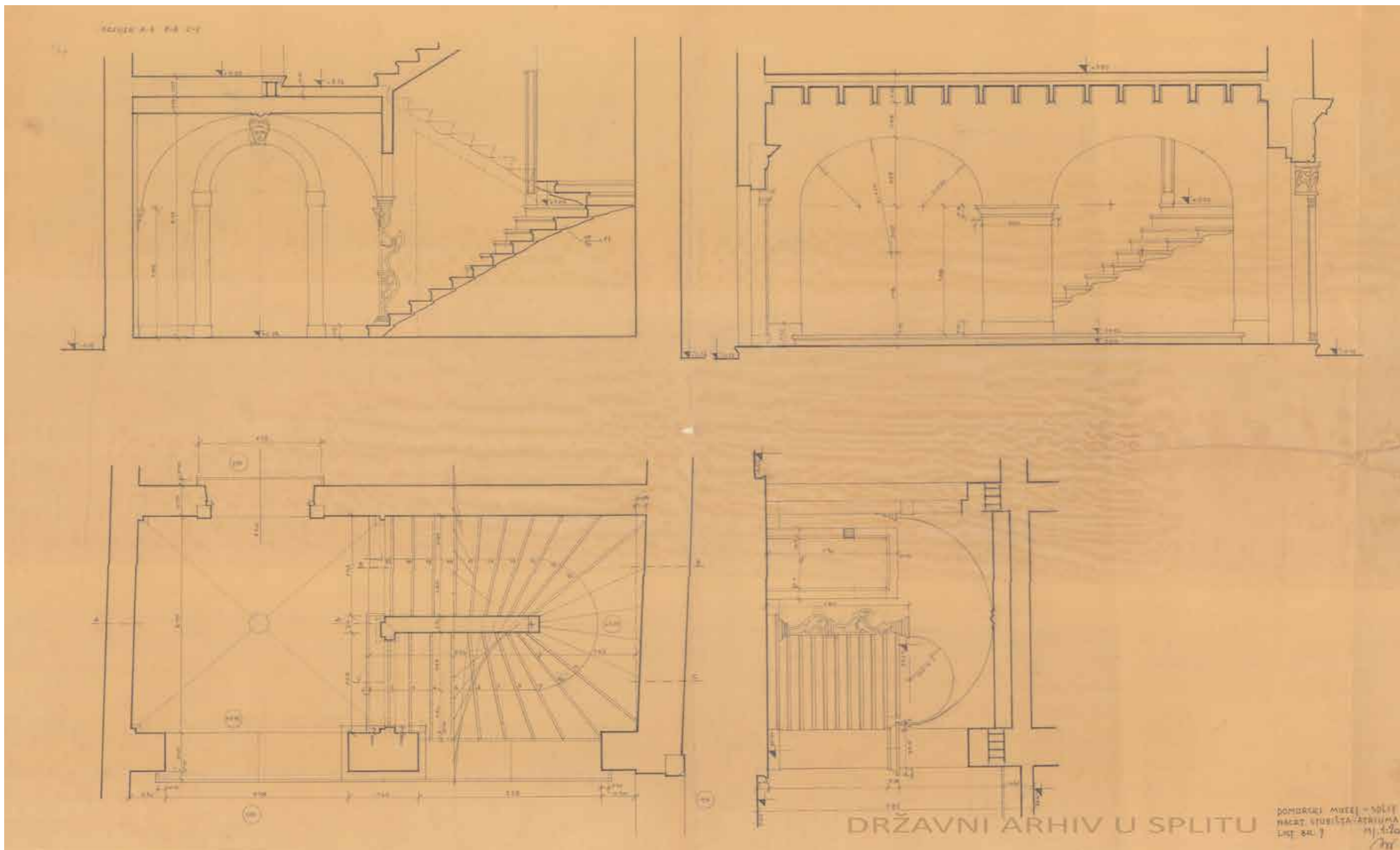
66 PRIJATELJ (bilj. 20), 319–320.

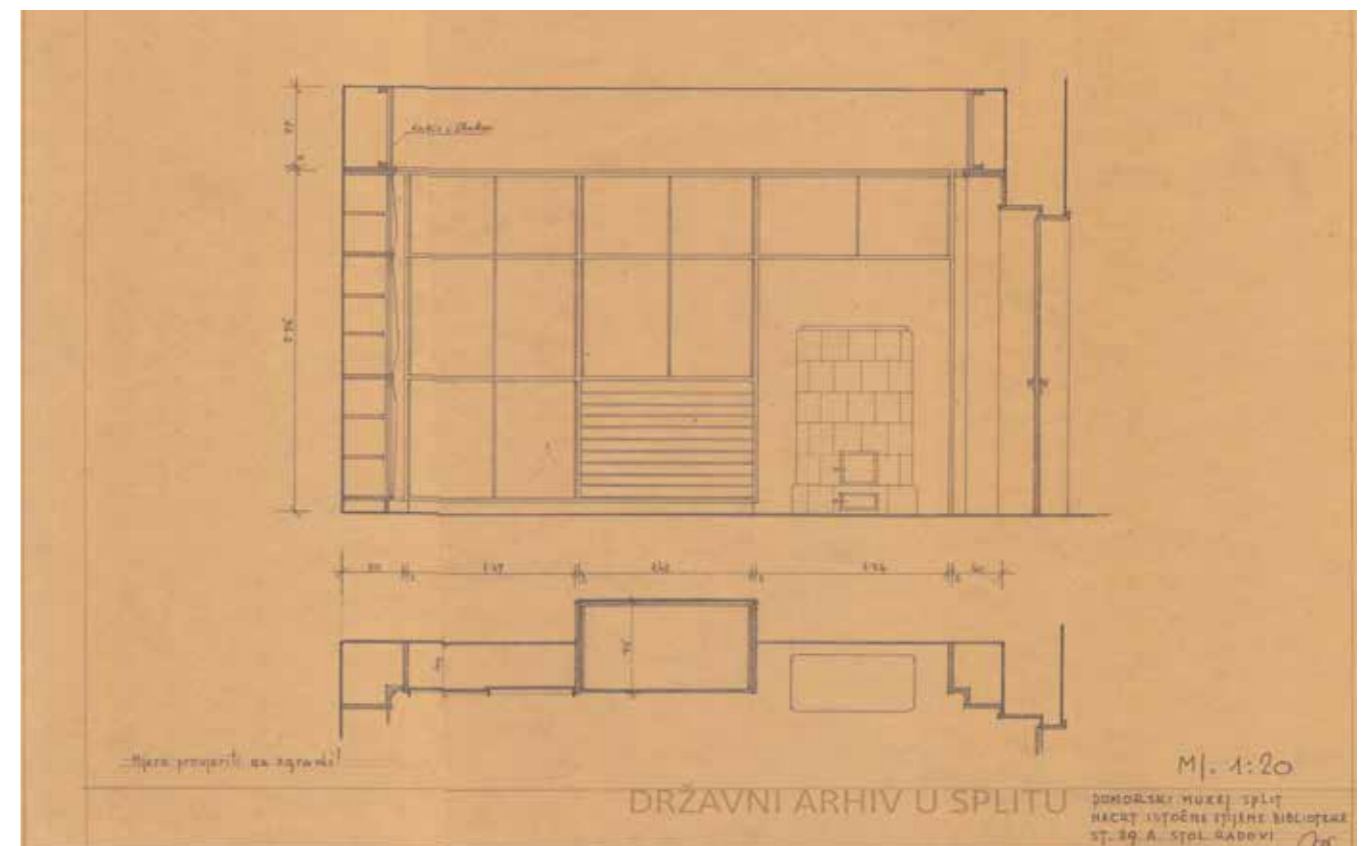
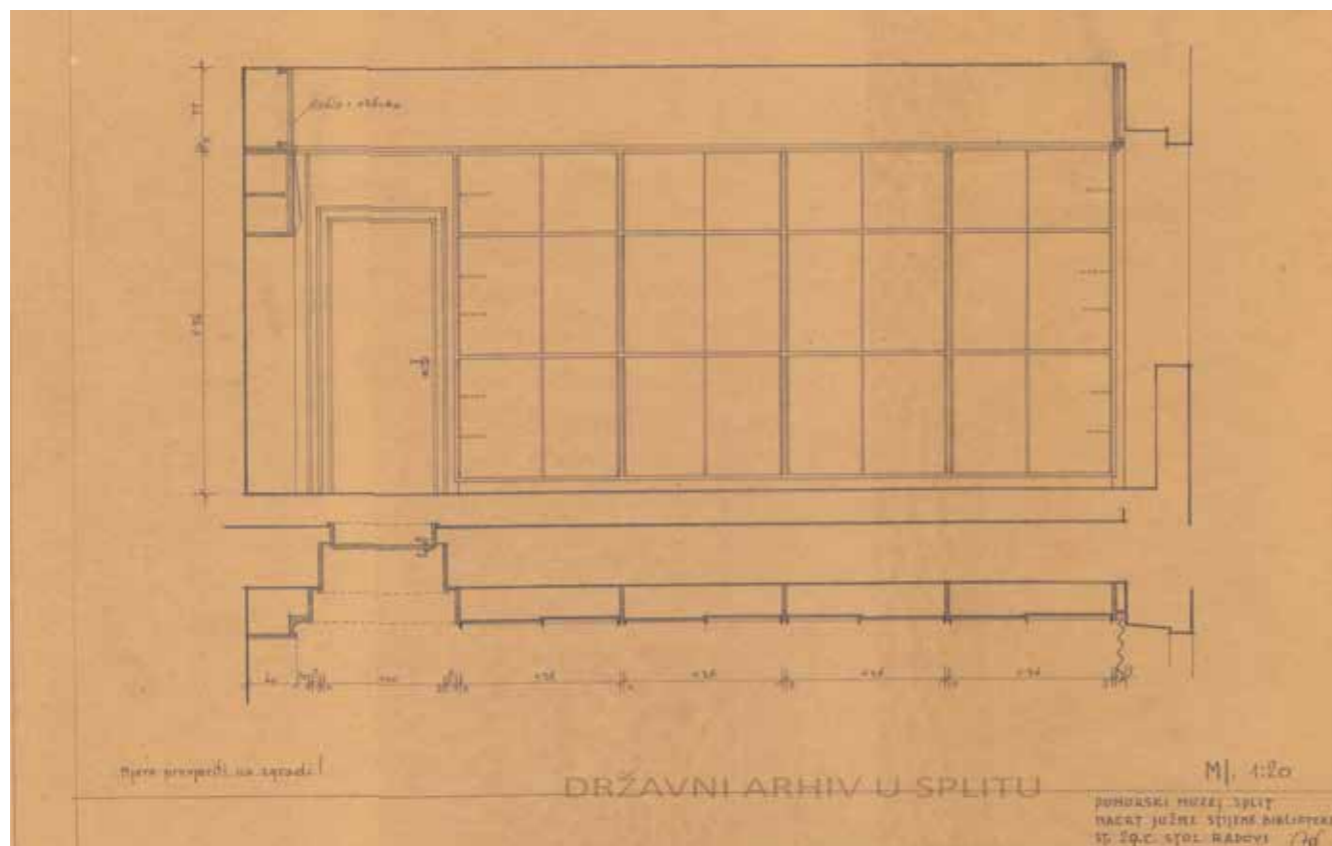
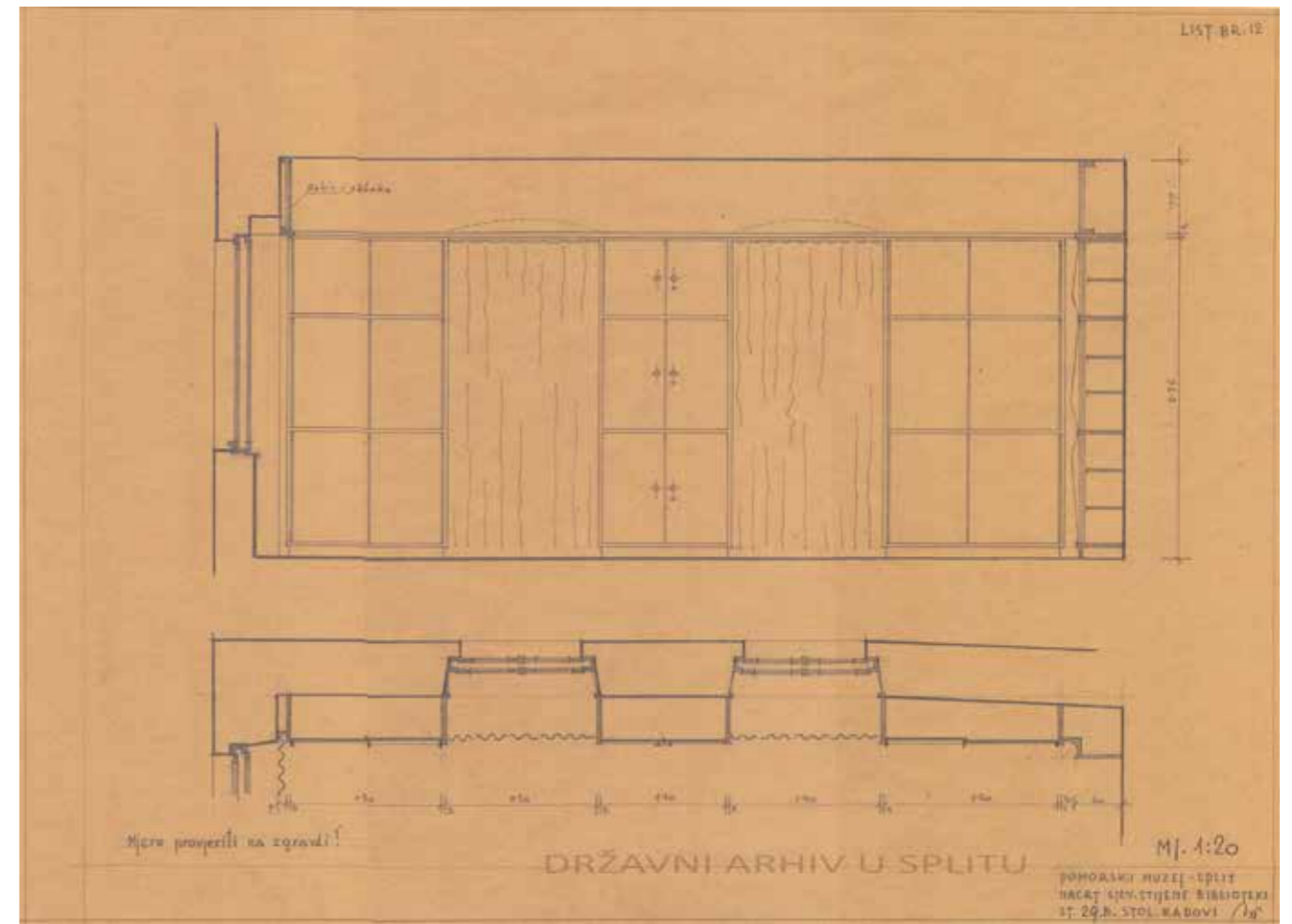
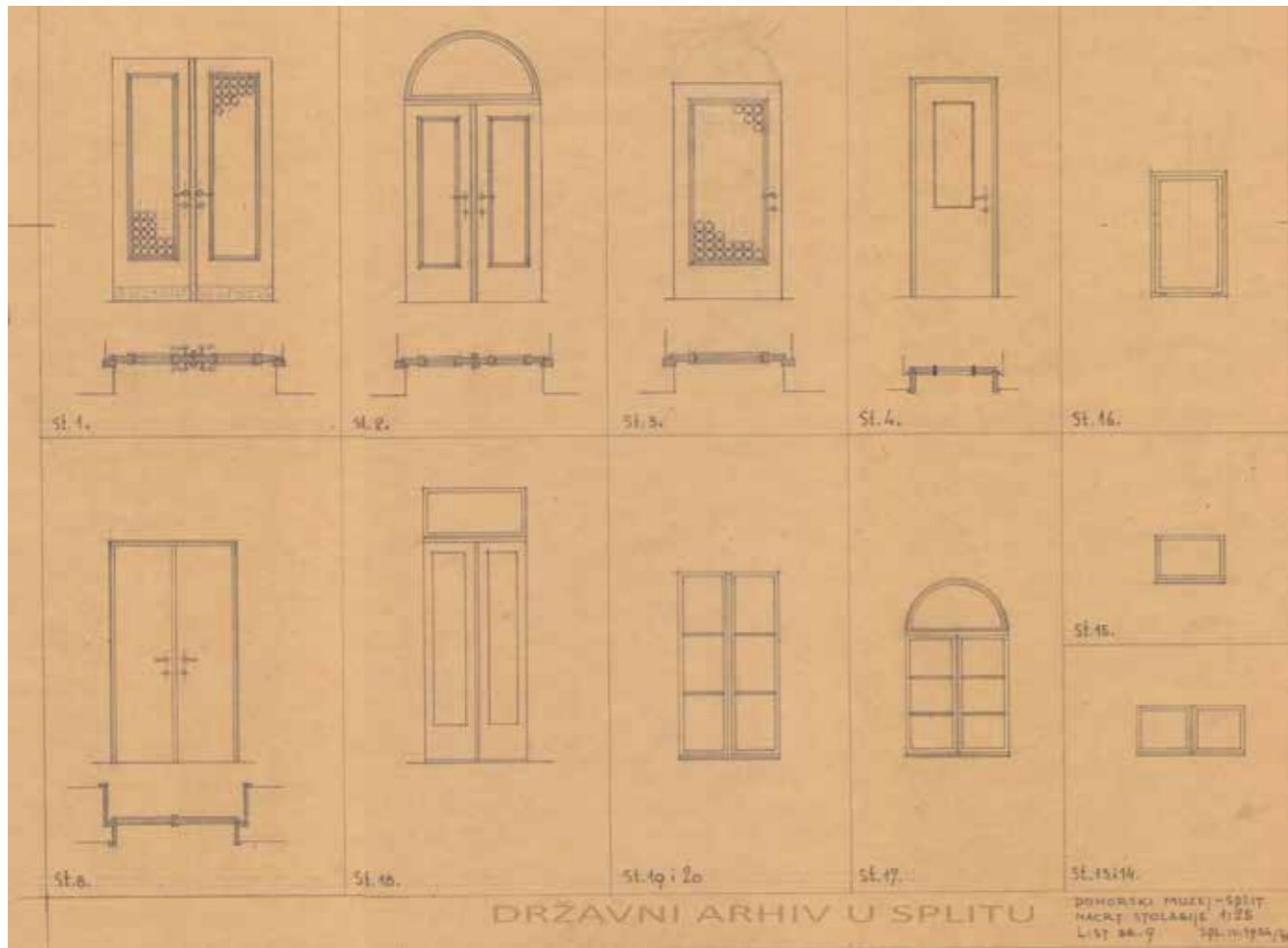
Projekt prenamjene palače Milesi u Pomorski muzej, izradio Budimir Pervan 1949. godine, Državni arhiv u Splitu

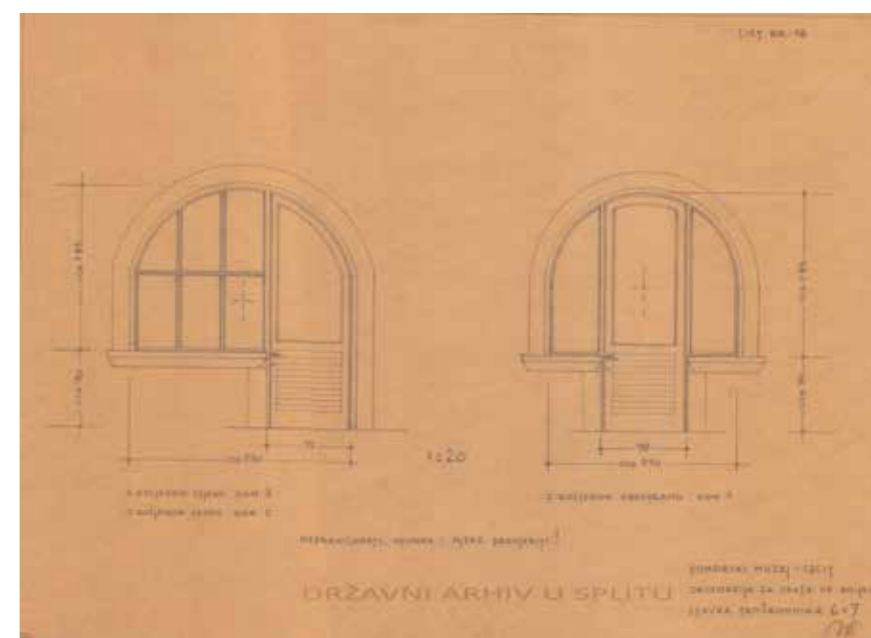
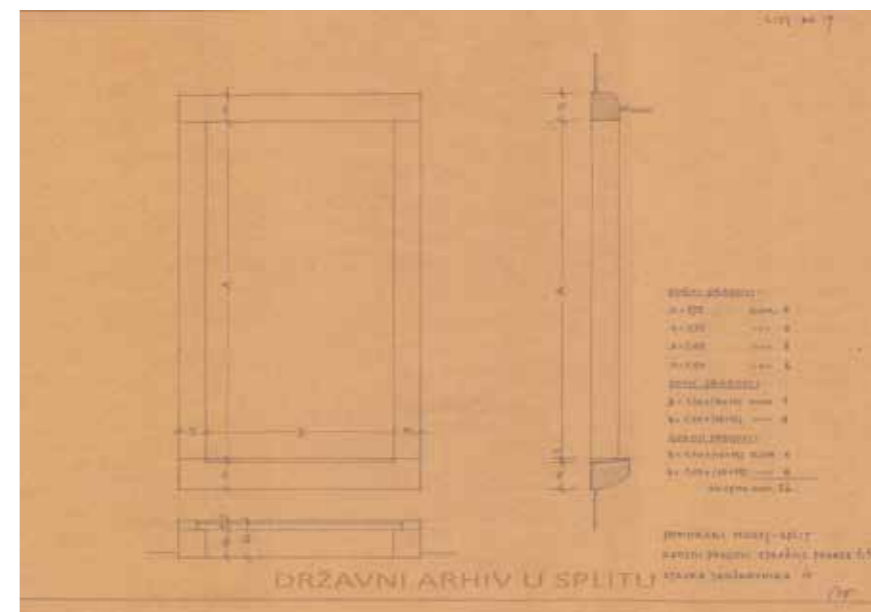
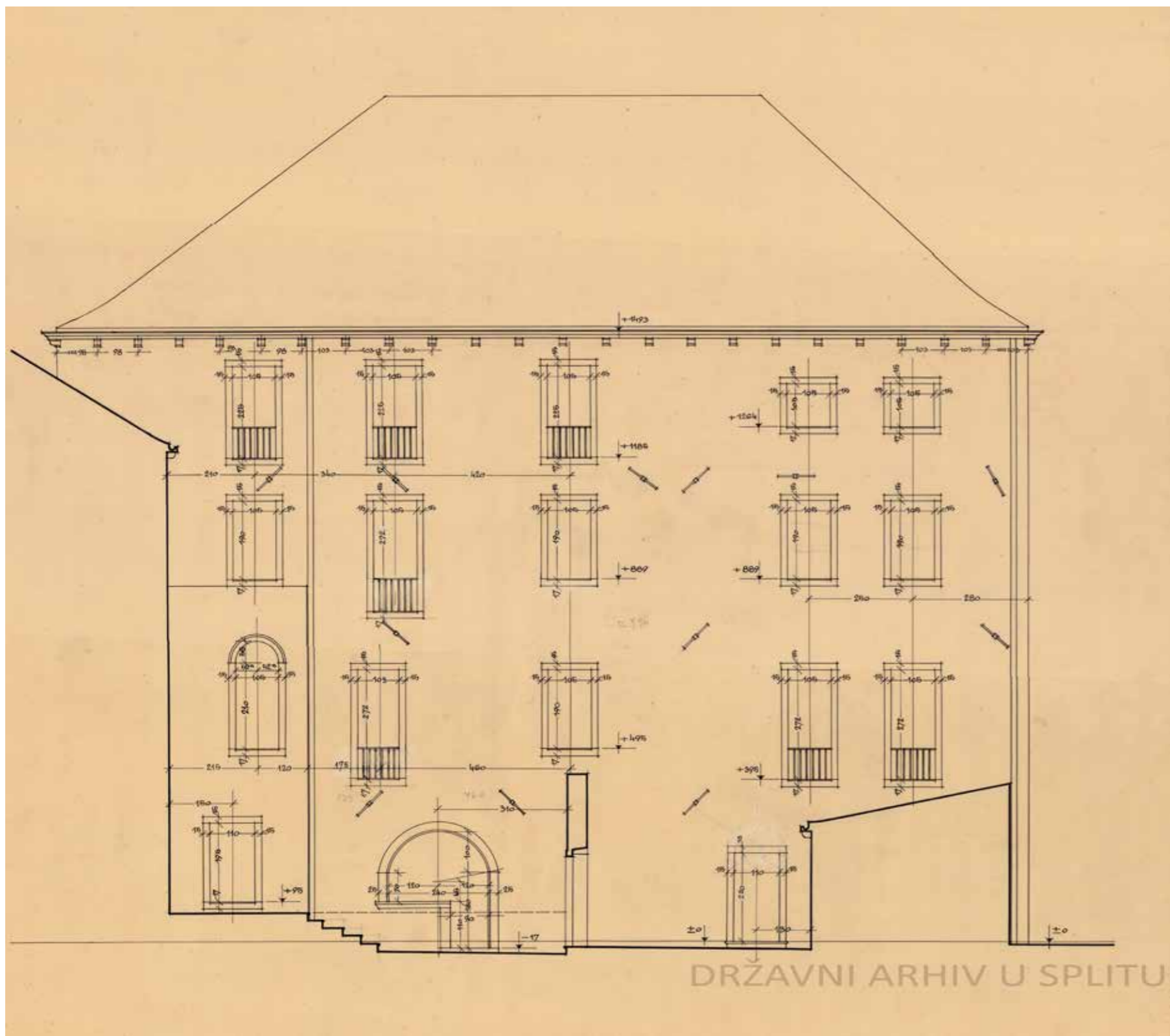

Projekt prenamjene palače Milesi u Pomorski muzej, izradio Budimir Pervan 1949. godine, Državni arhiv u Splitu

Projekt prenamjene palače Milesi u Pomorski muzej, izradio Budimir Pervan 1949. godine, Državni arhiv u Splitu

Projekt prenamjene palače Milešić u Pomorski muzej, izradio Budimir Pervan 1949. godine, Državni arhiv u Splitu

Predvorje preoblikovano prilikom prenamjene palače Milesi u Pomorski muzej

Vis, palača u Luci, pročelje s balkonima

Korčula, palača Ismaelis, atrij s vanjskim stubištem

Perast, palača Bujović

IV.1. Izvorna barokna faza palače Milesi

Palača Milesi ubraja se među najvrjednije splitske barokne palače, a i u širem kontekstu stambene barokne arhitekture dalmatinskih gradova ima istaknutu arhitektonsku kvalitetu. Stoga je za njezinu precizniju valorizaciju potrebno uvodno nešto reći o stambenoj arhitekturi tog vremena.

Najreprezentativnije barokne palače u Dalmaciji obilježene su venecijanskim utjecajima, odnosno uvođenjem specifičnoga venecijanskog tipa *palazzo fontego*, primjerenog mješovitoj trgovačko-stambenoj namjeni.⁶⁷ Glavna značaj-

ka tipa jest trodijelna prostorna podjela, nastala konstrukcijom četiriju poprečnih nosivih zidova. Tlocrtni raspored, jednak u trgovačkom prizemlju i stambenim katovima, čini središnji hol formiran od pročelja do začelja (*androne* u prizemlju, odnosno salon ili *portego* na katovima) te bočne prostorije. U početku, stubište je vanjsko, smješteno unutar dvorišta (*cortile*), a zatim se, zahvaljujući renesansnim inovacijama koje uvodi Mauro Codussi (oko 1440. – 1504.) ono uključuje u perimetar palače, najčešće bočno uz *androne*.⁶⁸ Unutarnju organizaciju odražavaju nasuprotna pročelja s odgovarajućim trodijelnim rasporedom otvora, koncentriranim u sredini, bilo umnažanjem njihova broja (polifore), bilo povećanjem formata, što omogućuje i rastvaranje parapetne zone s balustrima. U tako spretno kon-

cipiranom tipu, koji krase jednostavnost i racionalnost, ali i simbolična važnost, stilske mijene odražavaju se prije svega u raščlambi i detaljima arhitektonske plastike. Vidljivo je to i u projektima vodećih venecijanskih arhitekata, od renesanse, preko baroka do neopaladianizma, odnosno klasicizma (Palladija, Scamozzija, Baldassarea Longhena, Giuseppa Sardijska, Domenica Rossija, Antonija Tiralija i dr.).⁶⁹

Primjeri palače *fontego* na istočnoj obali Jadrana javljaju se u 17. stoljeću, i to u Istri i Boki kotorskoj, poput primjeric palača De Belli i Bergamoni-Tacco u Kopru ili palače Bujović (1694.) u Perastu.⁷⁰ U Dalmaciji je najreprezentativa-

67 RICHARD J. GOY, *Venetian vernacular architecture, Traditional housing in the Venetian lagoon*, Cambridge, 1989., 123–149. Usporediti također: PAOLO MARETTO, *La casa veneziana nella storia della città*, Venezia, 1987.

68 DEBORAH HOWARD, *The Architectural History of Venice*, London, 1980., 122–123.

69 ELENA BASSI, *Architettura del sei e settecento a Venezia*, Venezia, 1980.

70 Više o tome u: KATARINA HORVAT-LEVAJ, *Barokna arhitektura. Povijest umjetnosti u Hrvatskoj*, Zagreb, 2015., 463–466.

Split, palača Cindro, pročelje

tivnija palača *fontego* ostvarena u Splitu, u palači Cindro, a na visokoj je razini prezentira i palača Fozze u Zadru, no vrijeme njezina nastanka (1764.) je nakon palače Milesi.

Uz taj »uvezeni« venecijanski tip, u baroknom se razdoblju u dalmatinskim gradovima i dalje grade palače i kuće u slijedu gotičko-renesansne tradicije, s dvorištima ili atrijima unutar kojih su organizirana vanjska stubišta, galerije i trijemovi. Raskošna su rješenja te vrste ostvarena u 17. stoljeću u Korčuli (palača Ismaelis) ili Kotoru (palača Pima).⁷¹ Vanjštinu tih tradicionalnih rezidencija obilježava jednoliko nizanje otvora te oblikovanje balkona, koji se mogu protezati uz nekoliko otvora, ali i uz svaki otvor zasebno (palača Radošević u Hvaru).

71 Isto, 470–476.

No vratimo se Splitu, gdje se uz bogato nasljeđe gotičko-renesansnih palača s reprezentativnim atrijima i vanjskim stubištima, na čelu s dvije plače Papalić (Velika i Mala), u baroknom razdoblju 17./18. stoljeća gradi znatan broj palača, s kombinacijom tradicionalnih obilježja i novih stilskih poticaja iz Venecije, ali i drugih talijanskih središta.⁷² Među njima, uz palaču Milesi, svojom se monumentalnošću ističu još dvije palače – Cindro i Tartaglia.

Kao što je spomenuto, palača Cindro čisti je primjer tipa *palazzo fontego*. Riječ je o palači stare patricijske obitelji, smještenoj na razmjerno velikoj parceli u uskoj ulici što unutar Dioklecijanove palače povezuje Peristil s Pjacom (Krešimirova 3). Njezin dvokatni pročelni dio slijedi uobi-

72 PRIJATELJ (bilj. 8), 20–24; JAKAŠA (bilj. 8), 57–68.

Palača Cindro, stubište

čajenu venecijansku trodijelnu podjelu: iz središnjeg predvorja, postavljenog cijelom dubinom prizemlja, pristupa se u bočno smješteno dvokrako stubište, dok je tlocrtni raspored katova nešto složeniji jer je središnji prostor podijeljen na pročelnu dvoranu i začelno predvorje uz stubište. Samo stubište bogato je opremljeno svodovima, pilastrima i vijencima, a pristup krakovima naglašavaju dvojni lučni portali. Glavna kvaliteta palače Cindro i element koji potvrđuje da je riječ o venecijanskom projektu, njezino je ulično pročelje, naglašeno središnjim trodijelnim prozorom – *serlianom* – što osvjetljava dvoranu, dok su bočne zone rastvorene s po dva francuska prozora. Takvoj aksijalnoj kompoziciji podređena je postava dvaju portala u prizemlju te valovito oblikovanog *luminara* u zoni krovišta. *Serliana* je bliska venecijanskim uzorima po flankiranju središnjega lučnog

Split, palača Tartaglia, predvorje

nadvoja četverokutnim nadsvjetlima, a kao zamjetna novost na bočnim se prozorima javljaju prekinuti segmentni zabati. Bogatstvu oblikovanja tog pročelja, fine strukture od klesanaca, pridonose detalji poput balustara razvedena obrisa u parapetnim zonama svih otvora katova, ali i školjke umetnute u zabate te maskeroni na lukovima *serliana*. Palača stare plemićke obitelji Tartaglia, u kojoj je tip palače *fontego* nadopunjen poticajima iz drugih talijanskih sredina, smještena je u neposrednoj blizini palače Milesi, ali ne na trgu nego u uskoj ulici (Šubićeva 2). Nasuprot palači Cindro, a slično palači Milesi, pročelje je rastvoreno

pojedinačnim prozorskim osima, a naglasak na središnjoj zoni postignut je portalom s nadsvjetlom u prizemlju, francuskim prozorom s balustrima na katovima te središnjim *luminarom* u zoni krovišta. U sredini palače formirano je prostrano predvorje koje, kako je to vrlo često u Veneciji, visinski obuhvaća i bočne mezanine, no stubište nema bočnu nego osovinsku postavu, sa začelne strane predvorja, unutar malog svjetlika. Tako ostvarenu baroknu sceničnost potencira T raspored stubišnih krakova u predvorju (s efektom balustradom), dok je u višim etažama stubište uobičajeno dvokrako, ali opremljeno lučnim nadvojima i

Palača Tartaglia, pročelje

svodovima. Sve su to svjedočanstva postojanja znalačkog projektanta nadahnutog, prema mišljenju Krune Prijatelja, i nekim južnotalijanskim primjerima.⁷³

Ako sada sagledamo palaču Milesi u kontekstu spomenutih splitskih palača, ali i šire, u usporedbi sa suvremenom rezidencijalnom arhitekturom u Dalmaciji, moramo ustvrditi da su kod nje na inventivan način isprepleteni tradicija i novi venecijanski utjecaji. To se može analizirati na svim

73 KRUNO PRIJATELJ, Barok u Dalmaciji, u: Anđela Horvat – Radmila Matejčić – Kruno Prijatelj, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb. 1982., 681.

Palača Cindro, stubište

Palača Milesi, stubište

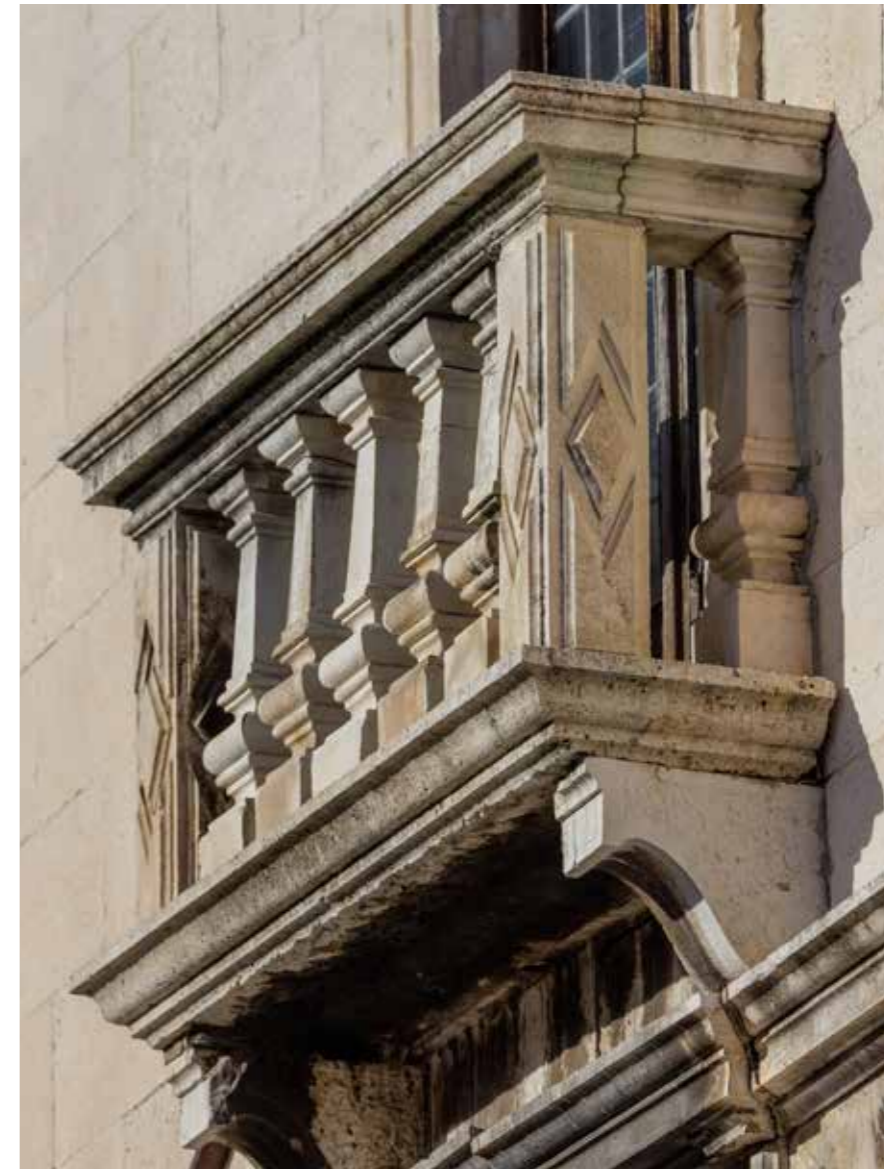
Palača, Milesi, detalji maskerona i balustara na pročelju

razinama, počevši od toga kako su organizirani ulaz u palaču i njezina vertikalna komunikacija. Naime, ne samo da se barokna palača Milesi koristi tradicionalnim prostornim elementom atrija, nego u svoju prostornu organizaciju uključuje zatečeni atrij starije rezidencije s gotičko-renesansnim portalom koji je samo minimalno redizajniran. No, uz atrij se formira inovativni tip dvokrakog stubišta organiziranog unutar zasebnoga zatvorenog prostora te opremljenog svodovima, pilastrima i dvojnim lučnim portalima na počecima krakova. Ako uzmemo u obzir da se stubište palače Cindro kao vezom između krakova koristi prostoro-

rom predvorja (dakle nije u cijelosti riješeno unutar vlastitog prostora), a da je stubište palače Tartaglia vjerojatno nastalo kasnije, ovo bi bilo prvo tako organizirano stubište u Splitu.⁷⁴ Iako atrij nema središnju pročelnu poziciju (već ugaonu začelnu), stubište je postavljeno bočno u odnosu prema glavnoj dvorani u reprezentativnim katovima palače. No dvorana se nije protezala, kao kod palača *fontego*,

⁷⁴ Za razliku od Dalmacije, gdje su dvokraka barokna stubišta unutar zasebnih prostora razmjerno rijetka, taj je tip vrlo čest u Dubrovniku. Više o tome u: KATARINA HORVAT-LEVAJ, *Barokne palače u Dubrovniku*, Zagreb – Dubrovnik, 2001., 71–99.

cijelom dubinom tlocrta, od pročelja do začelja, jer zadržan je središnji uzdužni nosivi zid, koji prostor dijeli na pročelni i začelni dio.

U takvoj dispoziciji nema središnje postave portala na glavnom pročelju, koje u prizemlju cijelo rastvaraju dućanski otvori na koljeno,⁷⁵ što je praćeno izostankom jačeg naglašavanja središnje osi i na katovima. Umjesto toga ovdje imamo jednoliki ritam otvora te balkone s kamenim ba-

⁷⁵ Tradicionalni element u takvom rastvaranju prizemlja istaknuo je i Cvito Fisković: FISKOVIĆ (bilj. 1), 12.

lustrima kao glavnim plastičnim elementom. Dakle, opet izražaj blizak dalmatinskoj tradiciji. No, samo oblikovanje otvora, s jakim profilacijama, izmjeničnim ritmom zabata (segmentni i trokutni na drugom katu) te snažnom horizontalnom i vertikalnom raščlambom, nadilazi lokalnu stambenu arhitekturu upućujući na utjecaje iz talijanske, odnosno venecijanske sredine. U tom su smislu osobito inovativni francuski prozori s razvedenim balustrima te prekinuti segmentni zabati unutar kojih su ubačeni dekorativni elementi.⁷⁶ Kada tome dodamo i finu obradu ziđa te urbanistički smještaj palače, njezine kvalitete postaju još istaknutije. U figurativnim detaljima pak, poput glava lavova, žena s dijademama i brkatih muškaraca, koji krase za glavne kamenove pročelnih prozora, ali i unutarnjeg portala, ponovno nalazimo objedinjene venecijansku tradiciju maskerona i domaću klesarsku školu, s tradicionalnom sklonošću prema »sitnom ukrasu«, koji se, prema riječima Cvite Fiskovića, u »ovoj Radovanovoj i Jurjevoj pokrajini provlačio i kroz 18. stoljeće«.⁷⁷

Kruno Prijatelj pak vidio je sličnosti palače Milesi s djelima Domenica Rossija u Veneciji.⁷⁸ Tako su prozori s balustradama glavni element raščlambe Rossijeve palače Cavagnis al ponte della Tetta, a primjenjuju ga i drugi suvremenici poput Andree Tiralija (palača Diedo) i Giorgia Massaria (palača Civran i Grassi).⁷⁹ No umjesto pokušaja atribucije na temelju tih podudarnosti, dodajmo samo da je projekt palače Milesi očito djelo znalačkog arhitekta, upoznatog s inovacijama suvremene stambene arhitekture u Veneciji, ponajprije u impostaciji stubišta te oblikovanju pročelnih otvora, a napose za taj kraj karakterističnih francuskih prozora. Zadržavanje starijih elemenata (atrij i portal) te primjenu tradicionalnih elemenata (dućanski otvori na cijelom glavnom pročelju) možemo pripisati i željama naru-

76 Poput, primjerice, palače Balbi u Veneciji. ELENA BASSI, *Palazzi di Venezia, Venezia*, 1976., 129.

77 FISKOVIĆ (bilj. 1), 12.

78 PRIJATELJ (bilj. 73), 682.

79 HORVAT-LEVAJ (bilj. 70), prema: BASSI (bilj. 69), 221, 273, 299, 329.

čitelja koji su, s jedne strane, svojim pučkim podrijetlom bili čvrsto ukorijenjeni u privređivanje trgovinom, a s druge su svojim novim statusom plemstva okrenuti želji za isticanjem. Ovo drugo je, osim u dimenzijama i finoći plastike, ostvareno u prvom redu urbanističkim smještajem na trgu, koji palači Milesi daje status najreprezentativnije splitske palače.

Prava vrijednost njezina interijera, koji je uz bogat namještaj i opremu zasigurno bio ukrašen oslicima, štukaturama i kamenom plastikom, ostat će do daljnjega nepoznanica, zbog devastacija koje su se dogodile u novije doba.

IV.2. Palača Milesi u vlasništvu Pezzolija

Zahvati nakon prelaska palače Milesi novim vlasnicima Pezzolijima potkraj prve polovice 19. stoljeća ne mogu se okarakterizirati drukčije nego kao umanjenje njezinih izvornih arhitektonskih vrijednosti. Pročelni otvori s olovnim nosačima stakla zamijenjeni su običnim prozorima, poništeni su otvori na koljeno, interijer je pregrađen usitnjavanjem prostora te formiranjem hodnika i predsoblja unutar nekadašnjih dvorana. Najveći je gubitak izvorne kvalitete zatvaranje i pregradnja atrija, praćena premještanjem krune bunara te na kraju rušenjem susjedne kapele sv. Jakova (1928.), što najvjerojatnije nema izravne veze s novim vlasnicima palače.

IV.3. Pomorski muzej

Još veći gubitak izvornih obilježja palače Milesi, od onog u prethodnim zahvatima, dogodio se tijekom njezine prenamjene u Pomorski muzej 1949. – 1956. godine. Naime, iako je u toj obnovi, u organizaciji Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti te pod nadzorom Konzervatorskog zavoda za Dalmaciju, rekonstruirano pročelje palače, izvorni unutarnji prostor gotovo je potpuno poništen. No interijer obnovljen prema projektu splitskog arhitekta Budi-

mira Pervana dobio je novu kvalitetu i u prostornoj organizaciji i u opremi. Stoga ovaj zahvat treba valorizirati s dva aspekta – konzervatorskog i projektantskog.

IV.3.1. Valorizacija konzervatorskog pristupa

Obnoviti baroknu palaču visoke kvalitete tako da se poruše svi zidovi osim stubišta te da se izvede armiranobetonska konstrukcija s novim tlocrtnim rasporedom, potpuno je neprihvatljivo. Uz gubitak građevne strukture, u tom su zahvatu izgubljeni izvorni formati najreprezentativnijih prostora, poput atrija u prizemlju ili dvorana na katovima, a i sama je organizacija očuvanog stubišta u ulaznom dijelu radikalno promijenjena. Gotovo jednaka šteta povijesnoj istini i izvornosti nanesena je provizornom ugradnjom starijih elemenata arhitektonske plastike, od kojih su neki samo premješteni, neki su pronađeni u palači tijekom obnove i ugrađeni na nova mjesta, a za neke se niti ne zna odakle potječu. U narušavanje povijesne slojevitosti palače, proizašlo iz površne procjene pregrađene unutrašnjosti kao uništene, spada i potpuni izostanak pisane dokumentacije o zatečenom stanju (osim arhitektonske snimke tlocrta zatečenog stanja). Ipak, istraživanja palače Milesi, koja je proveo Kruno Prijatelj, rezultirala su rekonstrukcijom pročelja, što se može ocijeniti uspješnim.

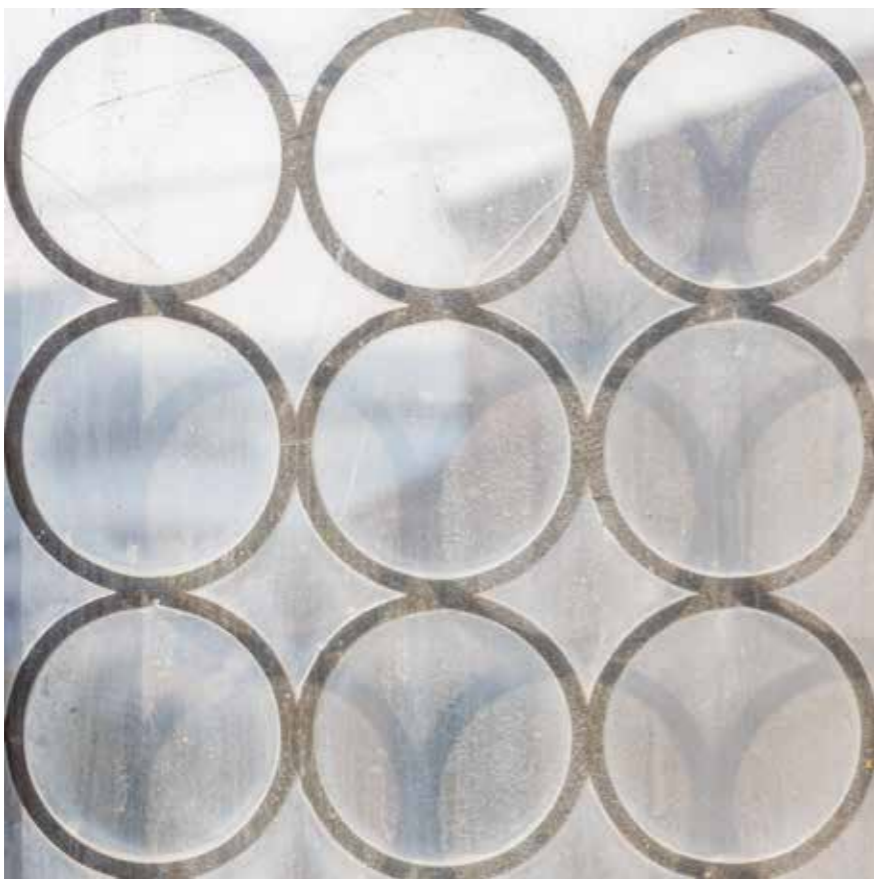
IV.3.2. Valorizacija projekta muzeja

Ako se projekt preuređenja palače u muzej valorizira neovisno o činjenici gubitka povijesnih struktura, on se s estetskog i funkcionalnog stajališta može ocijeniti vrlo uspješnim. Uostalom, taj je zadatak bio povjeren dokazanom splitskom arhitektu i urbanistu Budimiru Pervanu (1910. – 1982.), školovanom u Pragu, s važnim opusom u Splitu i Dalmaciji.⁸⁰ Uz brojne projekte obiteljskih kuća i zgrada

80 Budimir Pervan: *iz arhiva arhitekta*, Studije 1, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2019. Usporediti također: ANTUN BAĆE, *Arhitektura Dubrovnika između dva svjetska rata*, Zagreb, 2023., 416–427.

Svod iznad podesta stubišta u prizemlju preoblikovan
prilikom prenamjene palače u Pomorski muzej prema
projektu Budimira Pervana iz 1949. godine

Elementi oblikovani prilikom prenamjene palače u Pomorski muzej, 1949. – 1956., okno prozora, rešetka vratnica, ograda stubišta

javne namjene, Pervan se istaknuo i u adaptacijama drugih zaštićenih građevina u splitskoj povijesnoj jezgri, poput uređenja sklopa srednjovjekovnih kuća uz Vestibul za radne prostore Urbanističkog zavoda Dalmacije, nadalje projekta obnove sklopa zgrada u Dioklecijanovoj ulici i na Carrarinoj poljani (1963.) te projekta uređenja poslovnog prostora u kući Brajović na Peristilu.⁸¹

81 PLEJIĆ (bilj. 44), 28; TONKO MAROEVIĆ, Graditelj novoga u starom – kratki zapis za Budimira Pervana, u: *Budimir Pervan: iz arhiva arhitekta*, Studije 1, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2019., 15–17.

Novooblikovani interijer palače Milesi dobio je Pervanovim projektom novu prostornost i reprezentativnost, ostvarenu s nekoliko spretnih korekcija zatečenog stanja. Ponajprije pomicanjem pregradnog zida između zapadnog i istočnog dijela palače, povećano je ulazno predvorje u prizemlju. Time je ujedno omogućeno formiranje prostranog pretprostora (podesta) stubišta, koji se s pozicije neposredno uz ulaz u palaču povlači u dubinu predvorja. Isticanjem ključnih točaka sekundarno ugrađenim portalima – jednim nasuprot glavnom ulazu i drugim na spoju podesta i dućana, povećana je reprezentativnost ulaznog prostora. U većem

pak istočnom dijelu palače, rušenjem središnjega nosivog zida i njegovom zamjenom armiranobetonskim pilonima, formirane su u svim etažama velike dvorane, nužne za muzejsku, ali i svaku drugu reprezentativnu namjenu. Prateća oprema (popločenja, stolarija, bravarija, rasvjetna tijela) skladno je oblikovana, povezujući asocijacije na povijesni interijer i novu namjenu Pomorskog muzeja.

Palača Milesi

Prijedlog konzervatorskih smjernica za obnovu palače Milesi temelji se na visokoj valorizaciji izvorne faze gradnje, ali i na činjenici da je njezin prvotni izgled bio tijekom 19./20. stoljeća narušen te da je u prenamjeni u Pomorski muzej 1949. –1956. godine interijer bio gotovo potpuno poništen, dok je glavno pročelje znalački rekonstruirano. Istodobno sa spomenutim projektom obnove, koji potpisuje poznati splitski arhitekt Budimir Pervan, u interijeru palače ostvarena je nova arhitektonska kvaliteta.

Prema tome, iako bi idealno bilo cijelu palaču vratiti u izvorno stanje, što podrazumijeva otvaranje atrija te rekonstrukciju unutarnjih zidova i opreme, takav pristup na temelju zatečene strukture i dostupnih arhivskih podataka više nije moguć. Naime, iako je prijašnji tlocrt svih etaža ucrtan u projekt iz 1949. godine, za cjelokupnu rekonstrukciju nedostaju podatci o rastvaranju zidova prema atriju te o oblikovanju unutarnjih portala, stropova i opreme općenito. I samo stubište, koje je u navedenoj obnovi većim dijelom ostalo sačuvano, jakim zahvatom promjene mjesta ulaza i pozicije prvog kraka, kao i proizvoljnom ugradnjom starijih elemenata arhitektonske plastike, izgubilo je potencijal za jednostavno vraćanje u prvotno stanje.

Stoga se kao realniji prijedlog obnove nameće odluka da se zadrži zatečena prostorna organizacija koju je palača dobila u spomenutoj obnovi. Navedeno potkrepljuje i činjenica da je tom prenamjenom stambenog u muzejski prostor oblikovan novi kvalitetan interijer s povećanim ulaznim prostorom i velikim dvoranama na sva tri kata, koji je bio primjeren ne samo Pomorskom muzeju nego odgovara i današnjoj namjeni sjedišta Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU. Uz urede, Zavod, naime, uključuje i velike prostore za održavanje predavanja, prezentacija i izložbi.

Osim zadržavanja tlocrta interijera, uz moguće manje funkcionalne promjene, predlaže se zadržati i obnoviti prateću opremu (vratnice, ugrađene ormare, ograde i rasvjetna tijela od kovanog željeza, popločenja podova), koja ima estetsku vrijednost i primjerena je prostoru. Zadržavanje opre-

me nije, međutim, obvezujuće te bi u obzir moglo doći i njezino redizajniranje.

Vanjština palače, koja je na uličnim pročeljima u obnovi pedesetih godina 20. stoljeća bila znalački rekonstruirana, treba ostati sačuvana, uz nužnu sanaciju kamene plastike te moguće manje izmjene na sporednim pročeljima, a ponajprije dvorišnom začelju.

V.1. Unutrašnjost

Postojeću tlocrtnu organizaciju predlaže se sačuvati na svim etažama u najreprezentativnijim prostorima kao što su ulazno predvorje, stubište i dvorane, a osobito dvorane na prvom i drugom katu. U ostalim sporednim prostorima te u potkrovnom trećem katu moguće su manje promjene, odnosno oblikovanje prostora je slobodno. Uz postojeću namjenu ureda i dvorana za prezentacije u planu je u palači smjestiti i galeriju slika.

V.1.1. Prizemlje

Najreprezentativniji je dio prizemlja ulazno predvorje, formirano na mjestu nekadašnjeg atrija. Prostor se predlaže sačuvati u postojećem formatu, premda bi za vraćanje kvalitete interijera bilo znatno bolje ponovno uspostaviti otvoreni prostor atrija. No s obzirom na to da nema ni podataka o izgledu njegova zapadnog zida, koji je srušen, a koji je sigurno bio rastvoren, takav prijedlog teško može biti konzervatorski utemeljen, bez pronalaska novih podataka. U prostoru predvorja predlaže se također zadržati sekundarno ugrađen maniristički portal, koji pridonosi estetski i dignitetu prostora. Isto vrijedi i za barokni portal naknadno uzidan na spoju podesta stubišta i dućana.

Tijekom radova u obnovi trebalo bi arheološkim sondama ispitati cisternu te eventualne tragove starijeg popločenja. Predlaže se također arheološkim sondama istražiti kapelicu sv. Jakova i, ako je moguće, prezentirati njezine ostatke.

Renesansni kameni dovratnik, odložen u predvorju, čiji je pandan ugrađen u stubištu, u budućoj obnovi ne bi smio biti zametnut, nego ga treba pohraniti ili prezentirati na prikladnome mjestu. Vrijednosti prostora nekadašnjeg atrija pridonijelo bi vraćanje na izvornu poziciju krune cisterne s grbom Milesija, izložene u Arheološkom muzeju.

U preostalom dijelu prizemlja, koje zauzimaju knjižara sa skladištem i donedavno banka, formiranje tlocrtnog rasporeda je slobodno, uz nužnost zadržavanja dućanskih otvora na koljeno.

V.1.2. Stubište

Stubište se također obnavlja u zatečenom stanju, koje uključuje izvornu organizaciju (između prvog međupodesta i trećeg kata) te preoblikovane dijelove na samom početku i kraju stubišta. Čuvanje stubišta podrazumijeva zadržavanje kamenih stuba i kamenih popločenja, koja također djelomično potječu iz izvorne faze, a djelomično iz spomenute obnove. Prije bilo kakvih zahvata nužno je detaljno sondirati svodove te izraditi restauratorski elaborat, s obzirom na to da su ovdje velikim dijelom zadržani starija žbuka i naliči. Tek će se tada moći donijeti precizne smjernice za obradu zidnih ploha, uz napomenu da svakako treba zadržati i restaurirati oslike u medaljonima iznad stubišnih krakova. Sa zidova stubišta nužno je ukloniti novije naliče akrilnog sastava te budući vapneni nalič uskladiti s nalazima restauratorskog sondiranja na svodovima.

Restaurirati treba i kamenu plastiku, koliko god ona bila raznorodna (izvorna barokna, naknadno ugrađena renesansna, replike). U tom se smislu predlaže posebno pomno obnoviti herme i pilastre s biljnom ornamentikom. U sklopu zadržavanja kamenih elemenata, posebno su vrijedni lučni portali na katovima, ali i ulaz u spremište ispod stuba, na kojemu, uz kameni okvir, treba sačuvati i izvorne vratnice. S obzirom na to da je na ulazu iz stubišta u prostor prvog kata izvorni portal zamijenjen novim, predlaže se i

na tomu mjestu izraditi repliku, prema uzoru na odgovarajuće portale u drugom i trećem katu, no to nije obavezno.

Detaljnije upute o dodatnom restauratorskom sondiranju svodova te restauraciji medaljona i kamene plastike stubišta sadržane su u poglavlju VI. ovog elaborata.

V.1.3. Prvi kat

U prostoru prvog kata trebalo bi zadržati dvoranu te bočne prostorije sa svake strane stubišta – urede i knjižnicu. Element koji je potrebno preoblikovati armiranobetonski su piloni obloženi knaufom. Preoblikovanje se predlaže i za sniženi strop s rasvjetnim tijelima (reflektorima). U predso-blju treba zadržati kameno popločenje poda, a u bočnim prostorijama parket, dok za dvoranu u obzir dolazi i drugi tip podne obloge, primjeren velikom i reprezentativnom prostoru.

V.1.4. Drugi kat

Na drugom katu, ovisno o potrebama, može se također zadržati dvoranu i bočne prostorije uz stubište.

V.1.5. Treći kat

Oblikovanje prostora u trećem katu je slobodno.

V.1.6. Potkrovlje

Prostor potkrovlja može se privesti nekoj tehničkoj namjeni (ugradnja strojarskih instalacija i sl.), a može poslužiti za urede kao čuvaonica. S obzirom na to da krovna konstrukcija datira iz sredine 20. stoljeća, te da nema posebne oblikovne vrijednosti, nije ju potrebno zadržati vidljivom. Međutim, ako će trebati u potkrovlju smjestiti rashladnike, oni moraju biti na manje vidljivoj sjevernoj strani. Isto vrijedi i za krovne prozore. U sklopu uređenja potkrovlja trebalo bi urediti i terasu (primjereno popločenje i ograda).

V.1.7. Unutarnja oprema

Sve kamene elemente opreme treba sačuvati i restaurirati, kako je istaknuto i u poglavlju VI. ovog elaborata. Posebno se u vezi s tim ističu kameni portali u predvorju i stubišnom prostoru, nadalje kamene herme i pilastri u stubištu te konzole i rozete svodova u stubištu. Kamin u dvorani prvog kata već je restauriran tako da na njemu nisu potrebni daljnji zahvati.

Unutarnju stolariju, nastalu najvećim dijelom tijekom prenamjene prostora u Pomorski muzej, predlaže se također sačuvati i urediti, a isto se odnosi i na drugu opremu interijera iz tog vremena, ponajprije na elemente od kovanog željeza, bravariju, ograde i rasvjetna tijela. No, kako je već spomenuto, nije isključena ni mogućnost dizajniranja nove unutarnje opreme.

Vanjsku stolariju, restauriranu prema nacrtu pročelja iz 1751. godine, a koja se sastoji od drvenih balkonskih vrata i prozora s olovnim nosačima stakala, treba zadržati i prema potrebi obnoviti ili zamijeniti replikama.

Na primjeren način treba urediti i stolariju krovnih prozora, koji moraju ostati drveni.

V.2. Vanjština

Vanjština palače obnavlja se u postojećem obliku, uz moguće manje izmjene na sporednim pročeljima. Uz čišćenje kamene strukture, s posebnom pozornošću valja sanirati i restaurirati kamenu arhitektonsku plastiku, a osobito onu na glavnom pročelju, koja je u lošem stanju.

V.2.1. Glavno južno pročelje

Glavno pročelje rekonstruirano je u izvornom stanju tijekom prenamjene palače u Pomorski muzej. Vraćeni su dućanski otvori na koljeno u prizemlju, pregrađeni tijekom 19./20. stoljeća, te su rekonstruirana prozorska krila. S obzirom na to da je nedavno otpao komad kamene plastike,

nužna je sanacija svih kamenih elemenata plastike i dekoracije. Balkon na prvom katu već je saniran.

V.2.2. Bočno zapadno pročelje

Na zapadnom je pročelju najzahtjevniji element za restauraciju gotičko-renesansni portal nekadašnjeg atrija, ujedno i glavni ulaz u palaču. Vrlo pomno treba očistiti njegove kapitule s anđeoskim glavama i akantom. Prema sačuvanoj dokumentaciji (stare fotografije u Konzervatorskom odjelu u Splitu), u južnom je dijelu prizemlja bio lučni otvor koji je pedesetih godina 20. stoljeća zazidan. Moguća je njegova rekonstrukcija prema uzoru na odgovarajuće otvore pročelja, no to nije nužno. Kao nagrđujući element koji treba preoblikovati ističe se rešetkasti otvor prvog međupodesta stubišta.

V.2.3. Bočno istočno pročelje

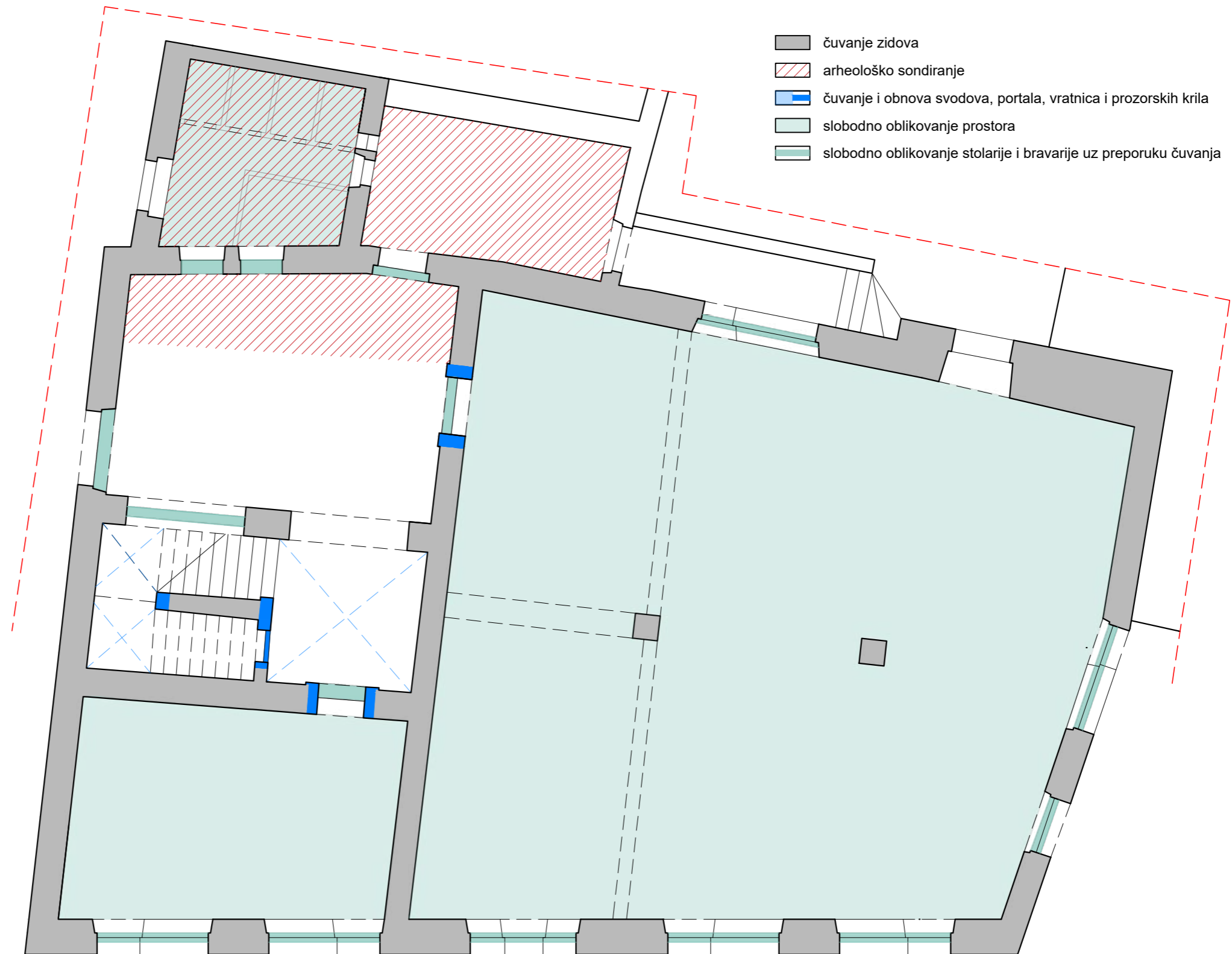
Na istočnom pročelju tijekom obnove nisu potrebni veći zahvati, osim sanacije arhitektonske plastike.

V.2.4. Sjeverno začelje

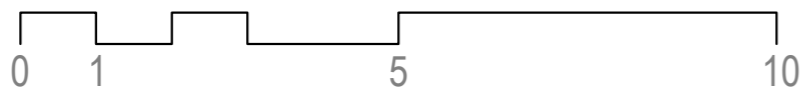
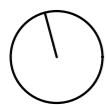
Cijelo je dvorišno začelje preoblikovano u obnovi 1949. – 1956. godine, kada su probijeni novi otvori, a kamena je ploha ožbukana cementnom žbukom. Tijekom obnove potrebno je otući žbuku te ovisno o nalazima eventualno prezentirati starije elemente kamene plastike. U postojećem je stanju vidljiv samo segment gotičkog luka na prvom katu, koji treba ostati saniran i prezentiran. Pri novom žbukanju nužno je upotrijebiti vapnenu žbuku.

V.2.5. Krovište

Krovište, koje je također cijelo obnovljeno pedesetih godina 20. stoljeća, treba ostati sačuvano u postojećem nagibu i s pokrovom od kupa kanalice. Terasu iznad atrija treba zadržati jer asocira na nekadašnji atrij. Sastavni je dio

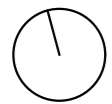
TLOCRT PRIZEMLJA

Prijedlog konzervatorskih smjernica za prizemlje

TLOCRT 1 KATA

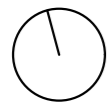

Prijedlog konzervatorskih smjernica za prvi kat

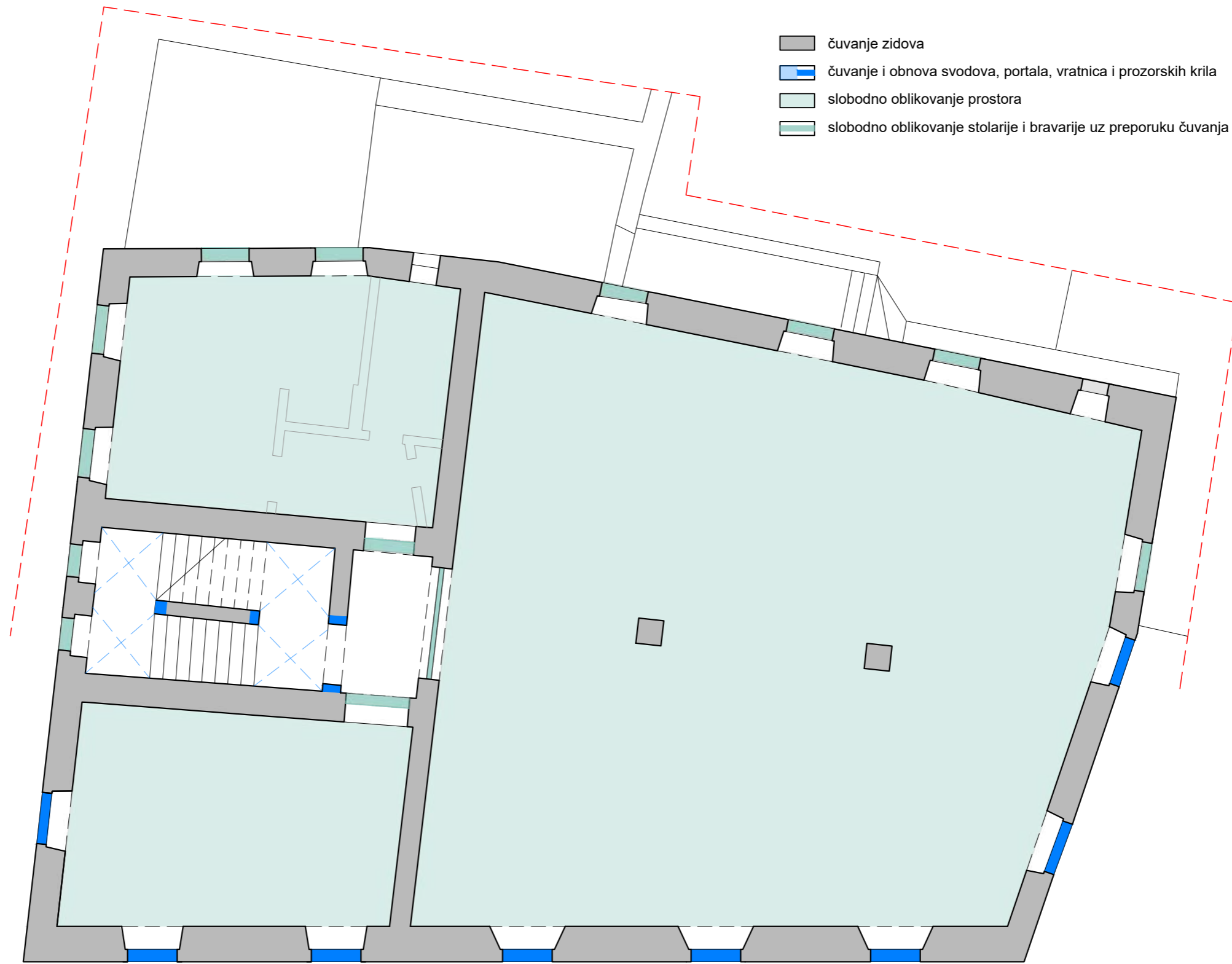
- čuvanje zidova
- čuvanje i obnova svodova, portala, vratnica i prozorskih krila
- slobodno oblikovanje stolarije i bravarije uz preporuku čuvanja

TLOCRT 2 KATA

Prijedlog konzervatorskih smjernica za drugi kat

TLOCRT 3 KATA

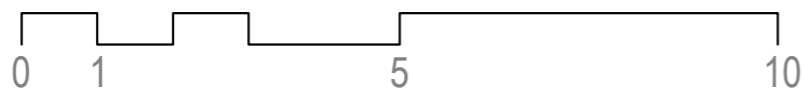

Prijedlog konzervatorskih smjernica za treći kat

- čuvanje zidova i okvira otvora
- čuvanje i rekonstrukcija prozorskih krila
- slobodno oblikovanje prozorskih krila i vratnica uz preporuku čuvanja

JUŽNO PROČELJE

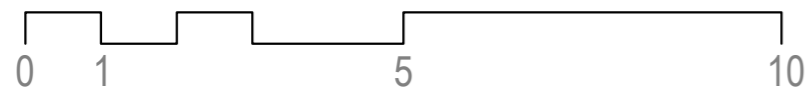

Prijedlog konzervatorskih smjernica za južno pročelje

- čuvanje zidova i okvira otvora
- čuvanje i rekonstrukcija prozorskih krila
- slobodno oblikovanje prozorskih krila i vratnica uz preporuku čuvanja

ISTOČNO PROČELJE

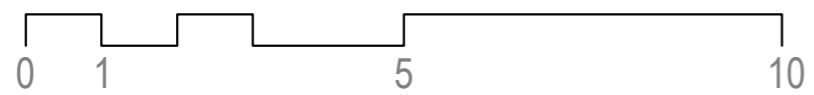

Prijedlog konzervatorskih smjernica za istočno pročelje

- čuvanje zidova i okvira otvora
- čuvanje i rekonstrukcija prozorskih krila
- slobodno oblikovanje prozorskih krila i vratnica uz preporuku čuvanja
- moguće otvaranje
- rekonstrukcija

ZAPADNO PROČELJE

Prijedlog konzervatorskih smjernica za zapadno pročelje

uređenja krovišta i obnova izvornih mansardnih prozora s elementima kamene plastike. Naknadne krovne prozore može se zadržati, jer su zabilježeni već na fotografijama s početka 20. stoljeća, a i oblikovno su prihvatljivi. Ne bi se smjelo probijati nove prozore, pogotovo ne na eksponiranoj južnoj strani.

V.3. Instalacije

Prilikom obnove potrebno je na suvremen način riješiti problem grijanja i hlađenja, tim više što se u palači planira urediti galerija slika, za što su potrebni posebni mikroklimatski uvjeti. Taj problem trebalo bi riješiti dizalicom topli-

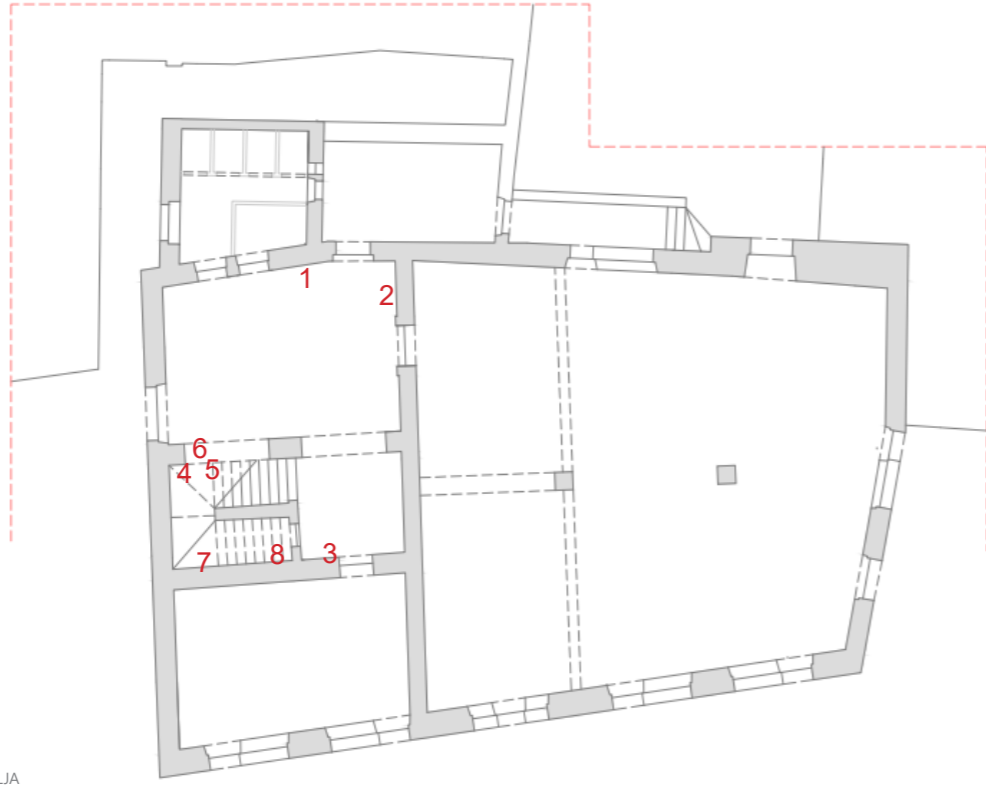
ne, najbolje geotermalnom (da se izbjegne buka). U svakom slučaju nisu dozvoljeni izvana vidljivi klima uređaji, te instalacije valja prilagoditi povijesnoj vrijednosti palače.

V.4. Zaključci i smjernice za daljnje radove

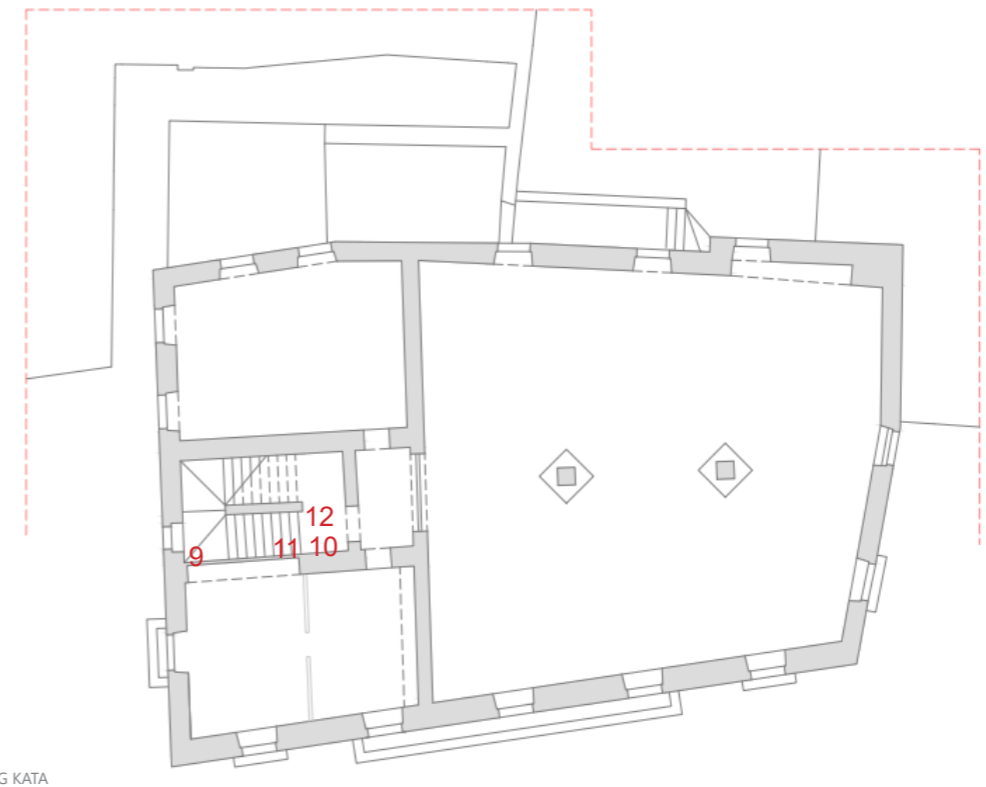
Prema tome, tijekom obnove palača Milesi čuva se u zatečenom stanju, uz nužnost restauracije unutarnje i vanjske arhitektonske plastike te moguće funkcionalno i estetsko preoblikovanje u određenim zonama interijera. Kao preduvjet za obnovu, trebalo bi izraditi arhitektonsku snimku postojećeg stanja cijele građevine izvedene snimanjem geodetskim instrumentima i 3D tehnikom laserskog skeni-

ranja/snimanja, kao i snimak dronom te izraditi nacрте (tlocrti, presjeci, pročelja i svi potrebni detalji) u BIM formatu (*.rvt). Iako je konstrukcija izvedena u armiranom betonu, treba izraditi statički i geomehanički elaborat. To je tim više potrebno jer postoji sumnja da građevina tone, na što ukazuju pomaci u arhitektonskoj plastici pročelja. Palaču također valja uključiti u energetska obnova, unutar granica koje dopuštaju njezine povijesne strukture koje ne smiju prilikom zahvata te vrste biti narušene. Tijekom radova u obnovi nužan je konzervatorski nadzor, koji bi uključio dodatna sondiranja – arheološka u atriju i na mjestu srušene kapelice te restauratorska na svodovima stubišta. Izradu restauratorskog elaborata o sondiranju u stubištu moguće je izvesti i prije početka obnove palače.

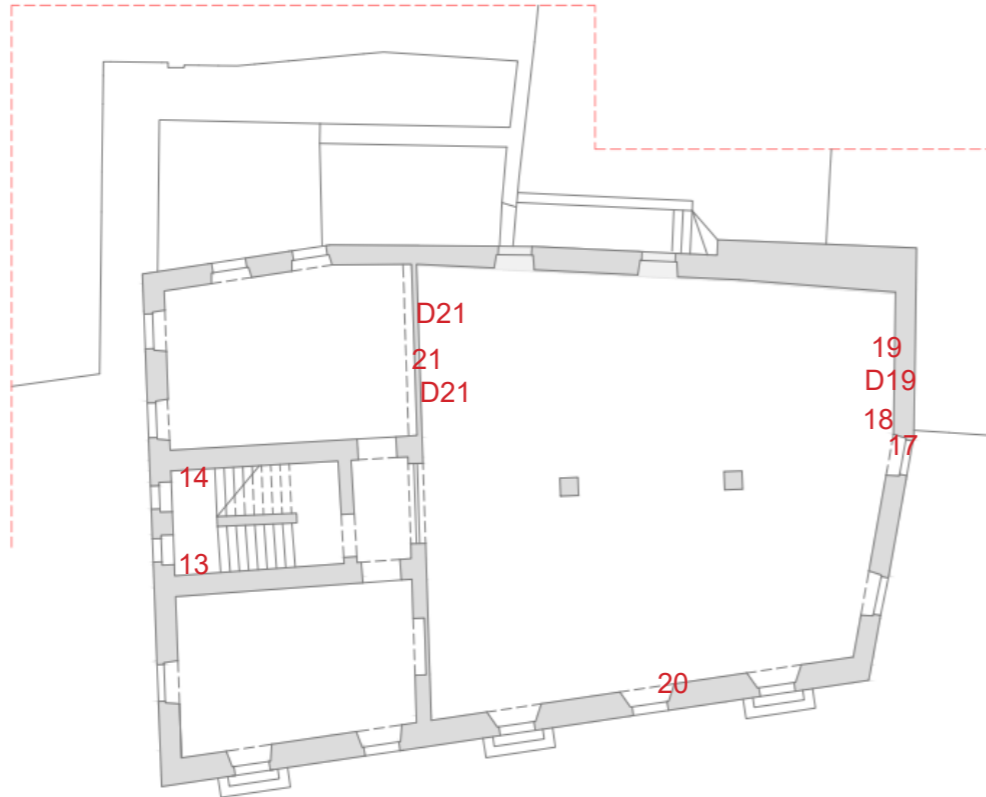
Tlocrti s označenim pozicijama izvedenih istraživačkih sondi

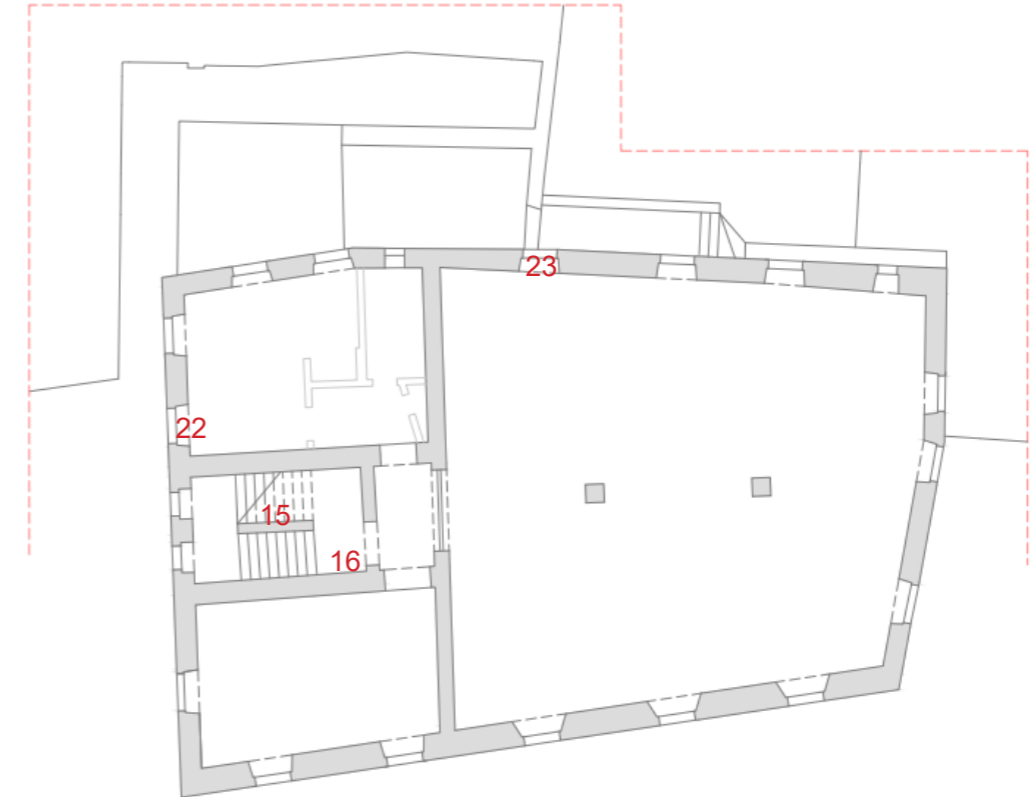
TLOCRT PRIZEMLJA

TLOCRT PRVOG KATA

TLOCRT DRUGOG KATA

TLOCRT TREĆEG KATA

VI.1. Opis istraživačkih sondi

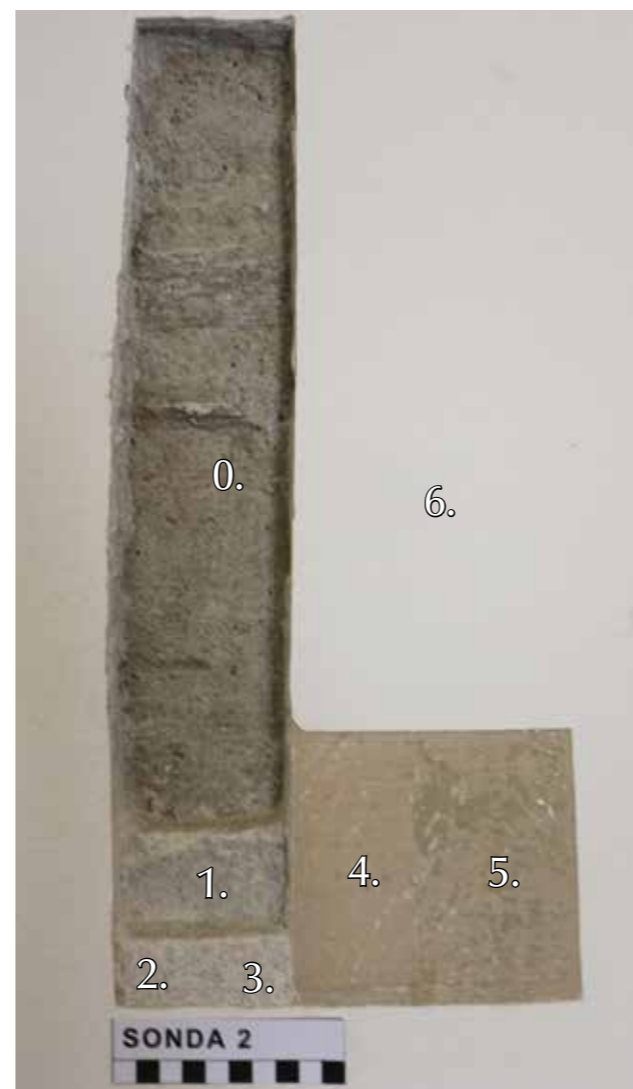
SONDA 1

1. opečna građa
2. podložna vapneno-pješčana žbuka
3. završna vapneno-pješčana žbuka
4. podloga od vapnenog bjelila
5. nalič ružičaste boje
6. nalič maslinastozelene boje
7. zatečeni nalič bijele boje

Sonda 1 otvorena je na sjevernom zidu atrija u prizemlju. Stratigrafskom sondom istraženi su slojevi građe, žbuke i naliča. Opečna građa izvedena je od pune opeke standardnih dimenzija vezanih vapneno-pješčanom žbukom. Vezivna žbuka svjetlosive boje punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla, granulacije od 0 do 1 cm. Građa je zatečena u donekle dobrom stanju, vidljiva su površinska oštećenja opeka. Na građu je nanescena

vapneno-pješčana žbuka izvedena u dva sloja. Podložna žbuka ravnomjernog nanosa debljine 1 cm punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,5 cm. Završna žbuka istog sastava punjena je sitnijim agregatom granulacije od 0 do 0,2 cm. U strukturi žbuke vidljiva je manja količina čestica mljevenog ugljena. Fina završna obrada žbuke dodatno je zaglađena debljim slojem vapnenog bjelila. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, mjestimice su vidljivi fragmenti drugih obojenja, što upućuje na moguću polikromiju ili ostatke uklonjenih ličenih slojeva povijesnih obnova. Zatečen je u dosta lošem stanju, praškaste strukture. Slijedi nalič zelene boje maslinastog tona, također vapnenog sastava. Zatečen je u dosta lošem stanju, praškaste strukture i loše adhezije. Zatečeni nalič bijele je boje i debljeg nanosa.

SONDA 2

1. armiranobetonska građa
2. podložna vapneno-pješčana žbuka
3. završna vapneno-pješčana žbuka
4. podloga od vapnenog bjelila
5. nalič ružičaste boje
6. nalič maslinastozelene boje
7. zatečeni nalič bijele boje

Sonda 2 otvorena je na sjevernom dijelu istočnog zida atrija u prizemlju. Stratigrafskom sondom istraženi su slojevi građe, žbuke i naliča. Na istraženom mjestu otkrivena je armiranobetonska građa, najvjerojatnije izvedena kao ojačanje postojećeg zida. Na građu je nanescena vapneno-pješčana žbuka izvedena u dva sloja. Podložna žbuka ravnomjernog nanosa debljine 1 cm punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,5 cm. Završna žbuka istog sastava punjena je sitnijim agregatom granulacije od 0 do 0,2 cm. U strukturi žbuke vidljiva je manja količina čestica mljevenog ugljena. Fina završna obrada žbuke dodatno je zaglađena debljim slojem vapnenog bjelila. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, mjestimice su vidljivi fragmenti drugih obojenja, što upućuje na moguću polikromiju ili ostatke uklonjenih ličenih slojeva povijesnih obnova. Zatečen je u dosta lošem stanju, praškaste strukture. Slijedi nalič zelene boje maslinastog tona, također vapnenog sastava. Zatečen je u dosta lošem stanju, praškaste strukture i loše adhezije. Zatečeni nalič bijele je boje i debljeg nanosa.

SONDA 3

1. kameni portal
2. opečna građa
3. završna vapneno-pješčana žbuka
4. nalič ružičaste boje
5. nalič žute boje
6. zatečeni nalič bijele boje

Sonda 3 otvorena je uz desni dovratnik kamenog portala na istočnom zidu atrija u prizemlju. Sonda je otvorena radi mogućeg pronalaska starije žbuke i naliča neposredno uz stariji kameni portal. Kamenu je portal površinski ravnomjerno štokane završne obrade s 2 cm rubne pasice fine završne obrade. Uz okvir pronađena je opečna građa ugradnje. Na građu je nanescena vapneno-pješčana žbuka izvedena u dva sloja. Podložna žbuka ravnomjernog nanosa debljine 1,5 cm punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,5 cm. Završna žbuka istog sastava punjena je sitnijim agregatom granulacije od 0 do 0,2 cm. U strukturi žbuke vidljiva je manja količina čestica mljevenog ugljena. Fina završna obrada žbuke dodatno je zaglađena debljim slojem vapnenog bjelila. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, mjestimice su vidljivi fragmenti drugih obojenja, što upućuje na moguću polikromiju ili ostatke uklonjenih ličenih slojeva povijesnih obnova. Zatečen je u dosta lošem stanju, praškaste strukture. Slijedi

SONDA 4

1. opečna građa
2. podložna vapneno-pješčana žbuka
3. završna vapneno-pješčana žbuka
4. nalič ružičaste boje
5. nalič žute boje

Sonda 4 otvorena je na sjevernom zidu prvog kraka stubišta između prizemlja i mezanina. Sonda je otvorena na mjestu postojeće pukotine kako bi se utvrdilo stanje žbukanih slojeva i građe. Građa je izvedena od pune opeke povezane vapneno-pješčanom žbukom. Na istraženoj poziciji građa je zatečena u donekle dobrom stanju s vidljivim trunim stanjem vezivne žbuke. Na građu je nanescena vapneno-pješčana žbuka izvedena u dva sloja. Podložna žbuka ravnomjernog nanosa debljine 1 cm punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,5 cm. Završna žbuka istog sastava punjena je sit-

nalič žute boje zagasitog tona, vapnenog sastava, koji je kronološki u sloju s naličem maslinastozele- ne boje iz prethodne dvije sonde. Zatečen je u dosta lošem stanju, praškaste strukture i loše adhezije. Zatečeni nalič bijele je boje i debljeg nanosa.

nijim agregatom granulacije od 0 do 0,2 cm. U strukturi žbuke vidljiva je manja količina čestica mljevenog ugljena. Fina završna obrada žbuke dodatno je zaglađena debljim slojem vapnenog bjelila. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, mjestimice su vidljivi fragmenti drugih obojenja, što upućuje na moguću polikromiju ili ostatke uklonjenih ličenih slojeva povijesnih obnova. Zatečen je u dosta lošem stanju, praškaste strukture. Slijedi nalič žute boje zagasitog tona, također vapnenog sastava. Zatečen je u donekle dobrom stanju.

SONDA 5

1. završna vapneno-pješčana žbuka
2. nalič ružičaste boje
3. nalič zelene boje
4. zatečeni nalič bijele boje

Sonda 5 otvorena je na zapadnom zidu unutar lučnog nadvoja prvog kraka stubišta između prizemlja i mezanina. Završna žbuka vapneno-pješčanog sastava punjena je sitnijim agregatom granulacije od 0 do 0,2 cm. U strukturi žbuke vidljiva je manja količina čestica mljevenog ugljena. Fina završna obrada žbuke dodatno je zaglađena debljim slojem vapnenog bjelila. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, mjestimice su vidljivi fragmenti drugih

obojenja, što upućuje na moguću polikromiju ili ostatke uklonjenih ličenih slojeva povijesnih obnova. Zatečen je u dosta lošem stanju, praškaste strukture. Slijedi nalič maslinastozelene boje, najvjerojatnije uljnog sastava. Zatečen je u donekle dobrom stanju, loše adhezije, ljuskasto se odvaja od podloge. Zatečeni nalič svijetlog pješčanog tona, najvjerojatnije je akrilnog sastava.

SONDA 6

1. završna vapneno-pješčana žbuka
2. podslik svjetložute boje
3. nalič ružičaste boje
4. zatečeni nalič svijetlog pješčanog tona

Sonda 6 otvorena je na zapadnom zidu unutar lučnog nadvoja prvog kraka stubišta između prizemlja i mezanina. Podložna žbuka ravnomjernog nanosa debljine 1 cm punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog poddijetla granulacije od 0 do 0,5 cm. Završna žbuka istog sastava punjena je sitnijim agregatom granulacije od 0 do 0,2 cm. U strukturi žbuke vidljiva je manja količina čestica mljevenog ugljena. Fina završna obrada žbuke dodatno je zaglađena debljim slojem vapnenog bjelila. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, izveden na podlozi svjetložutog tona. Nalič ružičaste boje polikroman je, vizualnim pregledom uočena su tamnija i svjetlija obojenja, moguće je da se radi o mramorizaciji. Zatečen je u donekle dobrom stanju, praškaste strukture. Slijedi nalič žute boje zagasitog tona, također vapnenog sastava. Zatečen je u donekle dobrom stanju.

SONDA 7

1. kamen
2. nalič/podloga svjetložute boje
3. nalič žute boje
4. zatečeni nalič pješčanog tona

Sonda 7 otvorena je na zapadnom zidu mezanina između prizemlja i kata. Sonda je otvorena u impostu luka uz kameni polukapitel. Prezentacijska sonda većih dimenzija otvorena je kako bi se dodatno istražio najstariji nalič žućkasto-ružičasto obojen. Na bočnim stranama kamenog polukapitela vidljiva je linija nekadašnje pozicije uglavljenja u zid. Kameni element najvjerojatnije je demontiran i ponovno ugrađen tijekom veće povijesne obnove. Kamen je zatečen u donekle dobrom stanju, s vidljivim mehaničkim rubnim oštećenjima i slojevima starijih naliča te nakupinama nečistoća na površini. Nalič svjetložute boje i lazurnog obilježja podloga je za ružičasti nalič, koji zatičemo na gotovo svim istraženim pozicijama. Na niže istraženim pozicijama ružičasti nalič najvjerojatnije je dio visokog slikanog sokla. Slijedi nalič žute boje i vapnenog sastava.

Zatečeni nalič pješčanog tona najvjerojatnije je akrilnog sastava.

SONDA 8

1. nalič ružičaste boje
2. nalič žute boje
3. zatečeni nalič pješčanog tona

Sonda 8 otvorena je na sjevernom zidu drugog kraka stubišta između prizemlja i kata. Prezentacijska sonda većih dimenzija otvorena je kako bi se dodatno istražio najstariji nalič žučkasto-ružičastog obojenja. Na podlozi svjetložu-

tog tona i lazurnog obilježja pronađen je polikromni nalič ružičastih tonova i vapnenog sastava, najvjerojatnije se radi o slikanom visokom soklu. Nalič je zatečen u dosta lošem stanju, površina je oštećena nanosom naknadnih ličenih slojeva. Površinski je vidljiv blagi sjaj, najvjerojatnije je površina završno premazana slojem voštane paste. Slijedi nalič svjetložute boje vapnenog sastava, praškaste i krhke strukture. Zatečeni nalič pješčanog tona najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve.

SONDA 9

1. nalič ružičaste boje
2. nalič maslinastozelene boje
3. vapneno-pješčana žbuka
4. nalič žute boje
5. zatečeni nalič pješčanog tona

Sonda 9 otvorena je na zapadnom zidu mezanina između prvog i drugog kata. Na podlozi svjetložutog tona i lazurnog obilježja pronađeni su fragmenti polikromnog naliča

ružičastih tonova i vapnenog sastava. Slikani sloj zatečen je u izrazito lošem stanju s vidljivim pukotinama koje sežu dublje u strukturu žbuknog sloja. Nalič je zatečen u dosta lošem stanju, površina je oštećena nanosom naknadnih ličenih slojeva. Površinski je vidljiv blagi sjaj, najvjerojatnije je površina završno premazana slojem voštane paste. Slijedi nalič maslinastozelene boje i najvjerojatnije uljnog sastava. Najvjerojatnije se radi o boji kojom je tretirana isključivo zona sokla radi veće mehaničke otpornosti. U donom dijelu sonde vidljiva je žbukana nadoknada. Žbuka obnove je svjetlijeg tona i grublje strukture od starije. Punjena je kamenim agregatom različitog mineralnog podrijetla granulacije od 0 do 0,3 cm. Pripadajući nalič je svjetložute boje i vapnenog sastava. Zatečeni nalič pješčanog tona najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve.

SONDA 10

1. podloga od vapnenog bjelila
2. nalič/podloga svjetložutog tona
3. nalič ružičaste boje
4. zatečeni nalič pješčanog tona
5. kameni sokl

Sonda 10 otvorena je u zoni sokla na južnom zidu mezanina između prvog i drugog kata. Na podlozi svjetložutog tona i lazurnog obilježja pronađen je polikromni nalič ružičastih tonova i vapnenog sastava. Nalič je zatečen u dosta lošem stanju, površina je oštećena nanosom naknadnih ličenih slojeva. Površinski je vidljiv blagi sjaj, najvjerojatnije je površina završno premazana slojem voštane paste. Vidljivi su manji fragmenti žutog naliča, koji nije bilo moguće zasebno raslojiti zbog izrazito loše očuvanosti. Zatečeni nalič pješčanog tona najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve. Istom sloju pripada i niski sokl od kamena.

SONDA 11

1. nalič/podloga svjetložute boje
2. završni premaz
3. zatečeni nalič pješčanog tona
4. kameni element u impostu luka

Sonda 11 otvorena je ispod konzole u impostu luka na južnom zidu četvrtog kraka stubišta. Na bijeloj vapnenoj podlozi pronađen je podslik svjetložute boje vapnenog sastava i lazurnog obilježja. Kroz vapnenu pologu mjestimice na površinu izlaze agregati iz završne žbuke. Najvjerojatnije se radi o imitaciji kamena, odnosno mramorizaciji. Završ-

no je izveden sloj najvjerojatnije voštano-smolnog sastava, blago sjajne površine. Završni premaz požutio je zbog starenja i nakupljanja nečistoća na površini. Kameni element u impostu luka zatečen je u donekle dobrom stanju s vidljivim površinskim i rubnim oštećenjima forme. Zatečeni nalič pješčanog tona najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve.

SONDA 12

1. bijela vapnena podloga
2. nalič/podloga svjetložute boje
3. bijela vapnena podloga
4. polikromni nalič
5. zatečeni nalič pješčanog tona

Sonda 12 otvorena je u svodnoj plohi križnog svoda na odmoru drugog kata u stubištu. Pronađen je stariji sloj bijele vapnene podloge s podslikom svjetložute boje s tragovima završnog premaza. Kronološki najvjerojatnije pripada razdoblju nastanka oslikanih medaljona. Slijedi novi sloj bijele vapnene podloge, na kojem su pronadjeni fragmenti polikromnog naliča sivih i zelenkastih tonova, vapnenog sastava. Izrazito loše stanje oslika najvjerojatnije je uzrokovano nanosom naknadnih ličenih slojeva neprimjernog sastava. Kompoziciju i motiv nije moguće iščitati. Zatečeni nalič pješčanog tona najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve.

SONDA 13

1. bijela vapnena podloga
2. nalič/podloga svjetložute boje
3. nalič ružičaste boje
4. zatečeni nalič pješčanog tona
5. kameni sokl

Sonda 13 otvorena je u zoni podnožja sjevernog zida drugog kata na stubištu. Na debljem sloju bijele vapnene podloge pronadjen je podslik svjetložute boje vapnenog sastava i lazurnog obilježja. Na podlozi svjetložutog tona i lazurnog obilježja pronadjen je polikromni nalič ružičastih tonova i vapnenog sastava. Nalič je zatečen u dosta lošem

stanju, površina je oštećena nanosom naknadnih ličenih slojeva. Površinski je vidljiv blagi sjaj, najvjerojatnije je površina završno premazana slojem voštane paste. Vidljivi su manji fragmenti žutog naliča, koji nije bilo moguće zasebno raslojiti zbog izrazito loše očuvanosti. Zatečeni nalič pješčanog tona najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve. Istom sloju pripada i niski sokl od kamena.

SONDA 14

1. nalič ružičaste boje
2. zatečeni nalič pješčanog tona

Sonda 14 otvorena je na zapadnom zidu drugog kata stubišta. Na debljem sloju bijele vapnene podloge pronadjen je podslik svjetložutog tona i lazurnog obilježja i polikromni

nalič ružičastih tonova i vapnenog sastava. Nalič je zatečen u dosta lošem stanju, površina je oštećena nanosom naknadnih ličenih slojeva. Površinski je vidljiv blagi sjaj, najvjerojatnije je površina završno premazana slojem voštane paste. Vidljivi su manji fragmenti žutog naliča, koji nije bilo moguće zasebno raslojiti zbog izrazito loše očuvanosti. Zatečeni nalič pješčanog tona najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve.

SONDA 15

1. završna vapneno-pješčana žbuka
2. bijela vapnena podloga

3. nalič/podloga svjetložute boje
4. nalič ružičaste boje
5. zatečeni nalič pješčanog tona

Sonda 15 otvorena je na zapadnom zidu pretposljednog kraka stubišta. Podložna vapneno-pješčana žbuka punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,2 cm. Završno je izveden deblji sloj bijele glet mase. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, izveden na podlozi svjetložutog tona. Nalič ružičaste boje polikroman je, vizualnim pregledom uočena su tamnija i svjetlija obojenja, moguće je da se radi o mramorizaciji. Površinski je vidljiv tanki zaštitni sloj blagog sjaja koji je potamnio zbog starenja i taloženja nečistoća na površini. Zatečen je u donekle dobrom stanju, površinski praškaste strukture. Zatečeni nalič pješčanog tona najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve.

SONDA 16

1. armiranobetonska građa
2. vapneno-pješčana žbuka
3. nalič/podloga svjetložute boje
4. nalič ružičaste boje
5. zatečeni nalič pješčanog tona

Sonda 16 otvorena je na južnom zidu posljednje etaže stubišta. Na armiranobetonskoj građi pronađena je podložna žbuka vapneno-pješčanog sastava punjena kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,2 cm. Završno je izveden deblji sloj bijele glet mase. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, izveden na podlozi svjetložutog tona. Nalič ružičaste boje je polikroman, vizualnim pregledom uočena su tamnija i svjetlija obojenja, moguće je da se radi o mramorizaciji. Površinski je vidljiv tanki zaštitni sloj blagog sjaja koji je potamnio zbog starenja i taloženja nečistoća na površini. Zatečen je u donekle dobrom stanju, površinski praškaste strukture.

Zatečeni nalič pješčanog tona najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve.

SONDA 17

1. kamena građa
2. najstarija žbuka vapneno-pješčanog sastava
3. nalič svijetlog tona
4. vapneno-pješčana žbuka
5. glet masa bijele boje
6. nalič/podloga svjetložute boje
7. polikromni nalič ružičastih tonova
8. nalič svjetlozelene boje
9. zatečeni nalič bijele boje

Sonda 17 otvorena je na sjevernoj strani niše prve prozorske osi istočnog zida dvorane na drugom katu. Na istraž-

nom mjestu otkrivena je kamena građa s fragmentom starije žbuke vapneno-pješčanog sastava. Žbuku obilježava izrazito svijetli ton i veća količina vapnenog veziva. Punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,2 cm. Pripadajući nalič vapnenog sastava i svijetlog tona, izveden je u debljem nanosu. Slijedi žbuka prve povijesne obnove vapneno-pješčanog sastava i sivog, hladnog tona. Podložna vapneno-pješčana žbuka punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,5 cm. Završno je izveden deblji sloj bijele glet mase. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, izveden na podlozi svjetložutog tona. Nalič ružičaste boje polikroman je, vizualnim pregledom uočena su tamnija i svjetlija obojenja, moguće je da se radi o mramorizaciji. Površinski je vidljiv tanki zaštitni sloj blagog sjaja koji je potamnio zbog starenja i taloženja nečistoća na površini. Zatečen je u donekle dobrom stanju, površinski praškaste strukture. Slijedi nalič svjetlozelene boje i vapnenog sastava, izrazito praškaste strukture i oslabjele adhezije. Zatečeni nalič bijele boje najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve.

SONDA 18

1. opečna građa
2. vapneno-pješčana žbuka
3. polikromni nalič ružičastih tonova
4. nalič svjetlozelene boje
5. zatečeni nalič bijele boje

Sonda 18 otvorena je u zoni parapeta na sjevernoj strani niše prve prozorske osi istočnog zida dvorane na drugom katu. Opečna građa neurednog rasporeda izvedena je od oštećenih opeka vezanih sivom žbukom. Na opeč-

noj građi pronađena je žbuka prve povijesne obnove vapneno-pješčanog sastava i sivog, hladnog tona. Podložna vapneno-pješčana žbuka punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,5 cm. Završno je izveden deblji sloj bijele glet mase. Žbukom je oblikovan skošeni brid ruba niše. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, izveden na podlozi svjetložutog tona. Nalič ružičaste boje polikroman je, vizualnim pregledom uočena su tamnija i svjetlija obojenja, moguće je da se radi o mramorizaciji i šablonski izvedenim ponavljajućim motivima. Površinski je vidljiv tanki zaštitni sloj blagog

sjaja koji je potamnio zbog starenja i taloženja nečistoća na površini. Zatečen je u donekle dobrom stanju, površinski praškaste strukture. Slijedi nalič svjetlozelene boje i vapnenog sastava, izrazito praškaste strukture i oslabjele adhezije. Zatečeni nalič bijele boje najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve.

SONDA 19

1. kamena građa
2. opečna građa
3. vapneno-pješčana žbuka
4. nalič/podloga svjetložute boje
5. polikromni nalič ružičastih tonova
6. nalič svjetlozelene boje
7. zatečeni nalič bijele boje

Sonda 19 otvorena je na krajnjem sjevernom dijelu istočnog zida dvorane na drugom katu. Dodatak sonde otvoren

Završno je izveden deblji sloj bijele glet mase. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, izveden na podlozi svjetložutog tona. Nalič ružičaste boje polikroman je, vizualnim pregledom uočena su tamnija i svjetlija obojenja, moguće je da se radi o mramorizaciji. Površinski je vidljiv tanki zaštitni sloj blagog sjaja koji je potamnio zbog starenja i taloženja nečistoća na površini. Zatečen je u donekle dobrom stanju, površinski praškaste strukture. Zatečeni nalič bijele boje najvjerojatnije je akrilnog sastava. Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve.

SONDA 20

1. kamena građa
2. vapneno-pješčana žbuka
3. polikromni nalič ružičastih tonova
4. nalič svjetlozelene boje
5. zatečeni nalič bijele boje

je na istom zidu u zoni podnožja. U dodatku sonde vidljivo je da je zid izvorno građen od kamena, dok je u prvoj povijesnoj obnovi podebljan slojem opečne građe. Opečna građa izvedena je od nepravilnih komada opeke, koji su vezani sivom vapneno-pješčanom žbukom s mogućim udjelom cementnog veziva. Žbuka prve povijesne obnove vapneno-pješčanog sastava i sivog, hladnog tona, punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,5 cm.

Sonda 20 otvorena je na zapadnoj strani niše druge osi južnog zida dvorane na drugom katu. Na istraženom mjestu pronađena je kamena građa, grubo klesani kamen svijetlog tona prati oblikovanje ruba prozorske niše. Na površini kamene građe vidljivi su tragovi vapneno-pješčane žbuke svijetlog tona. Žbuka prve povijesne obnove vapneno-pješčanog sastava i sivog, hladnog tona, punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,5 cm. Završno je izveden deblji sloj bijele glet mase. Najstariji nalič je ružičaste boje i zagasitog tona, izveden na podlozi svjetložutog tona. Nalič ružičaste boje polikroman je, vizualnim pregledom uočena su tamnija i svjetlija obojenja, moguće je da se radi o mramorizaciji. Površinski je vidljiv tanki zaštitni sloj blagog sjaja koji je potamnio zbog starenja i taloženja nečistoća na površini. Zatečen je u donekle dobrom stanju, površinski praškaste strukture. Slijedi nalič svjetlozelene boje i praškaste strukture. Zatečeni nalič bijele boje najvjerojatnije je akrilnog sastava.

Paronepropusni sastav boje degradira starije povijesne slojeve.

SONDA 21

1. armiranobetonska građa
2. opečna građa
3. vapneno-cementna žbuka
4. glet masa
5. nalič bijele boje
6. zatečeni nalič bijele boje

Sonda 21 otvorena je sjeverno od ulaza na zapadnom zidu dvorane na drugom katu. Dodatci sondi otvoreni su na istom zidu na 1 m udaljenosti od sonde. Na istraženoj poziciji sonde otkriven je armiranobetonski

serklaž i opečna građa. Opečna građa od najvjerojatnije šuplje blok-opeke vezana je vapneno-cementnom žbukom sivog hladnog tona. Na površini građe vidljivi su tragovi cementnog šprica. Žbuka svjetlosivog tona, vapneno-cementnog sastava, punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla, granulacije od 0 do 0,3 cm. Žbuka je nanesena u debljem sloju od 2 do 3 cm. Završno je izveden deblji sloj glet mase svjetlosmeđeg tona. Pripadajući nalič je bijele boje. Zatečeni nalič bijele je boje i najvjerojatnije akrilnog sastava.

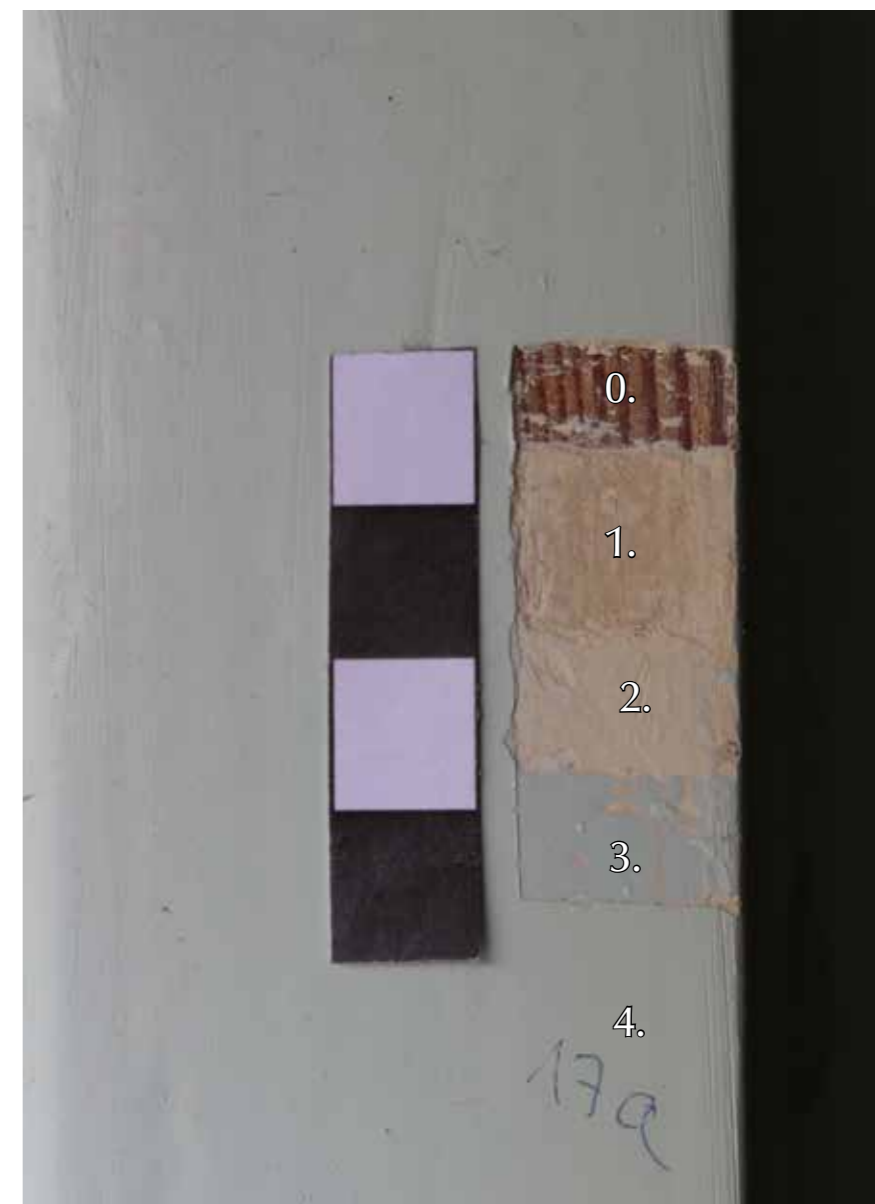
SONDA 22

1. drvo
2. nalič svjetloružičaste boje
3. nalič svjetloružičaste boje
4. nalič svjetloplave boje
5. zatečeni nalič svjetloplave boje

Sonda 22 otvorena je na vertikalnoj središnjoj letvici desnog krila prozora prve osi na zapadnom zidu zapadne prostorije na trećem katu. Sonda je otvorena na ovom prozoru

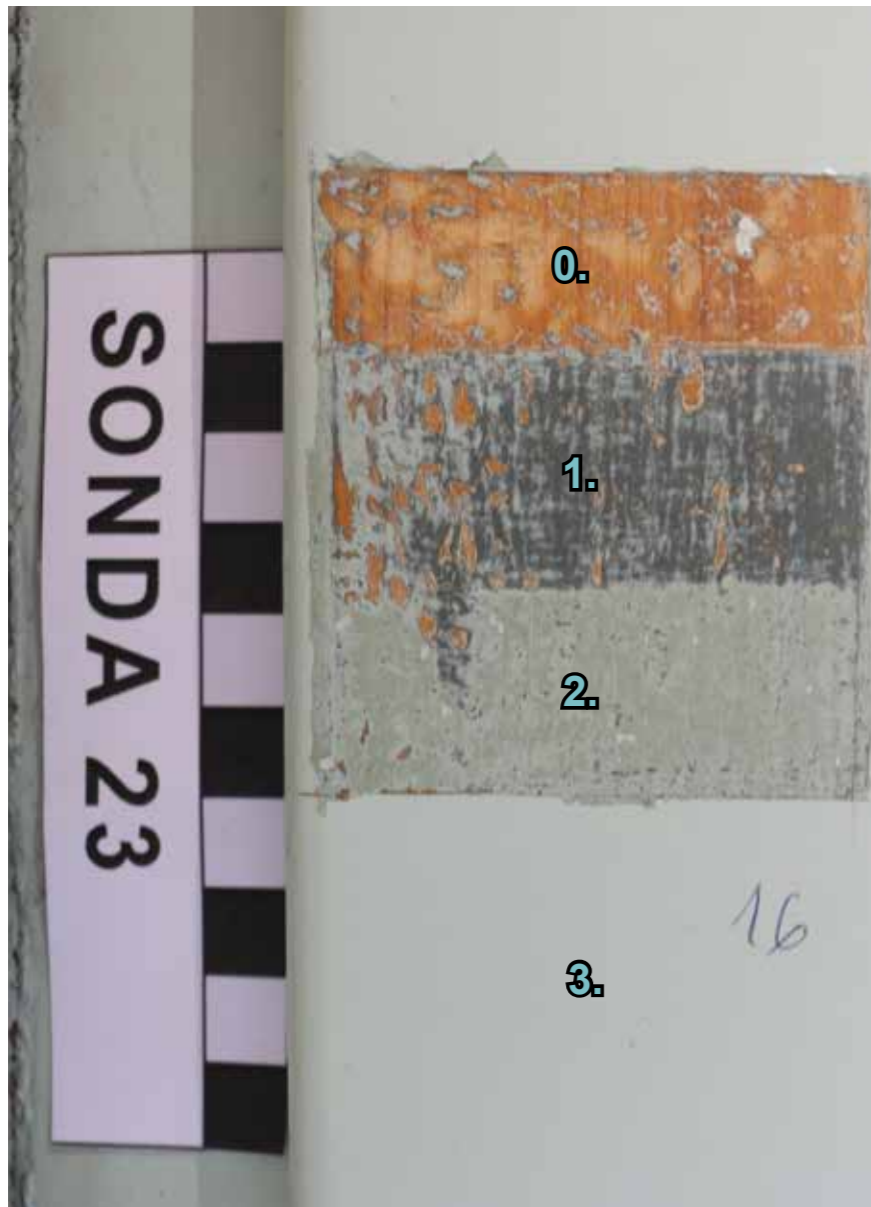
jer je vizualnim pregledom uočeno starije oblikovanje središnje letvice. Drveni nosilac zatečen je u donekle dobrom stanju, vidljiva su rubna mehanička oštećenja, posebice na horizontalnim donjim letvicama. Na drvenom nosiocu pronađen je najstariji nalič svjetloružičaste boje, vjerojatno tutkalnog sastava, a površinski sadrži sloj požutjelog laka. Nalič je prekriven krakelirama, izrazito loše očuvan i oslabjele adhezije. Slijedi nalič svjetloružičaste boje izveden u prvoj povijesnoj obnovi, najvjerojatnije uljnog sastava. U dodatku sondi pronađen je nalič svjetloplave boje uljnog ili akrilnog sastava. Zatečeni nalič svjetloplave boje, najvjerojatnije je akrilnog sastava.

SONDA 23

1. drvo
2. nalič tamnozelenene boje
3. nalič svjetloplave boje
4. zatečeni nalič svjetloplave boje

Sonda 23 otvorena je na vertikalnoj rubnoj letvici prve osi na zapadnom zidu središnje dvorane na trećem katu. Sonda je otvorena na ovom prozoru jer je vizualnim pregledom uočeno starije oblikovanje drvenarije. Drveni nosilac zatečen je u donekle dobrom stanju, vidljiva su rubna

mehanička oštećenja, posebice na horizontalnim donjim letvicama. Na drvenom nosiocu pronađen je najstariji nalič tamnozeleno boje, vjerojatno tutkalnog sastava, a površinski sadrži sloj požutjelog laka. Nalič je prekriven kralcirama, izrazito loše očuvan i oslabjele adhezije. Slijedi nalič svjetloplave boje izveden u prvoj povijesnoj obnovi, najvjerojatnije uljnog sastava. Zatečeni nalič svjetloplave boje, najvjerojatnije je akrilnog sastava.

VI.2. Zaključak

Palača Milesi izvorno je podignuta od kamena, nepravilnih klesanaca i lomljenog kamena svijetlog tona koji su vezani vapneno-pješčanom žbukom svijetlog žućkastog tona. Najstarija građa istražena je sondama 17, 19 i 20. Na poziciji sonde 20 pronađen je nepravilni kameni klesanac koji prati oblikovanje ruba prozorske niše, dok je na istraženoj poziciji sonde 17 pronađena pripadajuća završna žbuka svijetlog tona s pripadajućim najstarijim naličem svijetlog tona. Žbuku obilježava izrazito svijetli ton i veća količina vapnenog veziva, a punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla, žućkastog i smeđeg tona, granulacije od 0 do 0,2 cm. Pripadajući nalič vapnenog sastava i svijetlog tona izveden je u debljem nanosu.

Kameni elementi kapitela u impostima lukova, kameni portali te kamene skulpture i reljefi najvjerojatnije pripadaju starijem oblikovanju, a u prvoj većoj povijesnoj obnovi (1949. – 1956.) njihove su izvorne pozicije potpuno promijenjene ili su loše ugrađeni na izvorne pozicije. Kameni elementi zatečeni su u lošem stanju s vidljivim površinskim i dubljim oštećenjima konturnih linija te s nakupinama nečistoća i ličenih slojeva povijesnih obnova neprimjerenog sastava (uglavnom uz rubove na mjestima ugradnje).

VI.2.1. Prva veća povijesna obnova – prenamjena palače u Pomorski muzej (1949. – 1956.)

U zoni prizemlja atrijski na istraženoj poziciji sonde 2, u središnjoj dvorani drugog kata (sonda 21) te na pretposljednem kraku stubišta (sonda 16) pronađena je armiranobetonska građa. U velikoj obnovi 50-ih godina prošlog stoljeća ojačana je konstrukcija građevine. Istej obnovi pripada nepravilna građa od lomljene pune opeke vezana vapneno-cementnom žbukom hladnog sivog tona. Opečnom građom izvedena su podebljanja pojedinih zidova, uglavnom u zoni parapeta prozora drugog kata. Na gotovo svim istraženim pozicijama pronađena je žbuka vapneno-pješčanog sastava. Žbuka je izvedena u dva sloja. Podložni

sloj punjen je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla granulacije od 0 do 0,5 cm, dok je završni sloj punjen sitnijim agregatom od 0 do 0,2 cm. Završno je izveden deblji sloj bijele glet mase kako bi se postigla glatka završna obrada. Na površinu glet mase nanesen je tanki sloj svjetložutog lazurnog premaza, podslika ili impregnacije kako bi se smanjila upojnost podloge. Na većini istraženih pozicija pronađen je pripadajući polikromni nalič ružičastih zagasitih tonova. Nalič/oslik zatečen je u lošem stanju, oštećen naknadnim intervencijama povijesnih obnova, te kompozicija i motiv nisu čitljivi. Oslik je vjerojatno oštećen struganjem, brušenjem površine te potom nanosom naknadnih ličenih slojeva povijesnih obnova. Najproblematičniji je nalič posljednje povijesne obnove akrilnog sastava, koji zbog paronepropusnosti degradira starije povijesne slojeve. Čini se da ta izrazito opsežna obnova nije zahvatila svodove stubišta. Nalazi sonde 12 upućuju na postojanje starijeg slikanog sloja, koji kronološki pripada sloju zidnih oslika oblika medaljona, a koji su istraženi prethodnim istraživanjem iz listopada 2018. godine. (DOKUMENTACIJA O IZVEDENIM KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKIM ISTRAŽNIM RADOVIMA »SPLIT, PALAČA MILESI, izrada dokumentacije, konzervatorski i restauratorski istražni radovi«).

VI.2.2. Druga povijesna obnova

U drugoj povijesnoj obnovi rade se manje preinake u prostornoj organizaciji. Na istraženoj poziciji sonde 21 pronađena je zapuna od novije opečne građe. Najvjerojatnije se radi o šupljom blok-opeci vezanoj vapneno-cementnom žbukom sivog hladnog tona. Na površini građe vidljivi su tragovi cementnog šprica. Žbuka svjetlosivog tona, vapneno-cementnog sastava, punjena je kamenim agregatom riječnog ili morskog podrijetla, granulacije od 0 do 0,3 cm. Žbuka je nanesena u debljem sloju od 2 do 3 cm. Završno je izveden deblji sloj glet mase svjetlosmeđeg tona, a pripadajući je nalič bijele boje. Istej obnovi mogao bi pripadati trobojni nalič pronađen u atriju i na stubištu, pojedini

zidovi ličeni su maslinastozelenom bojom, žutom i svjetložutom bojom.

VI.2.3. Stolarija

Vizualnim pregledom uočeno je da su gotovo svi prozori i vrata zamijenjeni tijekom recentnih povijesnih obnova. Na istraženju poziciji sonde 22 pronađena je stolarija čije profilirano oblikovanje središnjih letvica podsjeća na stolariju 19. stoljeća. Drveni nosilac izveden je od tamnije vrste drva. Najstariji nalič pronađen na prozorima je svjetloružičastog pastelnog tona, najvjerojatnije tutkalnog sastava, a površinski sadrži sloj zaštitnog laka, najvjerojatnije na bazi prirodnih smola. Na istraženju poziciji sonde 23 otkriven je najstariji nalič tamnozeleno boje na svjetlijem drvenom nosiocu, također tutkalnog sastava s tankim zaštitnim slojem laka. Manji broj ličenih slojeva i različita drvena građa upućuju na to da je istražena stolarija na poziciji sonde 22 starija od one istražene sondom 23.

VI.3. Smjernica za daljnje radove

VI.3.1. Oslici na svodovima stubišta

- Predlaže se prije svega konsolidacija zatečenog slikanog sloja kako bi se spriječilo daljnje propadanje.
- Prethodnim istraživanjem iz listopada 2018. godine uzorkovanjem slikanog sloja utvrđena je prisutnost veziva na bazi proteina te voska u malim količinama. Moglo bi se zaključiti da je oslik izveden secco tehni-

kom slikanja, najvjerojatnije bojama na bazi kazeina ili jaja. Završno je površina tretirana voskom. Predlaže se izvesti probe učvršćivanja, kompatibilne s tehnologijom slikanja.

- Nakon konsolidacije slikanog sloja, predlaže se izvesti probe čišćenja prikladnim sredstvima kako bi se odabralo najučinkovitije i najmanje abrazivno sredstvo.
- Predlaže se, ako je potrebno, izvesti površinsko odso-ljavanje pulpama kako bi se spriječilo dublje prodiranje vode i moguće aktiviranje soli iz zida.
- Predlaže se mehaničko čišćenje većih površina svodova i zidova stubišta od naknadnih ličenih slojeva povijesnih obnova kako bi se utvrdila količina očuvanih fragmenata najstarije žbuke sa slikanim slojem. Čišćenje treba izvoditi oprezno, malim ručnim alatima.
- Nakon radova preventivne konzervacije predlaže se, u dogovoru s predstavnikom mjerodavnog konzervatorskog odjela, odlučiti o daljnjem pristupu reintegraciji slikanog sloja. S obzirom na stanje oslika, čija oštećenja na pojedinim medaljonima dosežu do 80 %, pretpostavlja se da njihova reintegracija totalnim retušem nije moguća. Ako se pronađu arhivske fotografije i komparativni primjeri, reintegracija bi u teoriji bila moguća.

VI.3.2. Rezentativne dvorane na prvom i drugom katu

- Ovim preliminarnim istraživanjem utvrđeno je da su zidovi dvorane na drugom katu bili dekorirani jednostav-

nim polikromiranim naličem. Dekorativni nalič izveden na svjetloružičastoj podlozi pronađen je fragmentarno u izrazito lošem stanju. Predlaže se otvaranje većih son-di kako bi se dobio uvid u količinu očuvanih fragmenata starije žbuke s pripadajućim dekorativnim naličem. Predlaže se istraživanjem obuhvatiti više pozicije i spojeve sa stropnom plohom s odgovarajuće skele.

VI.3.3. Kameni elementi stubišta

- Kamene elemente u atriju i stubištu potrebno je obnoviti prikladnim restauratorskim postupcima in situ. Potrebno je izvesti čišćenje od površinskih nečistoća koje su ušle u udubine kamena te ukloniti ličene slojeve povijesnih obnova do izvornika. Nakon čišćenja predlaže se konsolidirati i učvrstiti trusne dijelove, učvršćivačem visoke dubine prodiranja na bazi estera silicijske kiseline (KSE) s niskom stopom izlučivanja gela (10 %) za sprječavanje prekomjernog učvršćivanja i za postizanje uravnoteženih profila čvrstoće. Manja oštećenja i pukotine predlaže se sanirati odgovarajućim sanacijskim materijalom te potom ujednačiti sanirane dijelove s površinom i bojom izvornika. Završno tretirati prikladnim bezbojnim zaštitnim sredstvom visoke paropropusnosti.

VII.1. Izvori

Arhiva Konzervatorskog odjela u Splitu

Državni arhiv u Splitu (DAS), Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju

Petar Kurir: *Catastico de beni speciali acqvistati dagl'iluss.ss con:fralli:Milesi nobili di Spalato esistenti nelli territorij di Spalato e Trau. Fatto da me Pietro Curir Pub. Per. Anno 1751 Spalato*, rukopis u Gradskoj knjižnici u Splitu

VII.2. Literatura

BAĆE, ANTUN, *Arhitektura Dubrovnika između dva svjetska rata*, Zagreb, 2023.

BASSI, ELENA, *Palazzi di Venezia*, Venezia, 1976.

BASSI, ELENA, *Architettura del sei e settecento a Venezia*, Venezia, 1980.

BELAMARIĆ, JOŠKO, *Split. Od carske palače do grada, Kulturno-povijesni vodič*, Split, 1997.

Budimir Pervan: iz arhiva arhitekta, Studije 1, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2019.

ČERINA, DUBRAVKA, Arheološka istraživanja na zapadnom dijelu splitske Rive 2006.–2007. godine, u: *Kulturna baština*, 35 (2009.), 43–58.

DUDAN, ALESSANDRO, *La Dalmazia nell'Arte Italiana*, sv. II, Milano, 1922.

DUPLANČIĆ, ARSEN, Splitski spomenici u Kavanjinovu »Bogatstvu i uboštvu«, u: *Kulturna baština*, 13 (1982.), 17–34.

DUPLANČIĆ, ARSEN, *Splitske zidine u 17. i 18. stoljeću*, Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske, Zagreb, 2007.

FIJO, OLIVER, Pomorski muzej Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu (Historijat i djelovanje muzeja i nova muzejska postava povijesnog odjela), u: *Pomorski muzej. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Splitu*, (ur.) Grga Novak, Split, 1960., 17–28.

FISKOVIĆ, CVITO, Milesijeva palača, u: *Pomorski muzej. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Splitu*, (ur.) Grga Novak, Split, 1960., 11–15.

FISKOVIĆ, IGOR, Srednjovjekovna izgradnja i identitet grada Splita, u: *Kulturna baština*, 19 (1989.), 28–50.

GOY, RICHARD J., *Venetian vernacular architecture, Traditional housing in the Venetian lagoon*, Cambridge, 1989.

GRANIĆ, MIROSLAV, Dalmatinske obitelji u »Libro aureo dei veri titolati«, u: *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 30 (1992.), 159–208.

HEYER, FRIEDRICH, *Der Wappenbuch des Königreich Dalmatien*, Nürnberg, 1874., sv. I.

HORVAT-LEVAJ, KATARINA, *Barokne palače u Dubrovniku*, Zagreb – Dubrovnik, 2001.

HORVAT-LEVAJ, KATARINA, *Barokna arhitektura*. Povijest umjetnosti u Hrvatskoj, Zagreb, 2015.

HOWARD, DEBORAH, *The Architectural History of Venice*, London, 1980.

JAKAŠA, VIKI, Barokna stambena arhitektura u Splitu, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 26 (2002.), 57–68.

KARAMAN, LJUBO, O početcima srednjovjekovnog Splita do godine 800., u: *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, 18–20 (1937.–1940.), 419–434.

KEČKEMET, DUŠKO, Renesansna klesarsko-kiparska djela u Splitu, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 7 (1953.), 59–82.

KEČKEMET, DUŠKO, Splitski kaštel, u: *Anali Historijskog Instituta u Dubrovniku*, IV–V (1956.), 267–303.

KEČKEMET, DUŠKO, Papalićeva palača i gotička arhitektura Jurja Dalmatinca u Splitu, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 3–6 (1982.), 158–178.

KEČKEMET, DUŠKO, *Prošlost Splita*, Split, 2002.

KOVAČIĆ, VANJA, Prilog za tipologiju kasnorenesansnih kamina, u: *Klesarstvo i graditeljstvo*, XXXII, 1–2, (2018.), 28–41.

MARASOVIĆ, DUŠKO, *Povijesna jezgra Splita. Studije – programi – realizacije*, Split, 2009.

MARASOVIĆ, KATJA, Mletački kaštel u Splitu. Izgradnja i preobrazbe, u: *Prostor*, 20/2 (2012.), 250–263.

MARETTO, PAOLO, *La casa veneziana nella storia della città*, Venezia, 1987.

MAROEVIĆ, TONKO, Graditelj novoga u starom – kratki zapis za Budimira Pervana, u: *Budimir Pervan: iz arhiva arhitekta*, Studije 1, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2019., 15–17.

MARTINOVIĆ, DENIS, Splitski Milesi i njihova diploma iz godine 1711., u: *Kulturna baština*, 31 (2002.), 179–188.

NOVAK, GRGO, Gradski bedem, javne zgrade i ulice u srednjovjekovnom Splitu, u: *Starohrvatska prosvjeta*, 3/1 (1949.), 103–114.

Pomorski muzej. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Splitu, (ur.) Grga Novak, Split, 1960.

PLEJIĆ, ROBERT, Splitski arhitekt, urbanist i prostorni planer Budimir Pervan, u: *Budimir Pervan: iz arhiva arhitekta*, Studije 1, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2019., 19–29.

PRIJATELJ, KRUNO, *Barok u Splitu*, Split, 1947.

PRIJATELJ, KRUNO, Novi prilozi baroku u Splitu, u: *Anali Historijskog instituta u Dubrovniku*, II (1954.), 319–327.

PRIJATELJ, KRUNO, Barok u Dalmaciji, u: Anđela Horvat – Radmila Matejčić – Kruno Prijatelj, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb, 1982., 651–885.

RAPANIĆ, ŽELJKO, *Od carske palače do srednjovjekovne gradske općine*, Split, 2007.

Split u Arheološkome muzeju u Splitu, katalog izložbe, (ur.) Zrinka Buljević, Split, 2007.

ŠARIĆ KOSTIĆ, ELVIRA, *Mletački kaštel u Splitu*, Muzej grada Splita, Split, 2021.

ŽMEGAČ, ANDREJ, *Bastioni jadranske Hrvatske*, Zagreb, 2009.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/I-612-08/18-03/0367

Urbroj: 532-04-01-01-01/6-19-10

Zagreb, 11. veljače 2019.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu dr. sc. Katarine Horvat Levaj, znanstvene savjetnice u trajnom zvanju iz Zagreba, na temelju članka 100. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine br. 69/99, 51/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17 i 90/18) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Utvrđuje se da je **dr. sc. Katarina Horvat Levaj iz Zagreba**, OIB: 99892584662, stručno osposobljena za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. točke 5.** Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to za **izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro** te joj se izdaje dopuštenje za obavljanje navedenih poslova.
2. Osoba iz točke 1. ovoga Rješenja dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz točke 1. ovoga Rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.
3. Po izvršnosti ovoga Rješenja, osoba iz točke 1. ovoga Rješenja, upisat će se u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **3130**.

Obrazloženje

Dr. sc. Katarina Horvat Levaj, znanstvena savjetnica u trajnom zvanju, podnijela je Ministarstvu kulture zahtjev za izdavanje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara prema Pravilniku o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine, br. 98/18).

Navedenom zahtjevu priložene su preslike diplome profesora povijesti umjetnosti i arheologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu od 5. ožujka 1982. i doktorata Sveučilišta u Zagrebu od 1. prosinca 1995., popis obavljenih poslova na kulturnim dobrima te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. citiranog Pravilnika. Sukladno članku 10. stavku 1. i 2. citiranog Pravilnika, u postupku izdavanja dopuštenja, zatraženo je stručno mišljenje nadležnoga tijela.

Stručno je povjerenstvo na temelju priložene dokumentacije i stručnih mišljenja Konzervatorskog odjela u Varaždinu od 19. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Krapini od 8. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Dubrovniku od 6. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Rijeci od 5. studenog 2018., Konzervatorskog odjela u Požegi od 31. listopada 2018. i Konzervatorskog odjela u Osijeku od 29. listopada 2018., a sukladno članku 11. stavku 1. cit. Pravilnika, utvrdilo da postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz čl. 2. st. 1. toč. 5. Pravilnika: izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je poslove zaštite i očuvanja kulturnog dobra obavljati sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i propisima donesenim na temelju toga Zakona, sukladno članku 13. stavku 1. citiranog Pravilnika. Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture izdalo dopuštenje, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjavanja uvjeta propisanih citiranim Pravilnikom i drugih podataka vezanih uz njezino poslovanje, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od osam dana od nastanka promjene radi unošenja izmjena u Upisnik, sukladno članku 12. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 5. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. citiranog Pravilnika, a po izvršnosti ovoga Rješenja, upisat će se dr. sc. Katarina Horvat Levaj u Upisnik specijaliziranih fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojemu će se evidentirati za koje je poslove ista dobila dopuštenje.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci ovoga Rješenja.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog Rješenja nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ovog rješenja. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ovoga Rješenja za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

POMOĆNIK MINISTRICE

Davon Trupković, dipl. ing. arh.

Dostavlja se:

1. dr.sc. Katarina Horvat Levaj, Institut za povijest umjetnosti, Ul. grada Vukovara 68, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Pismohrana, ovdje

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP/I-612-08/22-03/0148

Urbroj: 532-05-01-01-01/6-22-3

Zagreb, 21. listopada 2022.

Ministarstvo kulture i medija, OIB: 37836302645, rješavajući o zahtjevu Ivane Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba, OIB: 44422476568, na temelju članka 100. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih (Narodne novine broj 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21, 114/2022) i temeljem članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine broj 98/18), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Utvrđuje se da je **Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba**, stručno osposobljena za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. točaka 5., 6. i 7.** Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to za **izradu konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro, arhitektonskog snimka postojećeg stanja nepokretnog kulturnog dobra i idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru** te joj se izdaje dopuštenje za obavljanje navedenih poslova.
2. Osoba iz točke 1. ovoga Rješenja dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz točke 1. ovoga Rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture i medija u roku od 8 dana od nastale promjene.
3. Rješenjem Klasa: UP/I-612-08/02-01-1243, Urbroj: 532-10-1/16-02-05 od 30. prosinca 2002. godine, Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba, upisana je u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **193**.

Obrazloženje

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba podnijela je zahtjev za izdavanje novog dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, sukladno Pravilniku o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Zahtjevu su priložene preslike diplome Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu od 17. lipnja 1996. i rješenja Hrvatske komore arhitekata od 30. rujna 2022. kojim se ukida rješenje kojim je određeno mirovanje članstva te se ponovno uspostavljaju prava i obveze stečene upisom u Imenik ovlaštenih arhitekata pod rednim brojem 2250. Priložen je i popis poslova obavljenih na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera sukladno članku 7. Pravilnika.

Stručno povjerenstvo je na temelju priložene dokumentacije te uvidom u Rješenje Klasa: UP/I-612-08/18-03/0274, Urbroj: 532-04-01-01-01/6-18-6 od 6. srpnja 2018., utvrdilo da sukladno članku 11. stavku 1. navedenog Pravilnika, postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz članka 2. stavka 1. točaka 5., 6. i 7. Pravilnika: izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro, arhitektonskog snimka postojećeg stanja nepokretnog kulturnog dobra te idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture i medija izdalo dopuštenje, sukladno točki 1. ovoga Rješenja, dužna je poslove zaštite i očuvanja kulturnog dobra obavljati sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i propisima donesenim na temelju toga Zakona, sukladno članku 13. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture i medija izdalo dopuštenje, sukladno točki 1. ovoga Rješenja, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjavanja uvjeta propisanih citiranim Pravilnikom i drugih podataka vezanih uz njezino poslovanje, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture i medija u roku od osam dana od nastanka promjene radi unošenja izmjena u Upisnik, sukladno članku 12. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci ovoga Rješenja.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog Rješenja nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ovog rješenja. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ovoga Rješenja za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

RAVNATELJ

Tomislav Petrinec, dipl. ing. arh.

Dostavlja se:

1. Ivana Haničar Buljan, d.i.a., Tihomila Vidošića 2, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture i medija, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Spis predmeta, ovdje

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

Klasa: UP/I-612-08/16-03/0293

Urbroj: 532-04-01-02-01/3-17-5
Zagreb, 8. rujna 2017.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu Mirte Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1, na temelju članka 100. stavka 1. i 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13 i 152/14) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 74/03, 44/10), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Dopušta se **Mirti Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1**, obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz članka 2. stavka 1. toč. 4. i 6. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, i to **izradu prijedloga restauratorsko-konzervatorskih zahvata i izvođenje restauratorsko-konzervatorskih radova na štuku.**

2. Utvrđuje se da Mirta Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1, ispunjava sve uvjete propisane citiranim Pravilnikom za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja. Mirta Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.

3. Ovo dopuštenje daje se na vrijeme od pet godina.

4. Rješenjem Klasa:UP/I-612-08/12-03/0213, Urbroj:532-04-02-1/5-12-2, Mirta Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1 upisana je u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **1891.**

Obrazloženje

Mirta Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1 podnijela je Ministarstvu kulture zahtjev za produljenje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz članka 2. stavka 1. toč. 4. i 6. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Navedenom zahtjevu su priloženi preslika Uvjerenja za temeljno stručno zvanje konzervator-restaurator za užu specijalnost štuko, Popis kulturnih dobara i poslova na kojima je podnositeljica zahtjeva radila, Opis tehničke opremljenosti te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. uvodno cit. Pravilnika.

U provedenom postupku utvrđivanja uvjeta za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, Stručno povjerenstvo Ministarstva kulture za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara zatražilo je stručno mišljenje Konzervatorskog odjela u Zagrebu, Konzervatorskog odjela u Bjelovaru i Konzervatorskog odjela u Sisku.

Stručno povjerenstvo je na temelju priložene dokumentacije, sukladno članku 10. stavku 4. Pravilnika, utvrdilo da postoje svi propisani uvjeti za obavljanje poslova iz članka 2. stavka 1. toč. 4. i 6. Pravilnika, te je stoga podnijelo prijedlog da se donese rješenje kojim se dopušta podnositelju zahtjeva obavljanje gore navedenih poslova.

Prema odredbi članka 12. uvodno cit. Pravilnika ovo dopuštenje se daje na vrijeme od pet godina, a podnositeljici zahtjeva kojoj je ono izdano može šest mjeseci prije isteka važenja dopuštenja Ministarstvu kulture podnijeti zahtjev za njegovo produljenje.

Podnositeljica zahtjeva kojoj je izdano dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja Pravilnikom propisanih uvjeta, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene, sukladno članku 13. stavku 1. Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. Pravilnika po pravomoćnosti ovoga rješenja, izvršit će se upis podnositelja zahtjeva u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojem će se evidentirati da je dobio dopuštenje za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja.

Iz gore navedenog riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovoga Rješenja može se izjaviti žalba Povjerenstvu za žalbe pri Ministarstvu kulture u roku 15 dana od dana primitka Rješenja. Žalba se predaje ovom tijelu neposredno ili šalje poštom preporučeno, a može se izjaviti i u zapisnik.

POMOĆNIK MINISTRICE

Davor Trupković d.i.a.

ISBN 978-953-373-048-6